

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO
ZGODOVINA ZAVAROVALNIŠTVA NA SLOVENSKEM

Ljubljana, maj 2014

Barbara Knap

IZJAVA O AVTORSTVU

Spodaj podpisana BARBARA KNAP, študentka Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, izjavljam, da sem avtorica zaključne strokovne naloge/diplomskega dela/specialističnega dela/magistrskega dela/doktorske disertacije z naslovom ZGODOVINA ZAVAROVALNIŠTVA NA SLOVENSKEM, pripravljene v sodelovanju s svetovalcem prof. dr. ANDREJ SUŠJAN.

Izrecno izjavljam, da v skladu z določili Zakona o avtorski in sorodnih pravicah (Ur. l. RS, št. 21/1995 s spremembami) dovolim objavo zaključne strokovne naloge/diplomskega dela/specialističnega dela/magistrskega dela/doktorske disertacije na fakultetnih spletnih straneh.

S svojim podpisom zagotavljam, da

- je predloženo besedilo rezultat izključno mojega lastnega raziskovalnega dela;
- je predloženo besedilo jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem
  - poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam v zaključni strokovni nalogi/diplomskem delu/specialističnem delu/magistrskem delu/doktorski disertaciji, citirana oziroma navedena v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, in
  - pridobila vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti (v pisni ali grafični obliki) uporabljena v tekstu, in sem to v besedilu tudi jasno zapisala;
- se zavedam, da je plagiatstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Kazenskem zakoniku (Ur. l. RS, št. 55/2008 s spremembami);
- se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predložene zaključne strokovne naloge/diplomskega dela/specialističnega dela/magistrskega dela/doktorske disertacije dokazano plagiatstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom.

V Ljubljani, dne 5.5.2014

Podpis avtorice: _____

KAZALO

UVOD	1
1 ZGODOVINSKI RAZVOJ ZAVAROVANJA V SVETU OD ZAČETKOV DO SODOBNIH OBLIK ZAVAROVANJA	3
1.1 Začetki razvoja zavarovanja	3
1.2 Razvoj zavarovalne police in pojav prvih zavarovalnic	5
1.3 Razvoj sodobnega zavarovalništva	9
1.3.1 Širitev trgovine in množično izseljevanje	9
1.3.2 Razvoj sodobnega pozavarovanja	11
1.3.3 Razmere v 20. stoletju	11
1.4 Svetovno zavarovalništvo danes	14
2 ZGODOVINA SLOVENSKEGA ZAVAROVALNIŠTVA DO LETA 1990	16
2.1 Razvoj do konca prve svetovne vojne	16
2.1.1 Pogorelska pisma in pomorska posojila	16
2.1.2 Bratovščine in cehi	17
2.1.3 Sodobnejše oblike zavarovanja	20
2.1.4 Nastanek zavarovalnic	24
2.1.4.1 Zavarovalna banka Slovenija	24
2.1.4.2 Slavija	26
2.1.4.3 Vzajemna zavarovalnica v Ljubljani	27
2.2 Zavarovalništvo na Slovenskem med obema vojnama	30
2.2.1 Razmere v novem okolju	30
2.2.2 Veljavnost avstrijske zakonodaje	31
2.2.3 Poslovanje Vzajemne zavarovalnice po koncu prve svetovne vojne	32
2.2.4 Uredba o nadzorovanju zavarovalnic	34
2.2.5 Razmere na področju zavarovalništva v Kraljevini Jugoslaviji v tridesetih letih	35
2.3 Slovensko zavarovalništvo v okviru socialistične Jugoslavije	36
2.3.1 Centralizirano zavarovalništvo	39
2.3.1.1 DOZ	39
2.3.1.2 DOZ v Sloveniji	41
2.3.2 Decentralizacija zavarovalništva	42
2.3.3 Tržno zavarovalništvo v obdobju od leta 1968 do 1976	43
2.3.4 Samoupravno zavarovalništvo	44
3 SLOVENSKO ZAVAROVALNIŠTVO OD OSAMOSVOJITVE DALJE	46
3.1 Obdobje omejenega zavarovalnega nadzora do leta 1993	47
3.2 Obdobje konkurence in sodobnega zavarovalnega nadzora od leta 1994 dalje	49
3.3 Jedrski pool GIZ	53
3.4 Prenovljena slovenska zakonodaja na področju zavarovalništva	54
3.5 Lastninjenje zavarovalnic v Sloveniji	55

3.6 Vključevanje Slovenije v Evropsko unijo	58
4 SLOVENSKI ZAVAROVALNI TRG DANES	59
4.1 Gospodarske razmere v Sloveniji.....	59
4.2 Zavarovalniški trg v Sloveniji	63
4.3 Slovenski zavarovalniški trg v primerjavi s tujino	66
SKLEP	68
LITERATURA IN VIRI	70

KAZALO TABEL

<i>Tabela 1: Začetki zavarovanja .....</i>	9
<i>Tabela 2: Bruto obračunana premija zavarovanja in pozavarovanja, letna rast in zavarovalna penetracija v obdobju 1991 – 2001.....</i>	53
<i>Tabela 3: Napoved gospodarske rasti najpomembnejših trgovskih partneric Slovenije (v odstotkih).....</i>	60
<i>Tabela 4: Primanjkljaj sektorja država po metodologiji ESA-95, v odstotkih BDP za Slovenijo</i>	60
<i>Tabela 5: Primerjava BDP na prebivalca v PKM za izbrane države glede na povprečje EU .....</i>	61
<i>Tabela 6: Gibanje BDP v Sloveniji od 1996 do 2012 (v odstotkih).....</i>	61
<i>Tabela 7: Letna rast cen v Sloveniji in v evrskem območju od 2002 do 2012 (v odstotkih).....</i>	62
<i>Tabela 8: Primerjava stopnje anketne brezposelnosti med izbranimi državami (mesečni podatki v odstotkih).....</i>	62
<i>Tabela 9: Bruto obračunana premija zavarovanja in pozavarovanja, letna rast in delež v BDP (zneski so v 1000 EUR) .....</i>	64
<i>Tabela 10: Obračunane kosmate odškodnine zavarovanja in pozavarovanja in njihova letna rast (zneski v 1000 EUR).....</i>	65
<i>Tabela 11: Zavarovalna gostota v Sloveniji v letu 2012 .....</i>	65
<i>Tabela 12: Zavarovalna gostota in zavarovalna penetracija za Slovenijo in primerjava z drugimi državami v letu 2012 .....</i>	67
<i>Tabela 13: Primerjava zavarovalniške dejavnosti v Evropski uniji leta 2011 in v Sloveniji leta 2012*.....</i>	67

KAZALO SLIK

<i>Slika 1: Prikaz deležev svetovne zavarovalne premije po kontinentih v letih 2011 in 2012 .....</i>	15
<i>Slika 2: Tržni deleži zavarovalnic v Sloveniji v letu 2001.....</i>	52
<i>Slika 3: Lastniki Zavarovalnice Triglav, d. d. leta 2002 in 2008 .....</i>	57

UVOD

Človek je bil že od nekdaj ogrožen zaradi najrazličnejših dejavnikov, pred katerimi se je skušal obvarovati in zavarovati. Varovanje in zavarovanje sta logično povezana pojma, ki ju družijo »boj proti neželenemu«. Varovanje je tehnični pojem, ki pomeni preventivo in represijo, zavarovanje kot gospodarska dejavnost pa ima širši pomen. Zavarovanje ima nalogo, da odpravi ekonomske posledice nevarnosti oziroma škodnih dogodkov (Flis, 1999, str. 3-4).

Pojem zavarovanja kot gospodarske dejavnosti in njen razvoj je osrednja tema magistrske naloge. Področje raziskovanja je usmerjeno predvsem na zgodovinski pregled zavarovalništva. Pregled zajema razvoj zavarovanja od najbolj primitivnih oblik do sodobnega zavarovalništva. Pri tem gre za natančen kronološki prikaz razvoja zavarovalništva v svetu, predvsem pa na območju Slovenije. Drugo področje raziskovanja zadeva trenutne razmere v zavarovalniški panogi. Enako kot pri zgodovinskem pregledu je tudi v tem sklopu naloga usmerjena tako na analizo uspešnosti zavarovalništva v svetu kot analizo uspešnosti slovenskega zavarovalniškega trga.

Namen naloge je ustvariti celovit in natančen zgodovinski pregled razvoja zavarovanja po posameznih zgodovinskih obdobjih. Hkrati želim predstaviti razvoj zavarovalništva v svetu in na Slovenskem.

Prvi cilj naloge je prikazati ureditev zavarovalništva glede na splošne razmere v gospodarstvu in razvitost držav ter primerjati uspešnost zavarovalništva z uspešnostjo držav. Drugi cilj je analiza trenutnih razmer na zavarovalniških trgih v svetu ter analiza zavarovalništva v Sloveniji in primerjava s tujino.

Razvoj zavarovalništva in gospodarstva sta obojestransko povezana. Zavarovalništvo se ni moglo razviti in pravilno delovati brez ustreznega razvoja družbe in gospodarstva. Prav tako razvito gospodarstvo ne more delovati brez zavarovalništva. Uspešnost zavarovalnic je pogojena z razvitostjo trga. Razvita gospodarstva pa za svoje delovanje potrebujejo tudi dobro razvit zavarovalniški trg.

Pri pripravi naloge sem uporabila več metod raziskovalnega dela. V osnovi sem analizirala ter interpretirala primarne in sekundarne vire. Ob tem sem uporabila metodo analize, s katero sem skušala razčleniti stopnje razvoja zavarovalništva. V povezavi z metodo analize sem uporabila zgodovinsko metodo, metodo klasifikacije in metodo deskripcije. V teoretičnem delu naloge sem opisala predmet raziskovanja, zavarovalništvo. Poleg tega sem razvrstila posamezne faze v razvoju zavarovalništva glede na zgodovinska obdobja in hkrati na podlagi raznovrstnih dokumentov ugotovila dejanski razvoj zavarovalništva. Za izpolnitev drugega cilja naloge sem uporabila statistično metodo in komparativno metodo. Na podlagi kvantitativnih podatkov sem analizirala trenutne razmere v zavarovalništvu v svetu in v Sloveniji. Podatke sem med seboj primerjala in ugotovila uspešnost slovenskega zavarovalniškega trga glede na tujino. Z uporabo metode sinteze in logičnega sklepanja sem skozi celotno nalogo iskala skupne lastnosti, elemente in pojave, ki so botrovali določeni smeri v razvoju zavarovalništva. Skušala sem razčleniti

razlike v zavarovalništvu med posameznimi zgodovinskimi obdobji in oceniti uspešnost zavarovalništva v posamezni fazi razvoja.

V prvem delu naloge sem pripravila zgodovinski pregled razvoja zavarovanja (kasneje zavarovalništva) v svetu. Od primitivnih oblik zavarovanja, ki so nastala v plemenskih skupnostih, sem sledila razvoju do pojava prvih zavarovalniških polic in nastanka prvih zavarovalnic ter do razvoja sodobnega zavarovalništva. Sodobno zavarovalništvo se je razvijalo sočasno s širitvijo trgovine in množičnim izseljevanjem konec 18. in v 19. stoletju. Sledi vpogled v zavarovalništvo v času prve svetovne vojne, v dogajanje po zlomu borze leta 1929, v čas druge svetovne vojne in v obdobje naftnih kriz, vse do danes. Poglavje se zaključuje s prikazom trenutnih razmer zavarovalništva v svetu.

Drugo, najbolj obsežno poglavje zajema zgodovino zavarovalništva na Slovenskem. Na našem ozemlju se zavarovanje pojavi šele v 12. stoletju, nato se v srednjem veku razvija s pomočjo bratovščin in cehov. Sodobno zavarovalništvo se pojavi konec 18. stoletja, s poskusi ustanovitve slovenske zavarovalnice in končno ustanovitvijo Vzajemne zavarovalnice leta 1900. Sodobno zavarovalništvo sem razdelila na dva dela, in sicer na obdobje po prvi svetovni vojni, kjer sem opisala razmere v Kraljevini Jugoslaviji in delovanje prve slovenske zavarovalnice, čemur sledi drugo obdobje socialistične Jugoslavije, kjer sem posebej obravnavala različne načine ureditve zavarovalništva, od centraliziranega in kasneje decentraliziranega, do tržnega in na koncu še samoupravnega zavarovalništva, ki je trajalo vse do osamosvojitve Slovenije.

Neposredno navezujoči tretji del naloge opisuje zavarovalništvo v Sloveniji od osamosvojitve dalje. Do leta 1993 je vladal omejen zavarovalni nadzor, s sprejetjem lastne zakonodaje na področju zavarovalništva pa se je začelo obdobje konkurence. Posebna poglavja v tem delu so namenjena še Jedrskemu poolu GIZ, zakonodaji na področju slovenskega zavarovalništva, lastninjenju zavarovalnic in pomenu, ki ga je za zavarovalništvo imelo vključenje Slovenije v Evropsko unijo.

V zadnjem delu naloge sem analizirala trenutne razmere na slovenskem zavarovalniškem trgu. Za boljše razumevanje in lažjo primerjavo, sem pripravila kratek pregled razmer v slovenskem gospodarstvu. Nato sem analizirala slovenski zavarovalniški trg ter njegovo uspešnost mednarodno ovrednotila.

Naloga ponuja celovit vpogled v razvoj zavarovalništva po posameznih zgodovinskih obdobjih, prikaz njegove ureditve glede na splošne razmere v gospodarstvu in razvitost držav ter analizo trenutnih razmer na zavarovalniških trgih.

1 ZGODOVINSKI RAZVOJ ZAVAROVANJA V SVETU OD ZAČETKOV DO SODOBNIH OBLIK ZAVAROVANJA

1.1 Začetki razvoja zavarovanja

»Osnovna misel zavarovanja je stara in sega v davnino skoro tako daleč kot pomniki človeške kulture« (Martelanc, 1943, str. 9). Kdaj se začne zavarovalništvo kot gospodarska ustanova je težko reči, saj je umestitev v čas in prostor odvisna od tega, kako zavarovalništvo obravnavamo. Ali zgolj kot ustanovo, kjer obstaja odškodninska dolžnost ali pa širše, tako da vanj prištevamo tudi vse združbe, kjer ima dajatev značaj pomoči in podpore. Jasno je, da vzajemna pomoč družinskih članov in rojakov ob nesrečah v starem veku še ni imela pridobitnih namenov, vendar je vsebovala nekatere elemente zavarovanja.

Zavarovanje ima velik socialni in ekonomski pomen. V preteklosti se je kot element trgovine razširilo in postalo nepogrešljivo. Človeku je nudilo varnost in zaščito pred raznovrstnimi nevarnostmi. Zgodovinski dokumenti dokazujejo postopen razvoj zavarovanja, od primitivnih začetkov do visoke stopnje popolnosti v vseh podrobnostih sodobnega zavarovalništva. Pri zgodovinskem pregledu zavarovalništva ugotovimo, da ima praktičen pomen, saj se njegov razvoj navezuje skoraj na vse socialne in ekonomske institucije (Elston, 1915, str. 3). Z razvojem je rasel splošni pomen zavarovalništva, osnovni cilj vzajemnosti in solidarnosti pa je ostal nespremenjen.

Po Manesu (1918, str. 15) lahko zgodovino pravega zavarovalništva razdelimo na tri obdobja. Prvo sega od 14. do konca 17. stoletja, ko se izoblikuje zavarovalna polica. Drugo obsega 18. in prvo polovico 19. stoletja, ko nastanejo prva zavarovalna podjetja. Tretje pa traja od druge polovice 19. stoletja dalje. To je obdobje mednarodne povezanosti zavarovalništva, nastanka velikih podjetij in razvoja socialnega zavarovanja.

Joseph Hémard (1924-1925, str. 8) razvoj zavarovanja prav tako deli na tri obdobja: od 15. do 18. stoletja se zavarovanje počasi osamosvaja od elementov iger na srečo, pomoči in človekoljubnosti. V drugi dobi, ki obsega 19. stoletje, zavarovanje temelji na znanstveni podlagi, nastajajo velika podjetja s špekulativnimi nameni. Tretje obdobje zajema čas od konca 19. stoletja do danes, ko postane zavarovanje gospodarska panoga in se razvije socialno zavarovanje.

Začetek razvoja zavarovanja zaznamuje prehod od prvih naravnih rizičnih skupnosti, kot so plemena in rodbine, do skupnosti nastalih zaradi zaščite pred nevarnostjo. Nastanek takšnih skupnosti je pogojeval pojav zasebne lastnine, ker posameznik ni mogel nositi posledic neukrotljivih in uničujočih pojavov (Bijelić, 1998, str. 10). Takrat se pojavijo prve primitivne oblike zavarovanja.

Kot prve takšne skupnosti večina avtorjev navaja kitajske trgovce, ki so potovali preko nevarnih predelov reke Jangce. Kitajski trgovci so se zavedli nevarnosti in tveganja v slučajih brodoloma, zato so tveganje porazdelili. Svoje blago so prevažali na več čolnih, ne samo na enem, tako da so v primeru brodoloma izgubili le del tovora (Outreville, 1997, str. 5).

Podobno so se v Babilonu (približno 1700 let pr. n. š.) v karavanah, ki so prevažale vrednejše blago, dogovorili, da bodo skupaj pokrili škodo, ki bi nastala ob morebitnem roparskem napadu na karavano. V tem je viden element vzajemnosti in solidarnosti, kar je bistvena značilnost zavarovanja (Flis, 1999, str. 8). Hamurabijev zakonik je določal, da je dajalec denarja, ki je hkrati tudi lastnik tovora, dolžan prevzeti tveganje izgube tovora v primeru roparskega napada na karavano med dolgotrajnim potovanjem po puščavi (Pavliha, 2000, str. 47). Medtem pa določba starega indijskega prava pravi, da je dolžnik, ki je potoval v divjino ali skozi velike gozdove, moral plačevati na mesec 10 odstotkov obresti, če je potoval čez morje celo 20 odstotkov, medtem ko je običajna obrestna mera znašala največ 5 odstotkov. V starem Egiptu zasledimo nekakšne ustanove verskega značaja, ki so bile ustanovljene z namenom pomoči svojcem umrlega člana, v kolikor so bili ti v stiski. Judje so z namenom pospeševanja rodnosti ustanovljali posebna društva, ki so s prispevki članov pripravljala nevestam opremo (Manes 1918, str. 16). V Palestini so na primer oslarji ustanovili skupnost, ki je v primeru izgube tovora prevzela breme nastale škode. Na grškem otoku Rodos so približno v 3. stoletju pr. n. š. sprejeli pravilo, da se mora morebitna škoda nastala ob pomorski nevarnosti poravnati skupno. V primeru, da je bil ladjar zaradi neurja primoran vreči v morje del tovora, so vsi udeleženci (vsi lastniki tovora, vključno s tistim, ki je blago izgubil in ladjarjem) sorazmerno poravnali izgubo. Takšna ureditev se je v pomorskem pravu imenovala *Lex Rhodia de iactu* in je bila prevzeta v rimsko pravo, primerno dopolnjena se je obdržala vse do danes kot institucija generalne havarije (*angl. General Average*). Prav tako je bil v rimsko pravo prenesen pojav imenovan "*foenusnauticum*" oz. pomorsko posojilo, ki je omenjen že v govorih grških govornikov Lysiasa in Demostena. Pomorsko posojilo najdemo v *Digestah* in Justinianovem kodeksu. Lastniku ladje ali trgovcu je bančnik pred odhodom ladje posodil vsoto denarja za nakup blaga. Dogovorila sta se, da bo trgovec posojilo vrnil in odstopil del trgovskega dobička, če se bo ladja srečno vrnila, če pa bi prišlo do nesreče, ne bo vrnil ničesar. Odstopljeni del dobička niso obresti, temveč zavarovalna premija, kajti ves riziko prevoza je šel na račun posojilodajalca. To pravilo je pomembno, ker je omogočilo razvoj pomorskega prometa v starem veku, pa tudi ker so se iz njega razvile zavarovalne pogodbe v današnjem pomenu (Martelanc, 1943, str. 11). Ivanjko (1999, str. 25) med drugim omenja pojav posmrtnih blagajne, v kateri se združujejo sredstva za kritje pogrebniških stroškov. Najstarejši primer takšne blagajne najdemo v Lanuvii blizu Rima približno 100 let pr. n. š.. Pogrebna društva, imenovana *collegia tenuiorum* ali *collegia funeraticia*, so bila ustanovljena kot nekakšna samopomoč za posmrtninsko zavarovanje. Člani so poleg pristopnine plačevali mesečne prispevke, ko so umrli, pa je društvo svojcem poravnalo del pogrebniških stroškov. Podobna društva ali *collegie* so tvorili tudi vojaki, da so svoje člane oskrbeli s potnino, kadar je bil član premeščen v drugo garnizijo (Martelanc, 1943, str. 10).

Ob vseh teh primerih lahko vidimo, da so imele skupnosti že v daljni preteklosti tendenco po medsebojnem sodelovanju, združevanju in zagotavljanju pomoči v primeru morebitne ogroženosti ali nastale škode.

Podobne tendence so kažejo tudi kasneje v srednjem veku, ko lahko zasledimo razvoj zavarovalnic v dveh smereh. Prva se je razvila v Sredozemlju kot posledica močnega napredka geografske širitve trgovine in s tem tudi pomorskega prometa med Evropo in Azijo. Tako so se razvile različne oblike pomorskega zavarovanja, predvsem na komercialni osnovi, torej v neki pogodbeni obliki. Z druge strani se je v kontinentalnem delu Evrope razvila združna skupnost,

ki je temeljila na določilih in statutih. Fevdalna doba je zaznamovana s cehi in gildi, ki so imeli določila o skupnem nošenju nevarnosti v primeru požara, ropa, potopitve ladje in drugih nepričakovanih škodnih dogodkih (Flis, 1999, str. 11).

Ivanjko (1999, str. 31-32) posebej omenja zgodovino socialnega zavarovanja. Že pri Grkih in Rimljanih so se pojavljale določene institucije, ki predstavljajo začetke socialnega zavarovanja. V srednjem veku lahko kot take upoštevamo določene oblike plemenskega organiziranja ter medsebojne dogovore in določila znotraj cehov in gildov. Posebno vlogo so pri tem odigrali samostani in cerkve, ki so nudili pomoč šibkejšim.

1.2 Razvoj zavarovalne police in pojav prvih zavarovalnic

»Najstarejše zavarovalne ustanove kažejo, da je ta gospodarska panoga zrastle iz človekoljubnih osnov. Vendar se sorazmerno zgodaj pojavi tudi misel na trgovsko izkoriščanje potrebe po zavarovanju. Obe organizacijski nagibnosti, tako vzajemna pomoč, organizirana v združni ali stanovsko-strokovni obliki, kot kapitalistična podjetniška smer pa se pojavljata vzporedno ter se krajevno in časovno tako prepletata, da ju je težko razločiti. Zaradi tega je težko reči, kdaj in kje se prične zavarovanje kot gospodarska ustanova z vsemi ali vsaj nekaterimi bistvenimi znaki.« (Martelanc, 1943, str. 17).

Leta 1230 je papež Gregor IX. prepovedal jemanje odušnih obresti v obliki pomorskega posojila, zato so zavarovalne pogodbe začeli oblikovati kot kupne pogodbe. Po teh pogodbah je zavarovalec blago kupil od lastnika ladje ali trgovca in ostal dolžan kupnino. Temu so dodali klavzulo, ki je predvidevala, da je posel ničnen, v kolikor prodani predmeti nepoškodovani prispejo v določen kraj (Manes, 1918, str. 18-20).

Kot nekakšen mejnik v razvoju zavarovanja Flis (1999, str. 12) navaja izdajo prve zavarovalne police leta 1347 v Genovi. Ta se je nanašala na pomorsko zavarovanje in je vsebovala tudi določilo o premiji. Ivanjko (1999, str. 26) za najstarejšo zavarovalno pogodbo opiše pomorsko zavarovanje v obliki notarskega akta iz leta 1367 v Genovi. Elston (1915, str. 8) pa omenja pogodbo o pomorskem zavarovanju iz sredine 14. stoletja, ki so jo odkrili v arhivu v Pisi. V njej so natančno opredeljeni izrazi premija, polica in zavarovanje. V tem obdobju in okolju se je torej pojavila prva sodobnejša oblika zavarovanja, ki pa je bila zaradi majhnega števila pogodb bolj špekulativne narave. V isti čas, natančneje v leto 1370, sodi tudi prvo pozavarovanje, ki prav tako zadeva pomorstvo. Zavarovatelj je pozavaroval nevarnejši del pomorske plovbe, v lastni izravnavi pa je obdržal varnejšo plovbo. Pri tem gre za delitev rizika na dve ločeni relaciji in ne po vrednosti. Ker se je v Sredozemlju skozi stoletja trgovska dejavnost razvijala mnogo bolj kot v ostalih delih Evrope, torej ni presenetljivo, da so se na tem območju pojavili prvi zarodki zavarovanja (Flis, 1999, str. 12). V Italiji so se poleg prvih pomorskih zavarovanj pojavila tudi prva življenjska zavarovanja. V italijanskih hranilnicah Montidi Pietà – prvo so ustanovili frančiškani leta 1462 v Perugi – so razvili rentno zavarovanje in zavarovanje za doto, po uvedbi zavarovanj pa so se zelo hitro razširili še v druga italijanska mesta. Pri zavarovanju za doto so ob rojstvu hčerke položili določen znesek, ki so ga dobili z obrestmi povrnjenega pri njenih 18 letih. V kolikor je hči medtem umrla, pa je denar pripadel Montu. Podobno so organizirali tudi rentno zavarovanje. Vse dobljene prejemke so naprej posojali po nizkih obrestnih merah, iz

zavarovalnih vsot, ki niso dospele v izplačilo, so krili obrestne razlike pri doživetih zavarovalnih primerih (Martelanc, 1943, str. 18).

V zvezi z življenjskim zavarovanjem naj omenim še tontine, ki so se razvile v Franciji v 17. in 18. stoletju in so označene kot prehodnice življenjskega zavarovanja. Gre za nekakšne stave na človeško življenje. Člani so plačali pristopnino, nato pa še letno članarino. Enkrat letno so se zbrali in si razdelili obresti in denar, ki je bil vplačan s strani že umrlih članov. Renta, ki so jo prejeli, je bila zelo volatilna in negotova. Pravo življenjsko zavarovanje se je razvilo šele po odkritju verjetnostnega računa v 18. stoletju. Prva življenjska zavarovalnica je bila ustanovljena leta 1705 v Londonu – The Amicable Society for a perpetual Assurance Office. Delovala je po načelu vzajemnosti in principu tontin, saj so letni pribitek razdeljevali med dediče umrlih članov (Martelanc, 1943, str. 19).

Prvi zakonodajni zapis o zavarovanju predstavlja odredba genovskega kneza iz leta 1369, ki se seveda nanaša na pomorsko zavarovanje. Zakonodajni akti s področja zavarovanja so se logično pojavili na območjih z močno razvitim pomorstvom. Tako imamo najstarejši pomorski zakon iz Barcelone, izdan leta 1435. Leta 1681 sta bili v Franciji izdani zbirki predpisov Guidon de la mer iz Ruana in Ordonance de la Marine Luja XIV., leta 1731 v Nemčiji pa Hamburger Assekuranz und Haverer-Ordnung. Pomembna vloga v zgodovini pomorskega zavarovanja pripada tudi Dubrovniku, kjer je leta 1562 nastal Zakon o pomorskem zavarovanju oz. Ordo super assecuratoribus, ki velja za enega najpomembnejših pravnih virov za zavarovalno pravo na področju Sredozemlja (Pavliha, 2000, str. 47).

Na območju Anglije, Islandije, Flandrije, Skandinavije so bile v tem času razvite zadružne skupnosti in gildi, katerih cilj je bil ekonomsko zaščititi svoje člane ob požaru, brodolomu ali škodi pri živini.

Konec srednjega veka so bili izpolnjeni že nekateri pogoji za razvoj sodobnega zavarovalništva. V Sredozemlju so se pojavili zarodki komercialnih zavarovalnic, v preostalem delu Evrope pa gildi in cehi, ki so temeljili na zadružnem načelu. Širitev trgovine, odkrivanje novih kontinentov, povečanje števila prebivalcev in rast številnih mest so pojavi, ki so spodbudili razvoj zavarovanja. Vendar takrat še niso imeli dovolj znanja o obvladovanju tveganja in izravnavanja nevarnosti. Manjkal je predvsem razvoj statistike in matematike. Ključen napredek prinesejo 17., 18. in 19. stoletje, ko potrebne znanstvene osnove poskrbijo za preskok iz špekulativnega zavarovanja na sodobno zavarovalništvo, kot ga poznamo danes. Pri tem velja omeniti tablice smrtnosti Edmunda Halleysa, zakon velikih števil Jakoba Bernoullija, diferencialni in integralni račun Gottfrieda Wilhelma Leibniza in utemeljitelje verjetnostnega računa – Blaise Pascal, Pierre de Fermat, Pierre Simon de Laplace, Christian Huygens, Leonhard Euler in Karl Friedrich Gauss (Flis, 1999, str. 15). Izračun verjetnosti posameznega dogodka je sprožil revolucijo med matematiki po vsej Evropi. Svoja odkritja so lahko uporabili tudi za izračun pričakovane življenjske dobe. Poskus napovedovanja prihodnosti je bil v popolnem nasprotju z doktrino Cerkve, vendar so, ironično, ravno cerkvene tablice smrtnosti veliko pripomogle k prvim verjetnostnim izračunom (Swiss RE, 2012, str. 9).

Ob začetku novega veka in času velikih odkritij je bilo trgovanje v Evropi že dobro razvito. Poleg tega te čase merkantilizma zaznamuje silovit vzpon nekaterih evropskih držav, ki so bile večinoma usmerjene v protekcionistično obnašanje ter varovanje lastnega pomorstva in trgovine (Mrden, 2010). Zavarovanje se je torej iz istih razlogov in istočasno razvijalo v severni Evropi in Italiji. V 15. stoletju je bila v vzponu mednarodna trgovina, kjer je vodilno vlogo igrala Portugalska. Sledile so ji Francija, Španija, Holandija in Anglija. V sledečih dveh stoletjih pa je Anglija prevzela vodilno mesto dominantnega naroda v mednarodni trgovini. Zato se ne gre čuditi dejstvu, da so bile prve večje zavarovalne korporacije ustanovljene ravno v Angliji. Leta 1705 je s poslovanjem začela že omenjena korporacijska zavarovalnica Amicable Society for a Perpetual Assurance Office, ki je vključevala tudi življenjska zavarovanja. Takrat so omejili zavarovanja na mlajše od 45 let, premija pa je bila enaka ne glede na starost in zdravje zavarovanca. Verjetno je potreba po zavarovanju starejših spodbudila raziskave v zvezi s tablicami smrtnosti. James Dodson, 45-letni angleški matematik, ki zaradi svoje starosti ni bil več upravičen do življenjskega zavarovanja, je skušal najti ustrežnejši način izračunavanja premij življenjskega zavarovanja. Njegovo idejo izračunavanja premij na podlagi pričakovane življenjske dobe je kasneje, leta 1774, razvil Richard Price. S tem so življenjska zavarovanja temeljila na konkretnih izračunih in niso bila več špekulativne narave (Swiss RE, 2012, str. 9).

Leta 1720 sta bili v Londonu ustanovljeni Assurance Corporation in Royal Exchange Corporation, ki sta imeli več kot stoletje monopol nad pomorskimi zavarovanji (Outreville, 1997, str. 19-22). Na celinskem delu Evrope je bila prva zavarovalnica, ki se je ukvarjala s pomorskim zavarovanjem ustanovljena leta 1668 v Parizu, vendar je kmalu propadla. Sledili sta ji zavarovalnici za pomorsko zavarovanje ustanovljeni leta 1765 v Hamburgu in Berlinu.

Prva delniška zavarovalnica naj bi se ustanovila v Benetkah leta 1680, kjer se je združilo več zavarovalnih podjetnikov. Vsak družabnik bi prispeval 1000 ducatov po karatu in 500 ducatov po pol karata. Družba bi imela garancijski fond, ki se financira iz družbenega kapitala in pobranih premij. Iz premij bi se pokrivali splošni stroški in izplačevale odškodnine. Dobiček bi se v višini največ 4 % razdelil med delničarje, ostalo bi dodali garancijskemu fondu. Kljub zelo modernemu načrtu ni prišlo do realizacije (Martelanc, 1943, str. 23). Prve prave delniške zavarovalnice najdemo v Franciji in Angliji v 17. stoletju. Čisto prva je bila francoska zavarovalnica Compagnie Générale pour les Assurances & Grosses Aventures, ustanovljena leta 1686. Družba je štela 30 članov in imela kapital v višini 300.000 liver, ki je bil razdeljen na 75 delnic po 4.000 liver. Družba je žal hitro propadla. Leta 1750 je nastala prva zasebnopravna družba, imenovana Chambre générale d'assurances de Paris, ki je imela ureditev sodobne kapitalistične družbe in je zavarovala za škode pri pomorskih prevozih in požaru. Imela je upravo, ki je družbo upravljala, nadzorni svet in skupščino (Martelanc, 1943, str. 24).

V 17. in 18. stoletju so zavarovalnice nastajale kot posledica večjih oz. katastrofalnih škod. Tako je uničujoč požar v Londonu leta 1666 mejnik, ki predstavlja povod za ustanovitev požarnih zavarovalnic. V takratnem požaru je zgorelo 13.200 domov, 87 cerkev, katedrala Sv. Pavla in večina mestnih zgradb. Uničeni so bili domovi 70.000 od takratnih 80.000 prebivalcev Londona. Po požaru je bilo ustanovljenih več zavarovalnic, ki so izdajale oznake, le-te so pritrdili na hiše zavarovane pred požarom. V primeru požara so gasilci lahko identificirali in zaščitili zavarovane zgradbe. Če hiša ni bila zavarovana, je niso gasili. Leta 1667 je Nicholas Barbon ustanovil

Insurance Office at the Back-Side of the Royal Exchange, ki se je leta 1680 preimenovala v The Fire Office. Leta 1696 je bila ustanovljena zavarovalnica Hand-in-Hand Office, ki je nastala kot zbiranje solidarnih prispevkov za zavarovanje hiš pred požarom (Outreville, 1997, str. 19).

Leta 1591 je bilo v Nemčiji s pogodbo med 101 lastnikom hiš o nudenju medsebojne pomoči v primeru požarne nevarnosti ustanovljeno hamburško požarno zavarovanje. Vsak sodelujoči se je zavezal, da bo v primeru požara prispeval 1 odstotek vrednosti uničene hiše lastniku le-te. Prva požarna zavarovalnica v Nemčiji je bila 1676. leta ustanovljena Hamburger Feuerkasse, ki deluje še danes in velja za eno izmed najstarejših zavarovalnic na svetu (Mrden, 2010). Leta 1567 je bila v Münchenu ustanovljena tudi prva zdravstvena blagajna, ki je prehodnica današnjega zdravstvenega zavarovanja.

Ivanjko (1999, str. 28) za to obdobje izpostavi še ustanovitev najstarejše angleške zavarovalnice za premoženjsko in požarno zavarovanje Sun leta 1710. V Berlinu je leta 1718 kralj Friderik Viljem I. ustanovil prvo požarno zavarovalnico kot javno pravno institucijo. Leta 1762 je bila v Londonu ustanovljena zavarovalnica za življenjska zavarovanja Equitabel, ki je temeljila na strogih matematičnih in statističnih metodah. Leta 1775 je kralj Friderik ustanovil prvi zavod za varstvo otrok, približno 20 let zatem pa je bila v avstrijskem Gradcu ustanovljena prva zavarovalnica za življenjsko in zdravstveno zavarovanje, katere naslednica je današnja zavarovalnica Merkur.

Posebno mesto pripada ustanovitvi londonskega Lloyda konec 17. stoletja, ker je temeljil na neposrednem oz. pravem sozavarovanju. Edward Lloyd je odprl kavarno, kjer so se zbirali pomembni mednarodni trgovci in poslovneži, ki so si izmenjavali informacije o svojih ladjah. Tako je kavarna postala stičišče za vse, ki so želeli zavarovati svoj tovor in ladje. Ustanovili so konzorcij zasebnih zavarovateljev. Šlo je za združenje posameznikov, ki so se preko zavarovalnice Lloyd obvezali, da bodo prispevali določen delež v primeru nastanka škodnega dogodka. V vsej tristoletni zgodovini so veljali za nekakšno središče svetovnega zavarovanja in pozavarovanja (www.randmark40.com, 2012).

Kot sem že omenila, je Anglija kot vodilna sila ustanavljala zavarovalnice tudi v svojih kolonijah v Indiji, Ameriki, Afriki in na Daljnem vzhodu. Največji in najhitrejši napredek je bil v Ameriki, kjer so kljub kolonializmu spodbujali patriotizem in lasten razvoj poslovanja. Prva zavarovalnica v Severni Ameriki je bila ustanovljena leta 1735 v South-Carolini. Leta 1752 je Benjamin Franklin ustanovil Philadelphia Contributionship for the Insurance of Houses from Loss by Fire. Delovala je po načelu vzajemnosti, po svoji Hand-in-Hand matični družbi v Londonu pa je povzela ime, način poslovanja in zaščitni znak dveh sklenjenih rok. Leta 1770 je v New Yorku začela delovati zavarovalnica za požarna zavarovanja Mutual Insurance Company, vendar je zaradi prevelikega tveganja in državljanske vojne imela nemalo težav. V začetku 19. stoletja je bilo v Združenih državah Amerike ustanovljenih že 30 zavarovalnic, ki so ponujale večinoma pomorska in požarna zavarovanja (Outreville, 1997, str. 21).

Tabela 1: Začetki zavarovanja

3000 pr. n. š.	Kitajski trgovci.
1750 pr. n. š.	Babilonski trgovci, Hamurabijev zakonik.
500 pr. n. š.	Talmud omenja zavarovanje dobrin.
408 pr. n. š.	Na Rodosu se pojavi koncept generalne halvarije.
14. stol.	V Genovi je sklenjena prva zavarovalna polica.
1. 1435	Pomorski zakon iz Barcelone.
1. 1562	Ordo super assecuratoribus – Dubrovnik.
1. 1666	Uničujoči požar v Londonu.
1. 1667	Ustanovitev The Fire-Office v Londonu.
1. 1676	Ustanovitev Hamburger Feuerkasse v Nemčiji.
1. 1680	Lloyd odpre kavarno.
1. 1696	Ustanovitev Hand-in-hand Office.
1. 1705	Ustanovitev prve življenjske zavarovalnice v Londonu.
1. 1752	Benjamin Franklin ustanovi Philadelphia Contribution v Ameriki.
1. 1881	Bismarck uvede obvezno zdravstveno zavarovanje.

1.3 Razvoj sodobnega zavarovalništva

1.3.1 Širitev trgovine in množično izseljevanje

Zavarovalniška panoga je nadaljevala razvoj v dveh smereh, ena so bile kapitalistične delniške družbe, druga pa zadružniške vzajemne zavarovalnice (Martelanc, 1943, str. 29).

Večina zavarovalnic na začetku 18. stoletja je delovala po načelu vzajemnosti v obliki vzajernih zavarovalnic. Zavarovalnice so nastajale kot odziv na velike škode, vendar zaradi finančnih težav in neurejenosti zavarovalnega trga niso dolgo obstale. Razvoj gospodarstva v Evropi so pretrgale napoleonske vojne. Skladno z razmerami se je ustavil razvoj tudi v zavarovalništvu, tako da je le malo družb obstalo. Po koncu obdobja Napoleona je gospodarstvo zaživelo povsem na novo. V ospredje so prišli fiziokratski nauki in individualizem, ki je dokončno izbrisal fevdalno ureditev in merkantilizem. Industrijska revolucija v 19. stoletju je dodatno spodbudila razcvet zavarovanja in pozavarovanja, kot ga poznamo danes (Pavliha, 2000, str. 48). Poleg razvoja znanosti in ustanavljanja mnogih zavarovalnic je k razširjenosti zavarovanja veliko prispevala celovita zavarovalniška zakonodaja. Konec 18. stoletja je bila v Londonu ustanovljena prva resnično moderna zavarovalnica Phoenix. Poslovala je tudi mednarodno in ustanovila svoja predstavništva v tujini (Swiss RE, 2012, str. 13).

Začetek 19. stoletja je prinesel širitev sodobnega zavarovalništva po svetu. S trgovino in množičnimi emigracijami se je iz Anglije najprej razširilo v britanske kolonije, Ameriko, Avstralijo, Novo Zelandijo in Južno Afriko. Manj razviti evropski narodi in skupnosti drugje po svetu pa so ostali ujetniki tradicionalnega koncepta zavarovalništva. Ta je še vedno temeljil na solidarnosti in vzajemni pomoči skupnosti, kar je izviralo iz verskih nauk.

Angleške zavarovalnice so zavarovanje na začetku omejile na britanske izseljence in njihovo dejavnost. V Indiji, na primer, zaradi tveganja, ki ga je prinašal nizki življenjski standard, niso zavarovale lokalnega prebivalstva. Ironično pa so bili najbolj tvegani zavarovanci ravno britanski priseljenci, ki so velikokrat podlegli zdravstvenim težavam, ki jim jih je povzročala tropska klima. Indija je sčasoma postala odskočna deska za širitev britanskih zavarovalnic v Aziji. Sledilo je ustanavljanje zavarovalnic po azijskem kontinentu, predvsem v Singapurju. Velika trgovska podjetja so v svojo dejavnost vključila tudi zavarovanje in tako začela zavarovati lastno poslovanje in druga podjetja. Britanskemu zgledu so sledili tudi drugi evropski narodi, ki so podružnice širili sprva v Indiji, nato po celotni Aziji. V Indiji so prvo domačo zavarovalnico, New India, ustanovili v začetku 20. stoletja (Swiss RE, 2012, str. 17-18).

Razvoj sodobnega zavarovalništva v Južni Ameriki je posledica množičnega izseljevanja evropskih narodov. Britanske zavarovalnice so se osredotočile na zavarovanje tveganj, povezanih s trgovino in večje koncerne. Emigranti pa so konec 19. in začetek 20. stoletja pričeli z ustanavljanjem zavarovalnic po domačem zgledu in tako razširili koncept sodobnega zavarovalništva na širšo populacijo. Veliko evropskih držav je na tako razgibanem trgu videlo dobro priložnost. Zavarovalnice so poslovanje ciljno usmerile na svoje izseljence, kar je moč razbrati že po njihovih imenih, Franco-Argentina, Anglo-Argentina, Germano-Argentina itd.

Zavarovalništvo v Afriki je bilo dolgo časa v rokah kolonialnih velesil. Zavarovalnice iz Anglije, Portugalske, Francije in Nemčije so zavarovale le rizike lastnih podjetij. Že leta 1830 so nizozemski in britanski priseljenci ustanovili požarno in življenjsko zavarovalnico v Južni Afriki. V začetku 20. stoletja, še pred suverenostjo, so v JAR uvedli unikaten način socialnega zavarovanja. Medtem ko je večina držav že vpeljala Bismarckov model, so pokojninsko zavarovanje prepustili privatnim zavarovalnicam. Kasneje po koncu 1. svetovne vojne je vlada uvedla shemo obveznih pokojninskih in zdravstvenih zavarovanj. V nekaj desetletjih je imela JAR najvišji odstotek življenjskih zavarovanj na svetu.

V Vzhodni in Južni Evropi je zavarovalništvo doživelo razcvet na prelomu iz 19. v 20. stoletje. Veliko držav je pričelo z ustanavljanjem domačih zavarovalnic. V Romuniji so prvo domačo zavarovalnico, Dacia, ustanovili že leta 1871 (Swiss RE, 2012, str. 19-20).

Množično izseljevanje konec 19. in v začetku 20. stoletja je največ pripomoglo k širitvi in razvoju zavarovalništva v svetu. Premoženska zavarovanja so bila v domeni večjih trgovskih podjetij, življenjske zavarovalnice pa so večinoma ustanovljali emigranti, ki so kopirali sistem iz domovine. Zavarovalniška dejavnost se je širila na nove zavarovalne vrste, sledeč splošnemu, družbenemu in gospodarskemu razvoju. Tako se je zavarovanje razdelilo na dve temeljni veji, in sicer na individualno zavarovanje, ki ščiti posamezne gospodarske subjekte pred ekonomskimi

posledicami nastalih škod, ter socialno zavarovanje, ki ščiti življenjsko raven celotnih družbenih slojev (Flis, 1999, str. 17).

Cesarjeva poslanica nemškega cesarja in pruskega kralja iz leta 1881 predstavlja začetek uvedbe socialnega zavarovanja v svetu. Zaradi težkih razmer delavcev je kancler Bismarck napovedal uvedbo obveznega socialnega zavarovanja. Poslanici je leta 1883 sledil Zakon o zdravstvenem zavarovanju delavcev, kasneje Zakon o zdravstvenem zavarovanju. Gre za strukturno reformo, saj so bili prvič opredeljeni pojmi zavarovalno načelo, načelo solidarnosti in načelo samoupravljanja. Leta 1884 so sprejeli zavarovanje za poškodbe pri delu, leta 1889 pa pokojninsko in invalidsko zavarovanje (Eichenhofer, 2007, str. 22). V 20. stoletju je bila ideja o obvezni socialni varnosti sprejeta po vsej Evropi. Sedaj se poleg obveznih zavarovanj pojavljajo še dopolnilne prostovoljne oblike zavarovanja. Trend narekuje umik države s področja socialnega varstva in prenos organizacije na zasebna združenja.

1.3.2 Razvoj sodobnega pozavarovanja

Na zgodovinski nastanek pozavarovanja avtorji nimajo enotnih pogledov. Nekateri menijo, da je pozavarovanje nastalo šele, ko je bilo zavarovanje že dodobra razvito, spet drugi so mišljenja, da se je razvijalo vzporedno z zavarovanjem. Kakorkoli že, sodobno pozavarovanje se je začelo razvijati v drugi polovici 19. stoletja, ko so z naraščanjem števila tveganj zavarovalnice začele presegati svoje kapacitete. Veliko zavarovalnic je že izvajalo pozavarovanje ali pa so se v prevzemanju pozavarovalnih rizikov združevale med seboj. To je pomenilo, da so morale konkurenčne zavarovalnice za potrebe sodelovanja druga drugi razkrivati svoje poslovanje. Poleg tega je bilo tveganje preveč regionalno omejeno. Zato se je pojavila težnja po oblikovanju mednarodnega pozavarovanja, kar je pomenilo povsem nove razsežnosti v razvoju. Mednarodno pozavarovanje je povzročalo odtok kapitala iz domačega gospodarstva, ko je bil ta najbolj potreben za dohajanje razvoja v industriji in gospodarstvu. Prve velike zavarovalnice, Köln RE in Swiss RE, so bile ustanovljene, da zajeziijo odliv kapitala in okrepijo nacionalno gospodarstvo. Pozavarovalnice so namesto ustanavljanja novih zavarovalnic, iznašle učinkovit način zagotavljanja dodatnega tveganega kapitala. Pozavarovalnice so tveganje razpršile veliko širše kot njihove stranke, saj so postale aktivne v skoraj vseh panogah gospodarstva. To jim je omogočilo, da so izgube v eni panogi pokrivalo z dobički iz druge dejavnosti. Pozavarovalnice so imele v začetku velike težave z oceno rizika in so morale svojim strankam velikokrat zaupati kar na besedo. Kljub temu da je sprva kazalo, da bo poslovna ideja doživela popoln neuspeh, se je pozavarovanje razvilo v uspešno dejavnost (Swiss RE, 2012, str. 26).

1.3.3 Razmere v 20. stoletju

Cvetočo zavarovalniško dejavnost je prekinila 1. svetovna vojna oz. njene posledice, ki so zadale hud udarec tudi zavarovalništvu. Poleg katastrofalnih posledic, so se spremenile monetarne politike držav. Pojavilo se je omejevanje trgovine in nihanje cene valut. Največ težav so poleg mednarodnih zavarovalnic, ki so bile prisiljene preusmeriti izgube valutnih nihanj, imele zavarovalnice v državah hiperinflacije. Življenjske zavarovalnice v Nemčiji so na tedenski ali celo dnevni ravni preračunavale premije. Zavarovalništvo je ponovno postalo omejeno na

domače gospodarstvo, z izjemo pozavarovalnic. Trgi nekaterih držav so močno omejili mednarodno trgovino ali se povsem zaprli (na primer Rusija).

Gospodarska rast po letu 1920 je le navidezno izboljšala ekonomsko situacijo. Realno rast so doživela le kreditna zavarovanja. Porast kreditnih zavarovanj je bil zgolj posledica državnih spodbud k čim večjemu napredku v industriji in povečanju izvoza. Zlom borze, oktobra 1929, je najprej prizadel ameriški trg, kmalu pa se je kriza razširila tudi po Evropi. Po zlomu je Velika Britanija opustila zlati standard in uvedla protekcionizem, v smislu bilateralnega trgovanja in uvedbe fiksnih izvoznih kvot. Zgledu so sledile še druge evropske države. Veliko zavarovalnic, ki so poslovale mednarodno, je v tem času bankrotiralo. Nekatere države so celo poostrele zakonodajo na področju zavarovalnega nadzora in tako preprečile poslovanje ali zmanjšale tržne deleže tujih zavarovalnic (Swiss RE, 2012, str. 39-40).

Preostanek globalnega zavarovalništva je skoraj dokončno uničila 2. svetovna vojna. Celo iz Azije, kjer je bila leta 1919 ustanovljena ameriško-azijska zavarovalnica, AIG, in je takrat veljala za največjo zavarovalno družbo na svetu, so se po vojaškem napadu na Pearl Harbour umaknila skoraj vsa tuja podjetja.

Leta 1944 je bil v Bretton Woods-u sprejet povojni mednarodni finančni in monetarni red. Vajeti je v roke vzela politika, ki je za obnovo držav spodbujala predvsem trgovino s surovinami in industrijo. Storitvene dejavnosti, vključno z zavarovalništvom, so bile zapostavljene. Zavarovalnice so si na domačih trgih počasi opomogle in začele rasti, medtem ko so se pozavarovalnice veliko težje prilagodile novim razmeram. S širitvijo socialističnega režima in komunizma se je začelo podražavljanje zavarovalništva in zapiranje trgov. Politika je plačevanje premije tujim pozavarovalnicam videla kot minus na kapitalnem računu, izplačila škod pa je ob tem v veliki meri ignorirala.

K ponovnem vzponu zavarovalništva je močno prispevala rast industrije, predvsem avtomobilske. Zaradi povečane uporabe avtomobilov v privatne namene se je pojavilo povpraševanje po avtomobilskih zavarovanjih in zavarovanjih odgovornosti. Temu so sledila nova, kompleksnejša tveganja, predvsem na področju premoženjskih zavarovanj in zavarovanj odgovornosti. Novi izumi, jedrske elektrarne, super tankerji, letalstvo, enormne gradbene konstrukcije itn. so preizkušale meje zavarovalništva (Swiss RE, 2012, str. 47-51).

V šestdesetih letih prejšnjega stoletja so države posedovale več ameriških dolarjev, kot so jih lahko ZDA krile z rezervami v zlatu. Zato je leta 1971 predsednik Nixon dokončno ukinit zlati standard in povzročil zaton Bretton Woods-ovega sistema. Kapitalski trgi so se novim tečajnim in inflacijskim tveganjem hitro prilagodili. Za zavarovanje teh rizikov se je razvil nov trg – trg izvedenih finančnih instrumentov.

Naftne krize med letoma 1973 in 1979 so še bolj razburkale razmere v mednarodnem poslovanju. Sledil jim je vzpon neo-liberalizma in posledična deregulacija trgov, ki je še enkrat spremenila razmere v zavarovalništvu. Začela se je doba konkurenčnega, tržnega zavarovalništva, kakršnega poznamo danes.

Podjetja, ki se niso pravočasno prilagodila razmeram, so propadla ali pa so jih prevzeli tuji investitorji. Združitve in prevzemi so postali trend v osemdesetih in devetdesetih letih prejšnjega stoletja. Združevanje je sprva potekalo znotraj dejavnosti, med zavarovalnicami, kasneje pa so se razvile še druge oblike institucionalnega povezovanja. Globalizacija, vedno bolj zahteven trg in želja po dobrih poslovnih rezultatih so le nekateri dejavniki, ki so vplivali na razvoj velikih in kompleksnih finančnih institucij. Hiter finančni razvoj in liberalizacija finančnih trgov sta vodila v institucionalno povezovanje.

Institucionalno povezovanje zavarovalnic v zavarovalniške skupine je najbolj osnovna oblika rasti zavarovalnice. Zavarovalnice se povezujejo predvsem zaradi stroškovnih in dohodkovnih sinergij ter izkoriščanja ekonomij obsega (economy of scale) in že izrabljenih možnosti povečevanja tržnega deleža na lastnih trgih (Širca, 2005, str. 67). Drugo obliko institucionalnega povezovanja predstavlja povezovanje zavarovalnic in pozavarovalnic. Zavarovalnica je lahko kapitalsko udeležena v pozavarovalnici in obratno. Zavarovalnica lahko ustanovi lastno pozavarovalnico, s katero preko pozavarovalnih pogodb izravnava presežne rizike. Pozitivna stran takšne povezave je, da dobiček pozavarovalnice ostaja zavarovalnici, slaba pa, da se v primeru izgube zaradi velikih škod izguba zavarovalnice v konsolidiranem izkazu uspeha še poveča. Zavarovalnica je tako dvojno izpostavljena.

Institucionalne povezave med bankami in zavarovalnicami izkoriščajo ekonomije raznovrstnosti (economy of scope), saj skušajo optimizirati izkoriščenost sredstev in distribucijskih kanalov, povečujejo dobiček in zmanjšujejo stroške. Banke in zavarovalnice vstopajo v bančno zavarovalništvo ali zavarovalno bančništvo s kapitalskim povezovanjem. Glavna pridobitev takšnega združevanja je informacijski kapital, saj tako banka kot zavarovalnica prispevata svoja specifična znanja in prispevata različne distribucijske kanale. Med banko in zavarovalnico je najbolj smiselna horizontalna lastniška povezava, v kateri obe prispevata polovico vložka (finančni holding ali joint venture). Vertikalna lastniška povezava zaradi odnosa podrejenosti ene družbe lahko vodi do njenega izčrpavanja, kar pa ne prinaša optimalnih rezultatov (Genetay&Molyneux, 1998). Banka in zavarovalnica se morata dogovoriti o načinu poslovanja, o trženju produktov, uporabi prodajnih poti in lastništvom nad strankami (Wong in Cheung, 2002, str. 13). Zakonodaja bankam prepoveduje opravljanje zavarovalniških poslov in obratno. Razlog je predvsem v možnosti izkoriščanja dolgoročnih zavarovalno-tehničnih rezervacij za pokrivanje kratkoročnih likvidnostnih potreb banke (Amara, 2001, str. 34).

Pogoste so tudi povezave zavarovalnic s skladi in drugimi institucijami kapitalskega trga. Najbolj pogoste povezave so v okviru zavarovalnega produkta življenjskega zavarovanja, vezanega na točke investicijskega sklada.

Najbolj kompleksna institucionalna povezava, ki se je razvila, je finančni konglomerat. Finančni konglomerati so kapitalsko prepletene banke, zavarovalnice in institucije kapitalskega trga, kot so investicijski in pokojninski skladi ter druge družbe: nepremičninska podjetja, trgovske družbe, kreditne ustanove, turistične agencije, finančni svetovalci ... Na takšen način skušajo vzajemno povečati obseg poslovanja preko več različnih prodajnih poti (Ravara, 1999, str. 4).

Dandanes skoraj več ne obstaja nevarnost, za katero se ne bi mogli zavarovati. Ravno zaradi silne raznovrstnosti je potreben ustrezen nadzor in ohranjanje zaupanja v zavarovalniški trg. Države izvajajo nadzor, ki posega na področje organiziranosti zavarovalnic in določa višino garancij, ki zagotavljajo likvidnost in solventnost zavarovalnic. Poleg tega prispevajo sredstva v zavarovalne sklade v primerih, ko privatni zavarovatelji ne morejo prevzeti tveganja v celoti (Ivanjko, 1999, str. 29).

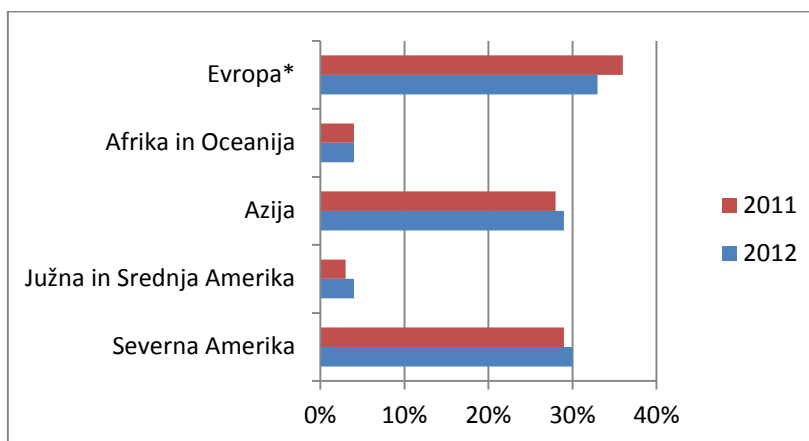
Zavarovanje ali pa želja po varnosti in skrb za zaščito torej obstaja že od nekdaj. Skozi zgodovino se je oblika zavarovanja mnogokrat spremenila in nadgradila, vendar je osnovni namen ves čas ostal enak, preventiva in odprava ekonomskih posledic nevarnosti in škodnih dogodkov.

1.4 Svetovno zavarovalništvo danes

Svetovno zavarovalništvo je v zadnjih petdesetih letih beležilo hitrejšo gospodarsko rast kot celotna nacionalna gospodarstva. Ta trend lahko pripišemo vse močnejšemu zavedanju potrebe po razpršitvi tveganj, večji produktivnosti zavarovalnic in pozavarovalnic, novim tehnologijam, učinkovitejšemu poslovanju ter širitvi distribucijskih mrež in institucionalnemu povezovanju (Dimovski, 1998a, str. 6).

Ekonomsko okolje in finančni trgi so v letu 2012 predstavljali izziv za zavarovalništvo. Gospodarska rast je v večini razvitih držav stagnirala ali se celo zmanjšala. Tudi v državah v razvoju se je gospodarska rast upočasnila, predvsem zaradi povezanosti z zahodnoevropskim trgov. Ekspanzivna monetarna politika je ohranila nizke obrestne mere in spodbudila trg vrednostnih papirjev. Nizka gospodarska rast in povečana brezposelnost sta v Evropi vodile do zmanjšanja povpraševanja tudi na zavarovalniškem trgu, hkrati pa so nizke obrestne mere zmanjševale dobičkonosnost naložb. Vodilna Evropa je tako svoj delež na svetovnem zavarovalnem trgu ponovno nekoliko oslabil. Po zadnjih uradnih podatkih pozavarovalnice Swiss RE (iz maja 2013) je v letu 2012 zbrala 33 odstotkov celotne zavarovalne premije ali 3,0 odstotne točke manj kot leto prej. Severna in Južna Amerika sta svoj delež nekoliko okrepili (za 1 odstotno točko), prav tako tudi Azija, katere delež je zrasel za 1 odstotno točko in je znašal 29 odstotkov. Svojo vlogo sta nekoliko povečali tudi Afrika in Oceanija, ki sta skupaj zbrali 4 odstotke svetovne zavarovalne premije.

Slika 1: Prikaz deležev svetovne zavarovalne premije po kontinentih v letih 2011 in 2012

Legenda:* Evropa vključuje Zahodno, Srednjo in Vzhodno Evropo, kjer sta upoštevni tudi Rusija in Ukrajina. Skupaj predstavljata 1 odstotek svetovne zavarovalne premije.

Vir: www.insuranceurope.eu/facts-figures/statistical-publications/european-insurance-in-figures, 2013, str. 7.

Če primerjamo deleže zavarovalnih premij po regijah v Prilogi 1, lahko ugotovimo, da se je delež Severne Amerike močno zmanjšal na račun Azije in ostalih držav v razvoju, predvsem Kitajske. Evropa je v preteklih petdesetih letih ohranila relativno stabilen delež tako pri življenjskih kot premoženjskih premijah.

Kljub počasnemu okrevanju gospodarstev po nastopu krize, se je svetovna zavarovalna premija povečala. Svetovna premija življenjskih zavarovanj se je po zmanjšanju v letu 2011 za 3,3 odstotne točke v letu 2012 povečala za 2,3 odstotne točke¹. Prav tako se je povečala premija premoženjskih zavarovanj, kjer se je rast iz leta 2011 (1,9 odstotne točke) nadaljevala tudi v letu 2012 (2,6 odstotne točke). Za rast premij so zaslužni predvsem azijski in severnoameriški trgi, medtem ko se zahodnoevropski zavarovalniški trg še vedno krči (Swiss RE, 2013, str. 1-2).

Primerjava podatkov, ki je prikazana v Prilogi 2, o zbrani svetovni premiji za leti 2002 in 2012 nam pove, da je največji delež izgubila Severna Amerika, ki jo je z vodilnega mesta izpodrinila Zahodna Evropa. Zmanjšanje deleža je doletelo tudi Japonsko, ki je padla na četrto mesto. Tretja je postala Azija, ki je najbolj okrepila svoj tržni delež. Globalni zavarovalni posli ostajajo koncentrirani v razvitih industrijskih državah (Severna Amerika, Zahodna Evropa in Japonska). Tej elitni skupini se je približala tudi Azija, predvsem Kitajska. Skupaj so štiri največje regije zbrale več kot 90 odstotkov skupne premije.

Kot pričakovano je največja zavarovalna penetracija v Ameriki in Evropi, kar lahko vidimo v Prilogi 3. Najmanjši delež premije v BDP pa ima Afrika, kar je glede na razvitost povsem logičen rezultat. Povprečna svetovna zavarovalna gostota je 655,7 dolarjev, kar je relativno malo, na kar vpliva zelo nizka premija na prebivalca v Afriki. Najvišja zavarovalna gostota pa je v Oceaniji.

¹ Vse rasti premij so realne, popravljene za inflacijo. Merjene so z uporabo CPI.

Zavarovalni trg zahodnoevropskih držav v primerjavi s preostalimi razvitimi državami še vedno zaostaja po rasti. Premije življenjskih zavarovanj so se zmanjšale manj (-3,1 odstotka) v letu 2012 kot leto prej (-9,7 odstotka). Padec oziroma rast premij življenjskega zavarovanja pa se med državami močno razlikuje. Tako so Luksemburg (36 odstotkov), Norveška (13,6 odstotka), Finska (7,6 odstotka), Belgija (7,6 odstotka), Švica (2,5 odstotka), Nizozemska (1,8 odstotka) beležile povečanje dohodka premij življenjskih zavarovanj, medtem ko so Portugalska (-16 odstotkov), Španija (-11 odstotkov), Grčija (-9,8 odstotka), Italija (-6,6 odstotka), Nemčija (-1,1 odstotka), Švedska (-12 odstotkov), Francija (-9,6 odstotka), Avstrija (-9 odstotkov) in Velika Britanija (-3 odstotke) beležile zmanjšanje. Zmanjšanje premije premoženjskih zavarovanj je bilo manjše, le za 0,4 odstotka (v letu 2011 za 0,0 odstotkov).

2 ZGODOVINA SLOVENSKEGA ZAVAROVALNIŠTVA DO LETA 1990

2.1 Razvoj do konca prve svetovne vojne

2.1.1 Pogorelska pisma in pomorska posojila

Podobne oblike predhodnega zavarovanja kot drugje po svetu so se gotovo pojavljale tudi na ozemlju današnje Slovenije. Vendar pa je razvoj zavarovanja na naših tleh v primerjavi z drugimi evropskimi državami zaostajal. K temu je največ pripomogla močno razvita medsebojna solidarnost v primeru nesreče posameznika. Slovani so namreč živeli v skupnostih, kjer ni bilo zasebne lastnine. To pomeni, da so delili vse pridelke, prav tako pa tudi vso nastalo škodo, hkrati so skrbeli tudi za bolne in onemogle. Martelanc (1943, str. 31) navaja: »Morda naš narod ni čutil potrebe po posebnih zavarovalnih ustanovah, ko je po eni strani v verskih bratovščinah in stanovskih cehih organizirana samopomoč deloma pokrivala najnujnejše potrebe, po drugi strani pa je znana slovenska dobrosrčnost v sili vedno priskočila rojaku v pomoč.« Poleg tega omenja tudi pogorelska pisma, ki so jih izdajali zemljiški gospodje ali državni uradi in so omogočala delno povrnitev škode nastale pri požaru. Ta pisma so njihovim imetnikom dovoljevala zbiranje prostovoljnih prispevkov in potrjevala, da je imetnik resnično oškodovan zaradi požara. Na podeželju so se takšna pisma ohranila zelo dolgo, ponekod na Dolenjskem so bila v uporabi še po koncu 2. svetovne vojne (Škufca, 2008, str. 27). Vzrok zaostajanja v razvoju zavarovanja je verjetno tudi dejstvo, da dolgo časa nismo imeli svoje države ter da po številčnosti in gospodarski moči nikoli nismo bili primerljivi z veliki narodi.

Navkljub vsemu so tudi v naših obmorskih mestih nastali zapisi o pomorskih posojilih. Štiblar in Šramel (2008, str. 95) omenjata, da so bila v Piranu v 12. stoletju izdana prva pomorska posojila pri nas. Kot dokaz temu navedku naj omenim primere iz Piranske notarske knjige, ki je nastala med letoma 1289 in 1292 (Mihelič, 2002):

Jamstvo za plovilo, 1291, 2. 3. – »Forca Marcanesija in Janez sin Papa Cauace jamčita gospodu Nikoli Auriju za plovilo v vrednosti 21 liber; če bi plovilo izgubil po božji volji, mu ne dolgujeta nič, za vse druge nevarnosti pa sta odgovorna.«

Jamstvo za plovilo, 1291, 25. 3. – »Janez in Odorlik Marela jamčita Amantinu Ticasiju za plovilo, ki sta ga prejela od njega v najem v vrednosti 16 liber za vse nevarnosti, razen za božjo voljo.«

Jamstvo za plovilo, 1291, 15. 5. – »Gospod Garoful jamči Bonu Lugnanu v vrednosti 30 velikih soldov za marciliano, ki jo je puljski podestat prejel v najem od Bona. Za najemnino dolguje do prihodnje nedelje 40 grošev, potem pa sorazmerno dokler ne bo plovila vrnil ne glede na božjo nevarnost ali na sovražnike. Če bi plovilo izgubil po božji volji in bi imel dobre mornarje, bo za škodo odgovoren Bonus.«

Škufca (2008, str. 30) obrazloži prvi primer kot jamstvo za plovilo, ki je nekakšen zametek zavarovalne pogodbe. V drugih dveh primerih pa gre za obliko pomorskega posojila, kjer prejemniku plovila oz. posojila le-tega ni potrebno vrniti v primeru izgube po božji volji. V piranskih notarskih knjigah najdemo še zapise o poroštvu ali tedanji obliki zavarovanja terjatev in o zadolžnicah za izposojeni denar ali blago. Iz vseh teh zapisov gre sklepati, da so se premožnejši ljudje pridobitno ukvarjali s prevzemanjem tveganja.

2.1.2 Bratovščine in cehi

Kot zametek zavarovanja štejemo tudi razne bratovščine, katerih ustanovitev ima sicer verski namen, vendar so razvile tudi socialno funkcijo. V srednjem veku je vladala usmerjenost k Bogu, ki je prinesla težnjo po vzajemni pomoči. Cerkvena zgodovina našteva vse polno zgozb, kako so ljudje poleg verskega življenja gojili socialno pomoč in se pri tem obračali na posamezne zaščitnike. Za zavarovalništvo, predvsem požarno, je značilno čaščenje sv. Florijana, ki je bil prvotno zaščitnik obrtnikov, ki potrebujejo ogenj, kasneje pa je postal splošni zavetnik zoper nesrečo ognja in na koncu znamenje zavarovanja. Cerkev je v tem času pospešeno ustanovljala bratovščine. V Ljubljani je bila kot predhodnica Academiae operosorum leta 1688 ustanovljena bratovščina sv. Dizme, v katero so se včlanili samo plemeniteži in doktorji, v bratovščini sv. Ivona so se od leta 1698 dalje zbirali pravniki, krojači v Ljubljani so se zbirali v bratovščini sv. Rešnjega Telesa. Bratovščine so s prispevki nudile pomoč v primeru bolezni, smrti, ob požarih, povodnji in škodi na poljih ali pri živini (Martelanc, 1943, str. 12).

Leta 1452 je bila kot cerkvena družba ustanovljena Bratovščina Slovencev sv. Hieronima v Vidmu, ki je delovala vse do leta 1795. Pavliha (2000, str. 48) je namen bratovščine označil kot nekakšno prvo zavarovalnico za življenjsko in podobno zavarovanje med Slovenci. Urbanč (1940, str. 3-10) bratovščino pojmuje kot prvo predhodnico slovenskega in jugoslovanskega zavarovalništva nasploh.

Zgodovinar Ivo Gruden v svoji Zgodovini slovenskega naroda piše (Gruden, 1912, str. 414): »Kako zelo sta bili naša trgovina in obrt proti koncu srednjega veka udomačeni v Furlaniji, priča slovenska bratovščina sv. Hieronima, ki se je leta 1452 ustanovila v laškem Vidmu. Imenovala se je Fraternita degli Schiavoni (bratovščina Slovencev), ki je imela namen podpirati svoje člane v primeru bolezni in potrebe, njih revnim hčeram izplačevati malo doto in jim slednjič preskrbeti krščanski pogreb.«

Bratovščina je bila pravna oseba z duhovnikom na čelu, ki so ga tako kot ostale člane vsako leto izvolili na občnem zboru. Članstvo je bilo prostovoljne narave in se ni omejevalo na opravljanje določene dejavnosti, temveč so bili člani lahko vsi, trgovci, delavci, obrtniki, ženske itd. Bratovščina je imela svoj statut, s katerim so bile določene pravice ob bolezni, pomoč pri drugih življenjskih problemih in izplačilo dote nevesti (Škufca, 2008, str. 35).

Urbanc (v Flis, 1999, str. 18) meni, da je »statut te bratovščine najstarejša listina zavarovalno-pravne zgodovine Slovencev«. Bratovščina predstavlja zavarovalniško ustanovo, ki deluje na medsebojni vzajemnosti njenih članov in deluje kot neke vrste pomožna blagajna. Obstajala je obveza nuditi odškodnino, podporo in doto ter diferenciacija premije po tveganju. Vse to po mnenju dr. Urbanca pomeni, da gre za zavarovalniško ustanovo. Urbanc (1940, str. 10): »... pri slovenski bratovščini sv. Hieronima lahko že govorimo o prvih početkih zavarovanja, ker je obstajala subjektivna pravica članov do zavarovalne dajatve.« Martelanc (v Škufca, 2008, str. 35) po drugi strani navaja, da ne gre za obvezno izpolnjevanje, temveč gre za moralno obvezo, saj član ne bi mogel izterjati odškodnine, v kolikor bi mu jo bratovščina odrekla. Kakor koli gledamo pa ne moremo prezreti dejstva, da gre za zametek sodobnega zavarovanja.

Poleg statuta bratovščine, ki predstavlja najstarejšo listino zavarovalno-pravne zgodovine Slovencev iz leta 1452, obstajajo še obširne priloge in zvezki (kvaderni). Prvi zapisi izvirajo iz leta 1412, zadnji pa iz leta 1795, ko se je verjetno prenehalo delovanje bratovščine. Kvaderni vsebujejo zapise o občnih zborih, o sejah odbora, sezname članov, sezname dohodkov in izdatkov ter končne letne obračune.

Bratovščina je bila demokratično organizirana, njeni voditelji so bili vedno duhovniki. Imela je predsednika (prior), blagajnika (chamerari), dva pomočnika predsednika (astanti) in dvajset članov odbora. Funkcionarji bratovščine so se volili vsako leto.

Člani bratovščine s premoženjem so plačali 12 soldov kot letni prispevek, delavci in člani brez premoženja pa so plačali dvojni prispevek, 24 soldov. V tej določbi statuta je mogoče razbrati moderno ocenitev rizika. Zavarovanje je bilo po statutu predvideno za primer bolezni in pokojninsko zavarovanje, vdovske podpore in podpore za sirote, zavarovanje pogrebnine in zavarovanje za doto.

Zavarovanje za primer bolezni je predvidevalo stvarno dajatev s strani članov bratovščine, ki so morali bolnega brata ali sestro sprejeti v svoj dom. Zavarovanje za doto je nalagalo dolžnost bratovščini, da izplača nevesti stanu primerno doto, v primeru da starši nimajo primernega premoženja. Pri zavarovanju za pogrebnino je bila bratovščina dolžna poskrbeti za pogreb pokojnega brata ali sestre, če je dotični umrl v razdalji 20 milj od Vidma in ni imel lastnega premoženja. Pomembna odredba statuta je izključitev člana bratovščine in izguba pravice do dajatev v primeru neplačevanja letnih prispevkov. Mogoče je bilo tudi mirovanje zavarovanja. Če je »sobrat ali sosestra« zapustila domovino za dalj časa in pridobila dovoljenje nadzornika, ji ves čas odsotnosti ni bilo potrebno plačevati članarine. Del statuta je tudi pravna institucija dedovanja. Če član bratovščine umre brez dedičev in brez oporoke, deduje njegovo premoženje bratovščina (Urbanc, 1940, str. 5).

Že v začetku 14. stoletja je v Trstu delovala bratovščina sv. Nikolaja, ki je pomagala vdovam in sirotam mornarjev. Bratovščina je imela obveznost zagotavljati pripomočke za reševanje ladij, proti letnemu plačilu pa so zavarovali tudi ladje (Škufca, 2008, str. 36).

Fevdalizem v srednjem veku je na splošno dušil vsak gospodarski napredek. Vendar so se obrtniki začeli osvobajati izpod fevdalnega jarma in bratovščine iz verskega značaja pretvarjati v stanovska združenja ali pa ustanavljati nova. Z razvojem mest so se razvili cehi ali stanovsko obrtna in socialna združenja. Namen cehov je bila, poleg izobraževanja in prenosa znanja na naslednje generacije, tudi izdaja dovoljenja za izvajanje dejavnosti, nadzor nad cenami in kvaliteto izdelkov. Poleg tega je bila ena pglavitnih nalog ceha medsebojna stanovska pomoč članom. Dajanje pomoči je najprej potekalo prostovoljno, nato so uvedli obvezne prispevke v cehovsko blagajno. Postopoma se je iz medsebojne solidarnosti in prostovoljne vzajemne pomoči razvilo načrtno obvezno kritje škod (Manes, 1918, str. 59).

Škufca (2008, str. 37) kot najstarejši ceh pri nas navaja krznarski ceh, ustanovljen leta 1370 v Ljubljani, ki je določal obvezno pomoč svojim sočlanom, zlasti v smrtnih primerih. Martelanc (1943, str. 14) navaja, da prva cehovska zadruga sega v leto 1399, ko je vojvoda Vilijem podelil ljubljanskim krojačem iz bratovščine sv. Rešnjega Telesa privilegij monopola, mestna oblast pa jim je predpisala statut. Mestne oblasti so statute cehom podeljevale na podlagi vladarskih listin. Statuti so se ob vsakokratnem novem vladarju menjali, saj so cehi želeli širiti svoje pravice. Statuti cehov so določali, da ob bolezni član dobi pomoč iz blagajne, v kolikor stroškovne ne more plačevati sam, da ceh plača pogrebne stroške, če umrli član nima premoženja in podobno.

Člani ceha so se zbirali v cehovski hiši, kjer so hranili cehovsko skrinjo s pravili, listinami in denarjem. Vsak ceh je imel voditelja imenovanega cehovski oče, ki je bil skupaj s svojim namestnikom izvoljen vsako leto. Cehi so pogosto imeli svoja zemljišča, gozdove, mline, hiše, gostilne. Cehovski denar se je zbiral iz obveznih dajatev članov, prostovoljnih prispevkov in kazni. Ljubljanski krojaški ceh je v svojem statutu leta 1579 bolj podrobno opredelil pravila pomoči. Vsak pomočnik je moral kot vpisnino prispevati dva krajcarja v cehovsko blagajno, vsakih štirinajst dni po dva bela pfeniga, vajenci pa po enega. Vse neprimerno vedenje (popivanje, netočnost) se je denarno kaznovalo. Tako je bila za preklinjanje kazen 12 krajcarjev, kdor se je opijanal ali družil s šušmarjem je plačal 12 krajcarjev itd. Opredelili so tudi načine pomoči v primeru bolezni katerega izmed članov in kritja pogrebnih stroškov v primeru smrti (Martelanc, 1943, str. 15).

Na Slovenskem se je v tistem obdobju razvilo mnogo cehov, ki so prevzeli del verske zapuščine bratovščin in za lastno prepoznavnost uporabljali svetopisemske simbole in zavetnike. Tako je bil zaščitnik vseh cehov, ki so uporabljali ogenj (na primer pekovi) sv. Florijan. Ceh brodarjev, čolnarjev in ribičev je za zavetnika uporabljal sv. Miklavža, ceh kovačev in žebjarjev sv. Eligija, sodarski ceh zaščitnika vinogradnikov sv. Urbana ipd.

Dr. Nikolić (v Flis, 1999, str. 20) pravi, da »ne moremo ugotoviti, da so dajatve ceha v vnaprej določenih primerih imele karakter pravega zavarovanja«. Gre za zametke zavarovanja, saj takrat za sodobno zavarovalništvo družbeno in gospodarsko okolje še ni bilo dovolj razvito.

Cehi so se sčasoma »izrodili v zaključene monopolne zveze« medtem ko je bila težnja družbe po širitvi in večanju števila obrtnikov. Poleg tega niso bili več tradicionalna združenja, ki temeljijo na strogih pravilih, ampak so med svoje člane sprejemali tudi druge, ki niso bili obrtniki, saj so bolj kot na cehovsko pripadnost upoštevali višino pristopnine. Tako se je poleg vzajemne pomoči pojavil motiv pridobitništva.

Z nastopom merkantilizma je začela oblast v Angliji in Franciji cehe nadzirati in podpirati izvozne obrti. Postopoma so cehe zatirali in ukinili. V vladavini Marije Terezije in kasneje Jožefa II. so za potrditev in obnovitev cehovskih pravic uvedli visoka denarna plačila, kar je pripomoglo k hitrejši ukinitvi cehovske avtonomije (Martelanc, 1943, str. 16).

2.1.3 Sodobnejše oblike zavarovanja

Sodobnejše oblike zavarovanja so se na slovenskih tleh pojavile relativno pozno. V Nemčiji in nekaterih avstrijskih deželah so že v 18. stoletju ustanovili javnopravne zavarovalnice. V alpskih deželah, tudi na Slovenskem, so se tako zgodaj uveljavile le kmečke zavarovalnice z lokalnim pomenom. Ustanovili so jih tam, kjer zemljiški gospodje niso poskrbeli za svoje podložnike. Zavarovalnice oziroma društva so upravljali zemljiški gospodje in poseben odbor podložnikov. Članstvo je bilo prostovoljne narave, uveljavila se je odškodnina ob nastanku škodnega dogodka in nakladno financiranje. Premijo so določali glede na skupno škodo v določenem obdobju, njena višina pa je bila praviloma en odstotek od vrednosti zavarovanega premoženja (Škufca, 2008, str. 40). Šele v drugi polovici 18. stoletja se v avstrijski monarhiji pojavi več poskusov ustanovitve požarnih zavarovalnic. Iz Kranjske je izhajal predlog za ustanovitev požarne zavarovalnice na združni podlagi (Gollovitsch, 1950, str. 37). Pobuda se je verjetno nanašala na prvi poskus ustanovitve požarne zavarovalnice, ki je bil leta 1776 v Ljubljani. Takrat je Poljedelsko društvo poskušalo ustanoviti "pogorelsko zavarovalnico", vendar žal neuspešno (Pavliha, 2000, str. 48).

Del ureditve zavarovalništva v avstrijskem cesarstvu je bila tudi ustanovitev zavarovalnice na Slovenskem. Največji pobudnik za ureditev razmer je bil Johann Burger, ki je v svojem načrtu leta 1815 predlagal ustanovitev devetih požarnih zavarovalnic. Slovensko ozemlje naj bi vključili v dve zavarovalnici (Morgenstern, 1937, str. 12):

- Zavarovalnica za Zgornjo in Spodnjo Avstrijo, Štajersko in celovško okrožje,
- Zavarovalnica za Kranjsko, Gorico, Trst, Istro in Dalmacijo.

Zavarovanje pri zavarovalnicah naj bi bilo prostovoljno, razen za javna poslopja (občine, cerkve, dobrodne sklade, itd.). Odškodnino bi izplačali v treh mesecih, zavarovanci, ki bi prejeli odškodnino, pa bi v zavarovanju morali ostati toliko časa, dokler je s premijami ne bi povrnili. Nadzor nad zavarovalnicami bi po provincah opravljali guvernerji.

Prva avstrijska zavarovalna delniška družba je bila z dekretom Marije Terezije ustanovljena leta 1756 v Antwerpnu. Prva zavarovalnica v Avstro-Ogrski, ki se je imenovala Compagnia d'Assicurazione, pa je bila ustanovljena leta 1766 v Trstu (Rohrbach, 1988, str. 172-174). Zaradi hitrega razvoja mesta in rasti pomorskega prometa je tudi zavarovalništvo na tem območju doživelo hiter vzpon. V drugi polovici 18. stoletja je bilo v Trstu ustanovljenih veliko

zavarovalnic, ki so žal poslovalne le kratek čas. Nekatere med njimi nakazujejo slovanski izvor, Società Illirica d'Assicurazione, Nueva Compagnia Illirica d'Assicurazione, Banco Illirico d'Assicurazione in Società Slava d'Assicurazioni Marittime (Cammarata, M., Cervani, G., Masan Dan, M., Zimolo, A. & Giacconi, P., et.al., 1998, str. 35). V avstrijski monarhiji je bila prva zavarovalna delniška družba za požarna zavarovanja, Azienda Assicuratice, ustanovljena leta 1822, leta 1826 so ustanovili Adriatische Bank, pet let zatem pa Assicurazioni Generali. Te družbe so imele svoja predstavništva tudi v Ljubljani (Rohrbach, 1988, str. 252). Ker Trst spada v narodnostno območje Slovencev povsem upravičeno štejemo razvoj tržaških zavarovalnic kot del slovenske zgodovine zavarovalništva.

Omeniti velja tudi ladijski promet po reki Savi, saj ima bogato zgodovino, najbolj pa je zacvetel v času Ilirskih provinc. Leta 1811 so ljubljanski trgovci (Domian, Rudolf, Kanduč) s posebnim pravnim aktom imenovanim Pravilnik o ureditvi medsebojnih obveznosti članov zavarovalnice za plovbo po Savi ustanovili Zavarovalno družbo za plovbo po Savi od Siska do Zaloga. Družba je izdala delnice, vodil jo je poseben komisar, imenovan s strani države. Zavarovalni agenti so vsako ladjo pregledali in nato odločili o primernosti zavarovanja. Omejitev pri zavarovanju je predstavljala starost ladje, saj ladij starejših od 30 mesecev niso zavarovali. Lastniki ladij so morali plačati določeno varščino za primer malomarnosti (Fabjančič, b. l., str. 797).

V 19. stoletju, času gospodarskega liberalizma in širjenja neagrarnih gospodarskih dejavnosti, se je večalo število ljudi, ki so dohodek ustvarjali s fizičnim in umskim delom. Pojavila se je potreba po zavarovanju zdravja in življenja. Razen elite z višjimi dohodki, ki je zdravje in življenje lahko zavarovala, je večina delavskega sloja čutila potrebo po uvedbi bolniških in podpornih društev (Kresal, 2003, str. 148). Kot zametek socialnega zavarovanja zato lahko štejemo bratovske skladnice, ki so jih zaradi narave dela organizirali rudarji. Bratovske skladnice ali podporna društva so bila organizirana tako, da so člani v skupen sklad plačevali enake prispevke. Na podlagi pogodb z zdravniki, so jim iz skupnega sklada plačevali mesečne prejemke, glede na število obravnavanih zavarovancev. Rudarjem so torej od mezde odtegovali prispevek za bolniško blagajno in tako zbrana sredstva uporabili za pomoč bolnim in onemoglim. Prva bratovska skladnica v Sloveniji je bila ustanovljena 1671 v Idriji, sledile so skladnice na Dvoru ob Krki leta 1799 in Ljubljani leta 1804. Iz pravil bratovske skladnice na Dvoru ob Krki lahko sklepamo, da so ločili premoženje skladnice in premoženje podjetja, da je del premoženja prispevalo tudi podjetje in da so bili prispevki delavcev obvezni (Škufca, 2008, str. 64-70).

Začetek obveznega zavarovanja je sprožil Rudarski zakon, sprejet v Avstriji leta 1854, ki je uvedel obvezno zavarovanje za bolezen, onemoglost in starost rudarjev. Po uvedbi zakona je nastala tudi večina bratskih skladnic na Slovenskem (Leše pri Prevaljah, Zagorje ob Savi, Mežiška dolina, Ravne na Koroškem, Hrastnik, Trbovlje, Jesenice, Javornik itd.). Ker so bile po zakonu bratske skladnice ustanovljene za manjše število delavcev (za delavce enega rudnika ali delavce enega delodajalca), zavarovanje ni nudilo učinkovite zaščite ob večjih nesrečah. Poleg tega delavci niso mogli prehajati iz ene skladnice v drugo, ne da bi ob tem izgubili vse do tedaj vplačane prispevke. Zakon je pomanjkljivo določal tudi razmerje med vplačanimi prispevki in izplačanimi odškodninami, saj niso upoštevali aktuarskih načel in posebej ločevali posameznega rizika (invalidnost, poškodbe pri delu, boleznin itn.). Leta 1858 je bilo sprejeto bolniško

zavarovanje, desetletje kasneje še obvezno nezgodno zavarovanje železničarjev. Temu zgledu so najprej sledili tovarniški delavci, nato še vsi ostali delavci, ki so delali v obratih in bili izpostavljeni nevarnostim (Strban, 2005, str. 18-19).

Bismarckov model je posnemal tudi cesar Franc Jožef, ki je podobno zakonodajo vpeljal tudi na slovenskem ozemlju. S sprejetjem Zakona o bolniškem zavarovanju delavcev leta 1888, je bilo uvedeno obvezno zavarovanje za vse delavce, razen gozdarjev in poljedelcev. Zavarovanje je bilo decentralizirano, saj ga je izvajalo več samostojnih bolniških blagajn in bratovskih skladnic. Uveljavilo se je načelo samoupravljanja, kjer so bili pri upravljanju delavci udeleženi z dvema tretjinama, delodajalci pa le s tretjino. To je pomenilo emancipacijo delavstva. Višina plačanih prispevkov delavcev in delodajalcev je bila v enakem razmerju, glede na zastopanje pri upravljanju. Ob tem velja omeniti, da je bila višina delavskih prispevkov omejena na največ 3 odstotke delavske mezde (Valant, 1978, str. 5-6). Zavarovanje je zagotavljalo nadomestilo plače v času bolezni in poroda, izplačilo pogrebne, pravico do medicinske oskrbe, zdravlil in zdravljenja. Denarno podporo ali "bolniščino" so prejeli v višini 60 odstotkov povprečne mezde za največ dvajset tednov. Prva takšna bolniška blagajna je pričela delovati v Ljubljani leto po sprejetju zakona. Do konca leta 1889 je bilo ustanovljenih še več bolniških blagajn, ki so se povezovale v delavske zavarovalnice za delavske nezgode. Delavska zavarovalnica proti nezgodam v Trstu je bila ustanovljena za delavce Kranjske, Goriške, Istre in Dalmacije. Za Koroško in Štajersko je bila ustanovljena zavarovalnica v Gradcu.

Sredi prve polovice 19. stoletja so na Kranjskem delovale prej omenjena Cesarsko-kraljeva privilegirana Azienda Assicuratice iz Trsta, Cesarsko-kraljeva privilegirana zavarovalnica proti požarni škodi iz Dunaja, ustanovljena 1824, ter Cesarsko-kraljeva privilegirana vzajemna notranjeavstrijska zavarovalnica proti požarni škodi, ustanovljena 1829 v Gradcu (Morgenstern, 1937, str. 18).

Zavarovalnico iz Gradca je v tesni povezavi s Kranjsko kmetijsko družbo ustanovila Kmetijska družba za Štajersko, ki je imela sedež v Gradcu. Poslovanje zavarovalnice je bilo s statutom omejeno na dežele Štajersko, Koroško in Kranjsko, ki so bile razdeljene na več zavarovalnih okrožij. Družbo je upravljal direktor s sedežem v Gradcu, ki so jo sestavljali generalni direktor, upravitelj, odborniki, pravnik ter strokovnjaki za gradbeništvo in tesarstvo. Zaradi varovanja interesov vseh članov družbe sta bili postavljeni direktorji tudi v Ljubljani (Kranjska) in Celovcu (Koroška). Kljub prvotnemu namenu zavarovanj v kmetijstvu je zavarovalnica svoje poslovanje razširila še na druga področja (Škufca, 2008, str. 55).

Zavarovalnica je zavarovala poslopja proti požarnim škodam v zasebni ali javni lastni (razen gledališč, mlinov za smodnik in vojaških objektov). Dovoljevala je zavarovanje celotne stavbe ali pa posamezne dele, za kar je zahtevala natančno opredelitev predmeta zavarovanja. Veljala je prepoved zavarovanja iste stavbe ali njenih delov pri dveh zavarovalnicah. Po stopnjah nevarnosti so zgradbe razvrščali v šest razredov, za vsak razred je bila določena drugačna višina premije. Poleg stopnje nevarnosti se je pri določanju višine letne premije upošteval znesek odškodnin v posameznem letu. Če je zavarovancu stavba v celoti zgorela, je v prihodnjem letu upravičen do zmanjšanja letne premije za polovico. Ob utrpeli škodi so torej priznavali bonus, kar kaže, kot pravi Flis (1999, str. 26), na uveljavljanje načela vzajemnosti »z rahlim pridihom

humanosti, celo usmiljenja«. Očitno so takrat še vedno prevladovala verska in humana načela, ki so sicer kontradiktorna načelu tržnega zavarovanja. Za sklenitev zavarovanja so morali člani najprej plačati prispevek v sklad predujmov po 20 krajcarjev za vsakih 100 goldinarjev zavarovalne vrednosti. Ta sklad bi se v primeru propada družbe razdelil med njene člane. Zavarovalnica je poslovala po načelih dokladnega oziroma nakladnega kritja. Imela je zelo stroga pravila glede plačilne discipline in prijave škod. Če zavarovanci škode niso prijavili v štirinajstih dneh od nastanka, niso prejeli odškodnine. Polovico so zavarovancu izplačali v dveh tednih, preostanek pa po šestih mesecih, ko je bilo moč oceniti, da se je odškodnina porabila za obnovo. Svojim članom je avstrijska zavarovalnica torej nudila možnost obročnega izplačevanja odškodnine, ki je potekalo sorazmerno z napredkom obnove uničene zgradbe. Z obnovitveno klavzulo so poskrbeli, da odškodnina ni služila drugim namenom.

V istem obdobju kot avstrijska zavarovalnica je delovala Pogorelska družba ali Bratovščina sv. Florijana na Štajerskem, Kranjskem in Koroškem. Iz leta 1835 so ohranjene Postave te družbe, ki so v bistvu pravila in se nanašajo na zavarovalne pogoje, premijski cenik in del statuta. V postavah Pogorelske družbe sv. Florijana je bilo določeno (Škufca, 2008, str. 58): »... udje in bratje eden drugemu obljubijo, škodo, ktera enga ali več izmed njih skozi ogenj zadane, v dnarjih povrniti.« Iz tega lahko sklepamo, da so v družbi jamčili za nevarnost požara. Zavarovanje je bilo prostovoljno, vendar noben član, ki je prejel odškodnino, ni smel izstopiti iz družbe, kar »do skrajnosti zastruje uveljavitev načela vzajemnosti« (Flis, 1999, str. 21). Podobno kot pri avstrijski zavarovalnici so lahko zavarovali celotno zgradbo – SV zavarovanja ali le streho in zgorljive dele stavbe SZD zavarovanja. Oba načina požarnega zavarovanja sta se v slovenskem zavarovanju ohranila do konca druge svetovne vojne, vse do uvedbe D-sistema. Tudi ostala določila so zelo podobna. Družba se je financirala po načelih nakladnega kritja, zavarovali so vse objekte z izjemo gledališč, mlinov za smodnik, tovarn za smodnik in vojaških objektov, strogo so kaznovali goljufije in upoštevali bonuse v primeru požarne škode. Kdor se je včlanil v družbo, je moral »od sto goldinarjev vrstne vrednosti 20 krajcarjev najprej plačati, in od sto goldinarjev cenila ali šacila 3 krajcarje pristopšine odšteti« (Škufca, 2008, str. 60). Prvo vplačilo je bilo namenjeno rezervnemu skladu za pokrivanje primanjkljajev. Ostala premija je bila razdeljena na šest razredov, kar je očitno nekakšen standard za tiste čase. Višina premije je bila odvisna od tveganja, in sicer od 15 krajcarjev na sto goldinarjev zavarovalne vrednosti za zidane stavbe, do 40 krajcarjev za lesene objekte. Družba je krila škodo iz skoraj vseh razlogov, razen če je bila povzročena zaradi vojaških operacij. Odškodnino so z namenom preprečitve špekulacij izplačevali postopno, odvisno od napredka obnove. Bratovščina sv. Florijana je delovala kot vzajemna zavarovalnica: »Vsak lahko vidi in spozna, de ta družba ni na dobiček prerajtana, zakaj vsak bo le toliko letnega dnarja plačal, kolikor se bo v letu skoz ogenj škode zgodilo« (Škufca, 2008, str. 61).

Sredi 19. stoletja so na slovenskem ozemlju delovale številne tuje zavarovalnice, predvsem avstrijske in tržaške, ki so imele visoke zavarovalne premije. Položaj zavarovalniškega trga na Kranjskem leta 1885 po političnih okrajih prikazuje Priloga 4. Tuje zavarovalnice tudi niso zavarovale poslopij za polno vrednost, požarne škode so ocenjevale zelo nizko, zaradi starostne obrabe so zniževale vrednosti odškodnin in bogatele na račun nevednega kmečkega prebivalstva (Martelanc, 1933, str. 8). Zato ni nenavadno, da je obstajala težnja po ustanovitvi slovenske zavarovalnice. Tako si je na primer Kranjska kmetijska družba od leta 1853 dalje, žal neuspešno,

prizadevala za ustanovitev zavarovalnice, ki bi zavarovala razne kmetijske nevarnosti (Škufca, 2008, str. 63).

Kot lahko vidimo, se je zavarovalništvo na Slovenskem razvijalo zelo počasi. Drugje po svetu so konec 19. stoletja že ustanovljali velike zavarovalnice in pozavarovalnice, ki so tudi mednarodno poslovale. Zaostanek v največji meri lahko pripišemo deželni ureditvi slovenskega naroda, ki ni imel lastne države in enotne zakonodaje. Poleg tega je bila mentaliteta kmečkega prebivalstva in razvoj nasploh podrejena verskim načelom in stanovski ureditvi družbe. Fevdalizem in krščanstvo sta na splošno zavirala napredek. Zavarovalništvo se je zato razvijalo le v okviru bratovščin in cehov.

2.1.4 Nastanek zavarovalnic

Konec 19. in začetek 20. stoletja je obdobje tržnega zavarovalništva, ko je zavarovalništvo slovenskih dežel delovalo pod avstro-ogrskim cesarjem. Poleg Vzajemne zavarovalnice je leta 1900 v Ljubljani delovalo 23 tujih zavarovalnic. V Mariboru pa je pred začetkom vojne poslovalo 17 zastopstev (Bjelić, 1998, str. 12).

2.1.4.1 Zavarovalna banka Slovenija

Prva prava zavarovalna ustanova na slovenskih tleh je bila Zavarovalna banka Slovenija. Leta 1871 sta ljubljanski župan dr. Etbin Costo in zastopnik ogrske zavarovalne banke Hasa Friderik Seyerkammer Treuenstein pripravila načrt za ustanovitev prve občne zavarovalne banke Slovenija. Delniški kapital družbe je obsegal 600.000 goldinarjev, razdeljenih na 3000 delnic po 200 goldinarjev. Ustanovna skupščina je bila 15. avgusta 1871 v Celju, za predsednika je bil izbran celjski knez Salm-Reiferscheid. Poleg njega so bili v upravnem odboru še dr. Costa, dr. Valentin Zarnik, dr. Valenta, A. Pirnat, K. Ahčin, kasneje pa še dr. Karel Bleiweis in Souvan. Banka Slovenija je bila ustanovljena kot odgovor konservativnih »Staroslovencev« na ustanovitev Narodne tiskarne liberalnejših »Mladoslovencev«, z namenom ohranitve politične veljave. Ker podjetje ni imelo pravega strokovnega vodstva in je zasledovalo napačne motive je kmalu propadlo (Granda, 1984, str. 241). Martelanc v članku Zavarovalna banka Slovenija, ki je bil leta 1937 objavljen v reviji Naša moč navaja (str. 56): »Treuenstein je mislil le nase, ko je zasnoval to podjetje in mu ni bil pri srcu dobrobit slovenskega ljudstva, kakor je na vsa usta hitel ob vsaki priliki zatrjevati.«

Zavarovalna banka je bila ustanovljena ravno pred dunajskim finančnim zlomom, ko je bilo gospodarstvo nekako na višku. Zato ne preseneča dejstvo, da je banka z močno reklamo svoje poslovanje zelo hitro razširila na Hrvaško, Ogrsko, Slovaško in po Galiciji. V dveh letih je imela banka 16.000 polic s 50 milijoni zavarovalne vsote in letno premijo 500.000 goldinarjev. Vendar so delničarji kmalu po smrti dr. Coste in odstitvi Treuensteina ugotovili, da se je od 300.000 goldinarjev delniškega kapitala porabilo 225.000 goldinarjev za tekoče upravne stroške in bili prisiljeni 28. septembra 1876 podjetje likvidirati. Ta neuspeh je pokazal, da Slovenci ne bi smeli prepustiti upravljanje družbe tujcem, vendar takrat nismo imeli dovolj lastnega zasebnega kapitala, niti nismo imeli dovolj izšolanega in izkušenega kadra v zavarovalništvu, ki bi lahko uspešno vodil zavarovalnico. Tako smo bili vezani na tujce, ki jim ni bilo mar za slovensko

premoženje, temveč so strmeli le k lastni obogatitvi (Martelanc, 1933, str. 12). Hribar (1983, str. 70) je o Prvi občni zavarovalni banki Slovenija zapisal: »... imela je tako krasna pravila, da bi se pod spretnim vodstvom razvila v pravo finančno velemoč.«

Zavarovalnica je bila po organizacijski obliki delniška družba. Organi upravljanja družbe so bili občni zbor delničarjev, upravni svet, ravnateljstvo, vodilni ravnatelj in revizijski odbor. Redni občni zbor delničarjev je zasedal enkrat letno. Na pobudo upravnega sveta ali 25 delničarjev se je lahko sklical tudi izredni občni zbor. Pristojnosti občnega zbora so bile določitev dividend, volitve članov upravnega sveta in revizorjev, obravnava poročil o poslovanju družbe in poročil revizorjev. Upravni svet ali današnji nadzorni svet, katerega temeljna funkcija je nadzorstvo, je imel predsednika, podpredsednika, dvanajst članov in štiri nadomestne člane. Ravnateljstvo ali današnja uprava je kot izvršni organ skrbelo za uresničevanje sklepov, vodenje in nadzor služb, ter zbiranje predlogov za nove organizacije in nova zastopstva. Ravnateljstvo so predstavljali predsednik (vodilni ravnatelj) in podpredsednik upravnega sveta ter štirje ravnatelji. Revizijski odbor so sestavljali trije člani, ki so bili pristojni za pregled bilanc in poročanje občnemu zboru delničarjev ali današnji skupščini.

Zavarovalnica je sklepala vse vrste zavarovanj proti škodam zaradi ognja, strele in eksplozije, proti škodam nastalim pri prevozu na kopnem in vodi, proti škodam na kmetijskih pridelkih zaradi toče, proti škodam zaradi razbitja zrcal ter vse vrste življenjskega zavarovanja.

Pravila zavarovalnice so natančno opredeljevala finančno poslovanje, oblikovanje bilance družbe, delitvi dobička itd. Dobiček se je na primer izplačeval v višini 5 odstotkov vplačanega delniškega kapitala za dividende delničarjem, naprej pa se je razdelil na 20 odstotkov za rezervni sklad, 3 odstotke za vodilnega ravnatelja, 12 odstotkov za upravni svet, 15 odstotkov za dobrodelne namene itn. (Škufca, 2008, str. 74-80).

Istočasno z ustanovitvijo Zavarovalne banke Slovenija, leta 1871, se je v Celju rodila ideja o ustanovitvi pozavarovalnice Danica kot prve občne sozavarovalne banke v Celju. Danica naj bi sozavarovala in pozavarovala za iste rizike kot Prva občna zavarovalna banka Slovenija, torej vse zavarovalne vrste. Pozavarovalnica naj bi imela 1.200.000 goldinarjev ustanovnega kapitala, ki bi bil vplačan s 300 delnicami po 400 goldinarjev. Z lastno pozavarovalnico bi prihranili sredstva doma, saj morajo zavarovalnice plačevati visoke premije pozavarovalnicam, poleg tega takrat v slovanskih deželah še ni bilo pozavarovalnice. Pobudniki so verjetno izhajali iz istih krogov kot ustanovitelji Prve občne zavarovalne banke Slovenije, saj so ugotovili, da se novoustanovljeni zavarovalnici tako ne bo treba pozavarovati v tujini. Akcijo za ustanovitev pozavarovalnice je vodil Friderik Seyerkammer pl. Treuenstein, ki naj bi že pobiral ustanovne deleže po 50 goldinarjev, ki jih ni vrnil, kljub temu da ni prišlo do ustanovitve (Martelanc, 1933, str. 14).

Na podlagi izkušnje z Zavarovalno banko Slovenija so takratni slovenski gospodarstveniki ugotovili, da bi zavarovanje boljše delovalo v okviru javne uprave. Takšna oblika zavarovanja bi pomenila nizke premije in bi zajela vse prebivalstvo, saj motiv dežele niso čim višji dobički, tako kot je to v zasebnih družbah. Tako je leta 1887 kranjski deželni zbor predlagal obvezno zavarovanje vsaj za požarne škode. Mnenja strokovnjakov tistega obdobja si glede tega predloga

niso bila edina. Dobro desetletje zatem, leta 1892, je katoliški shod v Ljubljani ponovno prevzel pobudo za ustanovitev slovenske zavarovalnice: »Deluje naj se na to, da dežele same prevzamejo v lastno upravo zavarovanje proti požaru, proti živinskim boleznim in vremenskim ujmam.« Takšno idejo sta povzela deželna poslanca Franjo Šuklje in dr. Žitnik, ki sta kranjskemu deželnemu zboru predlagala ustanovitev zavarovalnice z neobveznim zavarovanjem za požar, točo in živino. S tem namenom so zbrali statistične podatke in ugotovili, da je proti požaru zavarovanih tri četrtine poslopij, po višini zavarovalne vsote dobrih 52 odstotkov, kar lahko vidimo v Prilogi 5 (Martelanc, 1933, str. 35).

Po navedbah statističnega urada na Dunaju je bilo zavarovanje proti toči povsem nerazvito, saj je bilo zavarovanih le pol odstotka kmetov. Škoda po toči je med letoma 1880 in 1895 povprečno znašala 411.143 goldinarjev letno. Poleg poslopij in kmetijskih površin je imela največjo vrednost takrat živina, ki je predstavljala v letu 1890 skupno kar 22.086.602 goldinarja. Poleg statistike so preučili tudi možnosti obveznega ali prostovoljnega zavarovanja za posamezno zavarovalno vrsto in pravila drugih deželnih zavarovalnic. Kljub pripravnim razmeram predlog za ustanovitev deželne zavarovalnice še ni bil sprejet. Na zasedanju deželne zbornice leta 1898 je kot glavni govornik nastopil dr. Ivan Tavčar, ki je prizadevanja Šuklje in Žitnika označil kot politično nasprotovanje poslancu Ivanu Hribarju, takratnemu glavnemu zastopniku češke zavarovalne banke Slavije v Ljubljani, kar je povzročilo odklonitev predloga. Tako je slovensko zavarovalništvo ostalo na mrtvi točki, saj nismo imeli lastnega vzvoda, vsi pribitki iz zavarovalnih premij so odtekali iz države, prav tako so bile vse rezerve naložbe tujine. Namesto da bi zavarovalniški kapital povečeval domače gospodarstvo, je pomenil čisto izgubo. Tako smo bili še naprej prepuščeni tujim zavarovalniškimi špekulantom (Martelanc, 1933, str. 18-21).

Ob tem lahko ugotovimo, da je bil politični vpliv pri nas že takrat zelo velik. Boleča izkušnja z Zavarovalno banko Slovenija je več kot zgovorna. Nestrokovnost in preveliki apetiti nekaterih posameznikov so pogubno delovali na razvoj slovenskega zavarovalništva in zavirali ponovni poskus ustanovitve domače zavarovalnice. Slovenska neenotnost in podrejenost tujcem je, tako kot še tudi marsikdaj kasneje, povzročila izgubo za naš narod in s tem tudi za zavarovalništvo.

2.1.4.2 *Slavija*

Vzajemna kapitalska in rentna zavarovalna banka Slavija iz Prage, ki je bila ustanovljena že leta 1869, je nastala z namenom poslovanja v vseh slovanskih državah, kot protiutež tujim zavarovalnicam. Generalno zastopstvo v Ljubljani je imela od leta 1872 dalje. Njen voditelj je bil od leta 1876 do konca prve svetovne vojne slovenski politik in gospodarstvenik Ivan Hribar. V Slaviji so leta 1880 izdali prvo celotno polico slovenskega zavarovanja, ki je sistematično razdeljena na tri dele, na pogodbeni, zavarovalni in pobotniški del. Slednji predstavlja posebnost, saj je omogočal 20-letni pregled plačevanja premij. Posebnost ali novost pri Slaviji za takratno obdobje predstavlja zajemanje nevarnostnih objektov v zavarovalno kritje in zavarovanje premičnin (Flis, 1999, str. 29-31).

Po vojni, natančneje leta 1922, so Ljubljanska kreditna banka, podružnica Jadranske banke, in Obrtna banka v dogovoru s Slavijo iz Prage ustanovile samostojno zavarovalnico Slavijo, Jugoslovansko zavarovalno banko v Ljubljani (Pavliha, 2000, str. 49). Nova Slavija je prevzela

celoten portfelj češke zavarovalnice in je bila v začetku v večinski domači lasti. Pred drugo svetovno vojno pa je imela češka Slavija že več kot polovico delnic, Ljubljanska kreditna banka le še 35 odstotkov, preostanek je bil razdeljen med manjše delničarje (Martelanc, 1940, str. 467).

Zavarovalnica je imela podružnice v Beogradu, Zagrebu, Sarajevu, Novem Sadu in Osijeku ter predstavništva v Mariboru, Celju, Splitu, Skopju, Petrovgradu, Vršcu in Sušaku. Imela je dobro organizirano poslovno mrežo in široko ponudbo zavarovanj: življenjska zavarovanja, požarna zavarovanja, zavarovanje izpada dobička, stekla, nezgod, vloma, kreditov in kavcij, transporta, poškodb avtomobilov, strojev in zvonov ter zavarovanje proti toči.

Zavarovalnica je bila organizirana kot delniška družba z 2.500.000 dinarjev osnovnega kapitala. V statutu so bili opredeljeni organi družbe, to so občni zbor, upravni svet, izvršni odbor in revizorji, ter način delitve dobička, ki je bila v skladu s takratno avstrijsko zakonodajo. Zavarovalnica Slavija je postala največja zavarovalnica v Dravski banovini v obdobju med vojnama (Škufca, 2008, str. 142).

2.1.4.3 Vzajemna zavarovalnica v Ljubljani

Kot začetek ustanavljanja Vzajemne zavarovalnice v Ljubljani lahko štejemo prvi sestanek pripravljalnega odbora, ki se je vršil 3. decembra 1899. Za zagon ideje so zaslužni vodja takratne Katoliške narodne stranke dr. Janez Ev. Krek, podporniki napredne stranke dr. Krisper, dr. Majaron, Koblar in Vencajz, saj so se skupno uprli slovensko-nemški politični sceni v prizadevanju za slovenske socialne in gospodarske načrte. Zbor slovenskega naroda z dr. Žitnikom in Vencajzem na čelu se je zavzemal za: »Zavarovanje bodi urejeno po deželnih in državnih zakonih in načeloma obvezno. Za obvezno zavarovanje proti požarom naj se ustanove deželne zavarovalnice z monopolom, zavarovanje proti toči in živinskim boleznim naj prevzame država.« Vzajemna zavarovalnica je bila prvotno zamišljena kot podjetje, ki bo le osnova za bodočo deželno zavarovalnico, vendar je ob uspešnem poslovanju ta zamisel zbledela (Martelanc, 1933, str. 23-30).

Pobudo za ustanovitev zavarovalnice je aktivno prevzel Ivan Vencajz. Zbral je ustanovni sklad za podjetje v višini sto tisoč kron, v katerega so prispevali najpremožnejši in najvplivnejši slovenski narodni delavci. Ob podrobnem pregledu zavarovalništva so na prvem sestanku odbora sprejeli še pravila novega podjetja. Tako so 17. januarja 1900 vložili prošnjo za ustanovitev Vzajemne zavarovalnice v Ljubljani na notranje ministrstvo na Dunaju. S Krekovo podporo v dunajskem parlamentu je bilo mesec dni zatem izdano dovoljenje za ustanovitev Vzajemne zavarovalnice proti ognju in poškodbi cerkvenih zvonov. Člani pripravljalnega odbora so začeli z delom in postavili celotno organizacijo novega podjetja. Po razpisu je bil za generalnega ravnatelja izbran Josip Pehani. Na ustanovnem občnem zboru 5. julija 1900 so izvolili nadzorni svet in revizorje. Vsi člani nadzornega sveta so morali izhajati iz ljubljanskega političnega krožja in niso smeli sodelovati pri upravljanju katerekoli druge zavarovalnice (Martelanc, 1933, str. 31-38).

Začetki Vzajemne so bili na eni strani zelo pogumni in udarni, po drugi strani pa skromni. S poslovanjem so uradno pričeli 1. avgusta 1900 z otvoritvijo pisarne na Dunajski cesti, kjer je bila

le majhna najeta soba v pritličju zgradbe. Kot edina predstavnika zavoda sta v samem začetku delovala le ravnatelj Josip Pehani in Ivan Jakopič. Leta 1902 je Vzajemna zaposlovala 5 uradnikov v centrali in 6 potnikov. Do prve svetovne vojne je zaradi skokovitega porasta dela Vzajemna zaposlovala skoraj 300 zastopnikov in potnikov.

Ob ustanovitvi je zavarovalnica doživela napad na celi črti. Konkurenčne tuje zavarovalnice so svoje zavarovance svarile pred novoustanovljeno družbo, češ da nima dovolj denarnih zalog. Takšne in podobne napovedi o neizbežnem denarnem polomu je podpihovalo še liberalno časopisje. Šele ko je leta 1902 takratni nadškof Jeglič posredoval in zagotovil 100.000 zlatih kron glavnice zavarovalnici na razpolago, so napadi malenkost potihnili (Sušnik, 1940, str. 74). Martelanc (1933, str. 49) navaja, da je časopis Slovenski narod leta 1902 zapisal: »Naše navedbe, sestavljene po izkazih, ki jih je obelodanila škofova zavarovalnica sama, kažejo jasno, da se nahaja ta zavod v obupnem položaju, in sicer v takem, da se iz njega pri obstoječih razmerah skoro ne more rešiti. Nam se smili le ubogi kmet, ki se je pri tem zavodu zavaroval, kajti kadar pride dan poloma, oziroma dan plačevanja izgube, tedaj bo njega najbolj bolelo.« Konkurenčne zavarovalnice so si na vse kriplje prizadevale preprečiti uspeh Vzajemne, zato so ji nastavlale svoje zastopnike, zviševale provizijske tabele, Slavija je celo znižala premije, vendar le kratkoročno, saj ji poslovanje tega ni dovoljevalo. Vzajemna se na vse te obtožbe in prepreke ni odzvala, temveč je mirno in vztrajno nadaljevala svoje delo, saj so dejstva boljši dokaz kot besede. Edini odziv so bili komentarji v letnih poročilih (Martelanc, 1933, str. 49): »Navedene številke jasno kažejo napredek naše edine domače zavarovalnice, ki se s tem sama priporoča.«

Poleg škofovske pomoči, mirnosti in vztrajnosti sta k uspehu Vzajemne zavarovalnice gotovo prispevala hitra likvidacija škod in pravično izplačilo odškodnine. Cenilci so namreč škode velikokrat ocenjevali še v ne dobro pogašenih poslopih in v vseh vremenskih razmerah (Pehanni, 1940, str. 70). Temu pričajo številne pohvale in pisma zavarovancev Vzajemne, ki jih lahko najdemo v listu za člane Vzajemne zavarovalnice Naša moč (1941, str. 6): »Podpisani Štraus Albin, posestnik, Cegelnica pri Žužemberku, občina Dvor, se čutim dolžnega izreči javno zahvalo Vzajemni zavarovalnici v Ljubljani za točno izplačilo cele zavarovalne svote, ko mi je bila usled požara uničena moja stanovanjska hiša. To najboljšo slovensko zavarovalnico bom vsakomur najtopleje priporočal. Prosim objavite to mojo zahvalo v Naši moči.«

Prvo polico je zavarovalnica izdala 12. julija 1900, z veljavnostjo od 1. avgusta 1900. Polica je bila izdana na ime župnika Janeza Viranta v Mokronogu, zavarovalna vsota je bila 22.250 kron z letno premijo 53,32 kron. Do konca leta 1901 je imela Vzajemna že 2.418 zavarovanj v požarnem oddelku in 140 zavarovanj v oddelku zvonov. Konec leta 1902 je imela 6.716 požarnih polic in 666 zavarovanj zvonov, leta 1903 že 9.571 požarnih in 734 polic za zavarovanje zvonov, konec leta 1904 pa je imela zavarovalnica skupaj že neverjetnih 18.170 sklenjenih zavarovanj (Martelanc, 1933, str. 41-43).

Že kmalu po ustanovitvi se je dunajska zavarovalnica Uniocatholica, ki je takrat delovala na našem ozemlju, želela združiti z Vzajemno zavarovalnico, vendar ravnateljstvo predloga ni sprejelo. Zavarovalnica namreč ni bila ustanovljena z namenom, da bi padla v roke tujcev. Že čez dve leti je Uniocatholica propadla, Vzajemna pa je prevzela ves njen portfelj na našem

območju. Vsa zavarovanja so na novo registrirali in zavarovancem priznali pretekla vplačila premij.

Ker zavarovalnica v začetku ni imela sredstev za reklamo in ni mogla ponujati nižje premije od konkurence, je bila za njen uspeh ključna dobra organizacija. Organizacijo so najprej izvedli na kranjskem, kot organizacijske enote pa so vzeli posamezne fare. Glavno zastopstvo Goriške, Tržaške in Istre je bilo ustanovljeno leta 1904 v Trstu. Predvsem Goriška je prinašala največji dohodek, vendar smo jo v vojni skupaj s Trstom žal izgubili. Na Štajerskem je zavarovalnica naletela na težave, saj je bil mariborski škof dr. Napotnik mnenja, da bi morala Štajerska osnovati svojo samostojno zavarovalnico. Poleg tega so tuje zavarovalnice nudile finančno podporo mariborskemu semenišču, zato je škof menil, da bi jim bilo nevhvaležno konkurirati. Po mnogih intervencijah je zavarovalnici le uspelo v Mariboru ustanoviti glavno zastopstvo za Štajersko, ki ga je leta 1908 prevzel Franc Pograjc. Za zgornjo Štajersko, Koroško in Slonograško je bilo zastopstvo ustanovljeno v Gradcu, vendar je bila Vzajemna po vojni, prav tako pri Trstu, primorana v izročitev zavarovalnih pogodb tujim zavarovalnicam, saj so bile sklenjene izven državnih meja (Martelanc, 1933, str. 46-48).

Ena glavnih skrbi v začetku delovanja Vzajemne je bilo vprašanje pozavarovanja. Vencajz se je najprej zanimal za različne avstrijske zavarovalnice, vendar so leta 1901 vse akcijske družbe na Avstrijskem sklenile, da ne bodo prevzemale v pozavarovanje poslov deželnih zavarovalnic. Tako je bila Vzajemna prisiljena poiskati rešitev zunaj meja monarhije, saj je v letu 1902 dobila še opozorilo vlade o nujnosti pozavarovalne pogodbe. Pogajanja s Prvo češko pozavarovalno banko v Pragi so prinesla ugoden rezultat, zato je bila končno sklenjena pozavarovalna pogodba. Kljub dobremu začetku se je z leti pokazalo, da je pozavarovalnica pobirala večino dobička Vzajemne. Leta 1907 je imela Prva češka velike težave, zaradi svetovne zavarovalniške krize, ki jo je povzročil požar v San Franciscu in je odpovedala pogodbo z Vzajemno. Zato je leto kasneje sklenila pozavarovalno pogodbo z zavarovalnico Schweizerische v Zürichu. Vendar je zaradi izgub tudi ta kmalu odpovedala pogodbo. V začetku vojne je Vzajemna sklenila pogodbo z Internationale na Dunaju, ki je predstavljala začetek uspešnega sodelovanja (Martelanc, 1933, str. 51-60).

Po prvem desetletju poslovanja je Vzajemna postala nadvse uspešna zavarovalnica, kljub temu da je bila ustanovljena le kot prehodni zavod. Prvotni načrt je namreč bil, da bi Vzajemno prevzel v upravljanje deželni odbor in bi postala deželna zavarovalnica. Vzajemna je leta 1914 zaposlovala okoli 300 delavcev in je začela načrtovati poslovanje še v drugih zavarovalnih panogah. Sredi teh načrtov je zavarovalnico doletela dvojna nesreča, saj je preminil njen ustanovitelj in voditelj Ivan Vencajz, leto 1914 pa je prineslo svetovno vojno. V vojni je bilo slovensko gospodarstvo razbito med tri države, opustošene so bile najbolj cvetoče slovenske pokrajine, veliko najboljših gospodarskih in kulturnih delavcev pa je umrlo (Martelanc, 1933, str. 62-66).

2.2 Zavarovalništvo na Slovenskem med obema vojnama

2.2.1 Razmere v novem okolju

Po koncu prve svetovne vojne in razpadu Avstro-Ogrske je bila ustanovljena nova država Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev. V novi državi ni bilo enotne zavarovalne zakonodaje, zato so se morale zavarovalnice prilagoditi novim razmeram. V tem času je bila edina večja zavarovalnica s sedežem na slovenskem ozemlju Vzajemna zavarovalnica. Obstajale so seveda še manjše krajevne zavarovalnice, kot na primer Vzajemna zavarovalnica v Ljubnem, Deželna zavarovalnica za zavarovanje živine v Gorici in podporna društva za zavarovanje živine. Poleg domačih je na Slovenskem v času razpada Avstro-Ogrske delovalo okoli dvajset tujih zavarovalnic: Alianz, Anker, Assicurazioni Generali, Concordia, Danubuis, Dunav, Feniks, Fonciere, Franco-Hongroise, Gizelino društvo, Mednarodna zavarovalna akcijska družba proti nezgodam na Dunaju, Nižjeavstrijski deželni življenjski in rentni zavod na Dunaju, Providentia, Prva avstrijska občna zavarovalna družba proti nezgodam na Dunaju, Prvo splošno uradniško društvo na Dunaju, Riunione Adriatica di Sicurta, The Gresham, Universale, Vojaški zaklad za vdove in sirote in Vzajemna zavarovalnica proti požarni škodi v Gradcu. V letih 1919 in 1920 je vlada v Beogradu sprejela predlog za prevzem portfeljev vseh tujih zavarovalnic v državi. Kot sem že omenila je tudi Vzajemna zavarovalnica takrat izgubila velik del območja poslovanja (Primorska z Istro, Koroška, del Štajerske in Notranjske) in s tem svojega portfelja (Škufca, 2008, str. 128-129).

Z nastankom nove države je razvoj socialnega zavarovanja precej zastal. Leta 1919 so ukinili vse takratne okrajne in obratne bolniške blagajne in ustanovili Okrajno bolniško blagajno v Ljubljani za celotno Slovenijo. S sprejetjem Zakona o zavarovanju delavcev, leta 1922, je bilo za vso državo uvedeno zdravstveno zavarovanje in zavarovanje za poškodbe pri delu, onemoglost in smrt. Zavarovanje je izvajal Okrožni urad za zavarovanje delavcev v Ljubljani, ki je bil le krajevni organ Osrednjega urada za zavarovanje delavcev v Zagrebu. Ta je bil nosilec vseh vrst zavarovanj na območju celotne države. Deloval je po načelu samouprave ter se financiral s prispevki delavcev in delodajalcev. Zavarovanci so imeli pravico do zdravniške pomoči, zdravlil, terapij v zdraviliščih, nadomestila plače v višini dveh tretjin mezde, pogrebne, porodniške in zdravstvene storitve za družinske člane iz iste gospodinjstva, ki niso imeli dohodkov (Strban, 2005, str. 24-25). Vendar pa socialno zavarovanje ni bilo enotno izvedeno, z enakimi pravicami za vse delavce. Rudarji in železničarji so na primer imeli bolniško, nezgodno in pokojninsko zavarovanje, medtem ko je bilo za delavce v industriji in obrti uvedeno pokojninsko zavarovanje šele leta 1937 (Kresal, 2003, str. 149).

Leta 1922 je v Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev delovalo deset zavarovalnic ustanovljenih samo z domačim kapitalom, šest z mešanim kapitalom ter sedem izključno s tujim kapitalom. Od vseh sta bili samo dve zavarovalnici, Vzajemna in Slavija, ustanovljeni na Slovenskem. Delež domačih zavarovalnic od skupnega ustanovnega kapitala je znašal 45,4 odstotka, delež mešanih zavarovalnic 37,5 odstotka in delež tujih 17,1 odstotka. Po zbrani premiji se je delež gibal v obratni smeri, in sicer so domače zavarovalnice zbrale le 28 odstotkov celotne premije, medtem ko so mešane in tuje zbrale 72 odstotkov. Leta 1922 je deset domačih zavarovalnic (Croatia, Dunav, Herceg-Bosna, Jugoslavija, Sava, Srbija, Šumadija, Triglav, Vardar, Vzajemna iz

Ljubljane) skupaj zbralo 333 milijonov jugokron vplačane premije. Od tega so skoraj 80 odstotkov predstavljala požarna zavarovanja, 11,2 odstotka življenjska zavarovanja, 4,5 odstotkov transportna zavarovanja, preostalih 6 odstotkov pa vlomska in nezgodna zavarovanja ter zavarovanje stekla in zavarovanje proti toči. Pri tem niso upoštevane premije ostalih tujih zavarovalnic, ki so takrat delovale. Delež Vzajemne zavarovalnice je bil le slaba dva odstotka (Beck, 1924, str. 124).

Zavarovalniški trg v Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev so v začetku zaznamovali neenotni pogoji poslovanja zavarovalnic, neustrezen državni nadzor, velika konkurenca, nizka razvitost zavarovanja glede na višino premije na prebivalca in sklepanje pozavarovalnih pogodb v tujini.

Slovenski zavarovalniški trg sta obvladovali dve zavarovalnici, čeprav je delovalo skupaj okoli 18 zavarovalnic. Vzajemna in Slavija sta imeli visoka tržna deleža, predvsem pri življenjskih zavarovanjih. Drugače se trg na Slovenskem ni bistveno razlikoval od celotnega jugoslovanskega, kjer so vladale neurejene razmere in velika konkurenca med zavarovalnicami.

Čas med vojnama lahko glede na zakonsko urejenost zavarovalništva razdelimo na dve obdobji, in sicer obdobje veljavnosti avstrijske zakonodaje, ki je trajalo do leta 1937 in obdobje uveljavitve Uredbe o nadzorovanju zavarovalnic, ki je bila tega leta sprejeta (Škufca, 2008, str. 132).

2.2.2 Veljavnost avstrijske zakonodaje

V tem kaotičnem obdobju neurejene zakonodaje je bilo v veljavi več zakonov zavarovalnega prava. Na Slovenskem in v Dalmaciji se je uporabljala nekdanja avstrijska zakonodaja (Urbanc, 1939, str. 20-21):

- Zakon o zavarovalni pogodbi iz leta 1917, ki ureja zasebnopravna razmerja med zavarovalnico in zavarovanci.
- Splošni trgovski zakonik iz leta 1862.
- Zavarovalni regulativ št. 31 iz leta 1896, ki ureja javnopravne odnose med zavarovalnico in državo. Zakon je določal dve možni organizacijski obliki zavarovalnice, vzajemno zavarovalnico ali delniško družbo.

Zadnji izmed zakonov je zahteval izdajo dovoljenja s strani nadzornega organa za ustanovitev in poslovanje zavarovalnice. Po tem sistemu naj bi organi preverili ali zavarovalnica izpolnjuje pogoje in zagotovili varnost zavarovancev. Vendar je bila v tem koncesijskem sistemu izdaja dovoljenj zelo liberalne narave. Kot sem že omenila, so bile zavarovalnice pravnoorganizacijsko oblikovane kot delniške družbe, kjer je varnost zagotavljal delniški kapital ali pa vzajemne zavarovalnice z jamstvenim skladom. Vzajemne zavarovalnice so se delile na velike zavarovalnice, ki so morale izpolnjevati enake pogoje kot delniške družbe, ter mala vzajemna zavarovalna društva, ki so bila bolj humanitarne narave in niso potrebovala ustanovnega sklada.

Vedno večja potreba po kmetijskih zavarovanjih je v tem obdobju prinesla mnogo razprav in kar nekaj zakonov na tem področju. Sprejeli so Zakon o zavarovanju posevkov in pridelkov pred

točo iz leta 1923, pa tudi druge uredbe, ki naj bi urejale tudi zavarovanje živine, vendar se nič ni uveljavilo in služilo svojemu namenu.

Delno poenotenje pogojev je prinesel šele Zakon o obrteh iz leta 1931. Zakon je določil, da lahko zavarovalne posle na podlagi koncesije opravljajo samo delniške družbe in gospodarske zadruge. Pri tem so bile izvzete vse že obstoječe zavarovalnice. Za izdajo dovoljenja je bilo potrebno vplačati varščino, ki je veljala kot jamstvo za pravilnost poslovanja. Takšno varščino so morale zavarovalnice vplačevati za vsako novoustanovljeno podružnico. Zakon je določal tudi organe družb, in sicer v skoraj takšni obliki kot jo imajo sodobne delniške družbe: upravo, nadzorni svet, skupščino in razne odbore. Uprava je predstavljala poslovodni organ družbe, nadzorni odbor je imel nalogo spremljanja poslovanja družbe, predvsem s finančnega vidika, skupščina pa je kot vrhovni organ sprejemala statut in odločala o članih nadzornega sveta in uprave ter o ustanovitvi in organizaciji zavarovalnice (Škufca, 2008, str. 135-136).

Ogromen odliv kapitala v tujino je spodbujal željo po ustanovitvi lastne pozavarovalnice. Pozavarovalna premija, ki so jo domače zavarovalnice plačevale v tujini, je znašala več kot polovico zbrane vplačane premije. Nasprotniki ideje o domači pozavarovalnici so trdili (Škufca, 2008, str. 137): »... da bi bil učinek državne pozavarovalnice na odliv denarja v tujino zelo majhen, ob tem pa bi se država spustila v zelo hazardni eksperiment, ki bi dezorganiziral zasebno zavarovalstvo.« Takšne in drugačne negativne napovedi so izvirale iz visokih pozavarovalnih provizij, ki so jih prejemale domače zavarovalnice in si z njimi krile stroške poslovanja. Kakor koli, ustanovitve domače pozavarovalnice v tem obdobju navsezadnje ni bilo.

2.2.3 Poslovanje Vzajemne zavarovalnice po koncu prve svetovne vojne

Kljub zelo težkim razmeram, izgubi ozemlja in ljudi je Vzajemna dokaj uspešno prebrodila vojna leta. Po podatkih v Prilogi 6 lahko vidimo, da je tako število polic kot premija naraščala.

Devalvacija avstrijske krone je imela na zavarovalstvo ravno obraten trend od preostalih gospodarskih panog. Revalvacija valute namreč draži tudi škode, ko pa denar izgublja na vrednosti, so odškodnine cenejše. Poleg tega so se v medvojnih letih škode na primer požarov nasploh zmanjšale. Zaradi silnih izgub, ki jih je prinesla izguba predvsem Goriške in tudi ostalih pokrajin, je občni zbor Vzajemne leta 1916 sklenil, da se 20 odstotkov čistega dobička prenese v rezervni sklad. Kadar dobiček ne bi presegel 5 odstotkov letne premije, se v celoti prenese v rezerve. Leto zatem so še zaostriili pogoje, in sicer so povišali rezervni sklad iz minimalnih 200.000 kron na 400.000 kron ter premaknili mejo za prenos dobička na 15 odstotkov čiste premije. Člani so se odpovedali izplačilu dobička in so 50.000 kron raje prenesli v rezervni sklad. Poleg finančnih primanjkljajev je Vzajemna utrpela veliko izgubo zaposlenih. Zato so v povojnem obdobju zaposlili veliko število ženskih uradnic.

Leta 1917 je bil izdan novi zakon o zavarovalni pogodbi in novi predpisi za zavarovalne pogoje, ki jih je Vzajemna zlahka uvedla, saj je bila zavarovalno-tehnično in pravno dobro organizirana in urejena (Martelanc, 1933, str. 72-79).

V letih od 1918 do 1921 je bila, kot sem že omenila, Vzajemna prisiljena izročiti posle izgubljenih ozemelj tujim zavarovalnicam. Posle za Goriško je predala italijanski zavarovalnici La Fondiaria, vendar je v pogodbo dodala klavzulo, ki v primeru, da ozemlje pripade Jugoslaviji, omogoča ponoven prevzem vseh zavarovalnih pogodb. Podobno je morala predati portfelj za Koroško in Slonograško, ki ga je prevzela Jadranska zavarovalnica.

Tako je Vzajemna začela iskati posel drugje. Že leta 1904 je vodstvo družbe poudarilo, da je namen ustanovitve Vzajemne zavarovalnice organizacija vseh zavarovanj na jugoslovanskem teritoriju v okviru Avstro-Ogrske. Vzajemna je do leta 1923 odprla podružnice v Zagrebu, Splitu, Sarajevu in Beogradu. Svoje poslovanje je razširila še na življenjska zavarovanja. Ustanovitev življenjskega oddelka je postala aktualna leta 1918, ko je Nižje-avstrijska zavarovalnica za odkup ponudila svoj portfelj na našem ozemlju. Finančno so oba oddelka, premoženjskega in življenjskega ločili, prav tako so sprejeli ločeno kritje. Življenjski oddelek je kmalu v polnosti zaživel in prinašal odlične rezultate. Po desetih letih so premije iz prevzetega portfelja predstavljale le še 1,7 odstotka premijskega donosa v primerjavi z drugimi, novimi pogodbami.

Priloga 7 vsebuje podroben prikaz rasti posla življenjskega oddelka. Zbrana premija se je delila na premijske rezerve, izplačila škod, dospelosti in odkupe ter za tekoče režijske stroške (Martelanc, 1933, str. 91-97).

V letu 1919 so se pojavile tendence po ponovni vzpostavitvi pozavarovalne pogodbe z Prvo češko v Pragi. Hkrati je oživela želja po ustanovitvi lastne, domače pozavarovalnice. Leta 1920 je Assicurazioni Generali ustanovila zavarovalnico Sava, kar je povzročilo opustitev ideje. Zaradi poslabšanja pogojev z Internacionale na Dunaju, je leta 1931 Vzajemna prenesla svoje pozavarovanje nazaj na prvotno partnerico Prvo češko v Pragi.

Ker je morala Vzajemna vedno, sicer zaradi varnostnih razlogov, odstopati velike deleže svojih premij tuji pozavarovalnici, je izgube skušala kompenzirati. Sklenila je retrocesijske pogodbe z zavarovalnico Triglav v Zagrebu, z Landesversicherungsanstalten na Dunaju, z Beogradsko zadrugo, Šumadijo in Srbijo v Beogradu. Kljub poskusom pa je Vzajemna zaradi tehničnih težav do leta 1927 opustila indirektni zavarovalni posel (Martelanc, 1933, str. 85-87).

Leta 1930 je Vzajemna zavarovalnica praznovala 30 let uspešnega poslovanja. Celotni časniki in prejšnji nasprotniki so morali priznati (Martelanc, 1933, str. 50): »... da je Vzajemna zavarovalnica slovenski narodni gospodarski uspeh, na katerega mora biti vsak Slovenec in Jugoslovan ponosen.« V čast takšnemu uspehu so na Miklošičevi postavili palačo z novimi poslovnimi prostori centrale in stanovanji za uslužbence. V treh desetletjih je Vzajemna v požarnem oddelku sklenila 341.000 polic, v oddelku zvonov 3.650, za zavarovanje stekla pa 600. Za škode v teh elementarnih oddelkih je do leta 1921 izplačala 5.775.692,17 kron, v naslednjih desetih letih pa skoraj 27 milijonov dinarjev. Podatke o požarnem zavarovanju in zavarovanju v oddelku zvonov med letoma 1900 in 1932 najdemo v Prilogah 8 in 9. V življenjskem oddelku je v enajstih letih skupno zbrala 23.088.199,55 dinarjev tekočih plačilnih sredstev. V centrali je zaposlovala 60 uradnikov, 8 slug in nekaj zastopnikov, skupaj po celi Jugoslaviji pa več kot 350 zastopnikov (Martelanc, 1933, str. 104).

Po vseh teh uspehih je končno sledila tudi uvedba novih zavarovanj. Leta 1928 so že ponujali zavarovanje stekla in steklenih plošč proti razbitju in požarno avtomobilsko zavarovanje. Leta 1931 so uvedli zavarovanja proti vlomu, leto kasneje pa še nezgodno in jamstveno zavarovanje ter kasko. V okviru življenjskega oddelka je nastal poseben oddelek posmrtninskega zavarovanja Karitas. Idejo za Karitas smo prevzeli od Nemcev. Karitativna zveza v Ljubljani in Vzajemna zavarovalnica sta leta 1932 sklenili pogodbo o prevzemu. Posmrtninsko zavarovanje je pravo zavarovanje na zavarovalno-tehnični osnovi, ki je malce poenostavljeno, vendar še zdaleč ne gre za samopomoč. Zavarovalna vsota pri tem zavarovanju je fiksna, prav tako premija, možen je odkup police, v primeru smrti zaradi nezgode se izplača dvojna zavarovalna vsota. Ob propadu Zadružne samopomoči v Mariboru je Karitas prevzela skoraj vse njihove posle. Karitas je v prvem letu poslovanja zbrala 218.270 dinarjev premije, leta 1933 pa 806.575 dinarjev, odškodnin so v istem letu izplačali za 206.513 dinarjev (Martelanc, 1933, str. 115-117).

2.2.4 Uredba o nadzorovanju zavarovalnic

Zaradi pomanjkanja nadzora so zavarovalnice svoje tehnično, finančno in ekonomsko poslovanje vodile popolnoma samostojno. To je privedlo do prenizko določenih premij in rizičnega poslovanja, kar je vodilo v propad mnogih zavarovalnic. Glavni povod za pripravo Uredbe o nadzorstvu nad zavarovalnimi podjetji je bil propad avstrijske zavarovalnice Phönix (Bjelić, 1998, str. 13). Stečaj avstrijske zavarovalnice je povzročil primanjkljaj v premijskih rezervah jugoslovanskih zavarovancev v višini 100 milijonov dinarjev. Zato je Kraljevina Jugoslavija ustanovila novo samostojno zavarovalnico Jugoslovanski Feniks, ki je s pomočjo države in ostalih zavarovalnic sanirala izgubo.

Uredba o nadzorstvu nad zavarovalnimi podjetji je vsebovala le okvirne določbe poslovanja zavarovalnic, tako da so jo dopolnjevali mnogi pravilniki. Ti so natančno določali pogoje za ustanovitev zavarovalnice, poslovanje z matematično rezervo življenjskih zavarovanj, pogoje za pridobitev naziva pooblaščenega aktuarja, za poslovanje človekoljubnih ustanov, za ustanovitev poslovnih rezerv in rezervnih skladov ter za naložbe v vrednostne papirje itd.. Ker ima zavarovalništvo velik narodnogospodarski in socialni pomen, je bil poseg države nujen, saj so le tako lahko prisilili zavarovalnice v kritje svojih prihodnjih obveznosti. Uredba in pravilniki so določali (Škufca, 2008, str. 138-140):

- Predmet nadzora so bila vsa zavarovalna podjetja.
- Za organ državnega nadzora je bilo določeno ministrstvo za trgovino in industrijo, ki je nadziralo vsa zasebna podjetja, ki so se ukvarjala z zavarovalnimi posli.
- Zavarovalni posel je bil posel, s katerim se je zavarovalnica zavezala, da bo v primeru škodnega dogodka izplačala odškodnino zavarovancu, v zameno za predhodno določeno in vplačano premijo ali prispevek.
- Pomožne blagajne, pogrebna društva, skladi za pokojninsko zavarovanje in ostale človekoljubne organizacije niso bile predmet nadzora ministrstva.
- Vrste zavarovalnic in finančni pogoji za ustanovitev so bili delniška družba z minimalno tremi milijoni dinarjev vplačanega osnovnega kapitala, zadruga z najmanj sto člani in

milijonom vplačanega osnovnega kapitala ter podružnice tujih zavarovalnic z enakimi pogoji kot domače zavarovalnice.

- Za ustanovitev zavarovalnice je bilo potrebno pridobiti dovoljenje ministrstva za trgovino in industrijo. Tuje zavarovalnice so dovoljenje lahko pridobile le, če so poslovale v matični državi vsaj 10 let. Če je jugoslovanski državljan sklenil zavarovanje s tujo zavarovalnico, ki ni imela dovoljenja za poslovanje v Kraljevini, je bil dolžan plačati kazen.
- Vrsta naložb in višina sredstev matematičnih rezerv sta bili omejeni, in sicer državni vrednostni papirji na minimalno 25 odstotkov, hipotekarna posojila in nepremičnine na maksimalno 50 odstotkov, denarni zavodi na maksimalno 15 odstotkov ...
- Prepovedano je bilo sklepanje zavarovanj v tuji valuti ali zlatu, razen pri mednarodnih transportnih zavarovanjih.
- Obvezna je bila zaposlitev matematika ali aktuarja za življenjska zavarovanja.
- Ustanovljen je bil zavarovalni svet kot posvetovalni odbor, ki so ga sestavljali predstavniki zavarovalnic, dva člana društva aktuarjev, en član zadružne zveze ter štirje člani gospodarskih združenj in strokovnjakov zavarovalništva.
- Zavarovalnice so bile dolžne nuditi popolni vpogled v vse knjige, spise, račune in ostale podatke o poslovanju.
- Za financiranje nadzora so morale zavarovalnice plačevati eno tisočinko od zbrane premije. Sredstva so porabili za honorarje nadzornikov, njihove dnevnice in potne stroške ter tisk obrazcev in poročil.

2.2.5 Razmere na področju zavarovalništva v Kraljevini Jugoslaviji v tridesetih letih

Pred začetkom druge svetovne vojne je v Kraljevini Jugoslaviji delovalo več zavarovalnic. Avtorji navajajo različno število zavarovalnic, verjetno tudi zaradi različnih definicij zavarovalnega podjetja (od vzajemnih zavarovalnic, do zadrug, pomožnih blagajn, društev in predstavništev tujih zavarovalnic). Flis (1995, str. 28) navaja, da je v tem obdobju v Kraljevini Jugoslaviji delovalo skoraj trideset zavarovalnic, Ivan Martelanc (1940, str. 467) omenja le enaindvajset zavarovalnic, Bjelić (1998, str. 13) jih navaja 24, Lado Peternelj (1995) pa ugotavlja, da je poslovalo skupaj štiriindvajset zavarovalnic.

Po pregledu in primerjavi vseh virov lahko ugotovimo, da je v prvi Jugoslaviji z domačim kapitalom poslovalo šestnajst zavarovalnic: Balkan, Beogradska zadruga, Croatia, Jugoslavija, Kreditna i potporna zadruga, Oficirska zadruga, Savez Napretkovih zadruga, Srbija, Šumadija, Splošna zavarovalna, d. d., Nada v Sarajevu, Zadruga hrvatsko gradiše, Zadružno osiguranje, Vzajemna zavarovalnica, Slavija, Ljudska samopomoč in Gospodarska zavarovalna družba Drava. Poleg domačih je imelo sedež v državi še pet tujih zavarovalnic: Dunav, Evropsko, Rossija-Fonciere, Sava in Zedinjena. Ostale tuje zavarovalnice, ki so poslovale v Kraljevini, so imele v državi samo predstavništvo, na primer: Anker, Assicurazioni Generali, Jadransko, La Nationale, Royal Exchange Assurance, Internationale, Wiener Städtische, Fondaria itn. Skupaj je na jugoslovanskem trgu delovalo več kot trideset zavarovalnic. Tržni deleži zavarovalnic so navedeni v Prilogi 10.

V državi v tem obdobju ni bilo enotne zavarovalne zakonodaje, šele leta 1937 z Uredbo o nadzorstvu nad zavarovalnimi podjetji so se razmere na zavarovalniškem trgu začele umirjati. Če

primerjamo povprečno premijo na prebivalca med državami, lahko ugotovimo, da je bil zavarovalniški trg v Kraljevini Jugoslaviji zaradi neurejenih razmer zelo slabo razvit. Tako je bila povprečna premija na prebivalca v letu 1937 manj kot 4 dolarje, medtem ko je bila na Češkoslovaškem 15,4 dolarja, na Madžarskem 114,4 dolarja, v Belgiji pa 105,5 dolarja.

Med zavarovalnicami so prevladovale delniške družbe in pa podružnice tujih delniških družb, ki so težile k čim večjemu dobičku. Zato so pri prodaji zavarovanj prevladovale tiste zavarovalne vrste, ki so prinašale največji presežek. V letu 1937 so prevladovala požarna zavarovanja z 72 odstotki, sledila so jim nezgodna in avtomobilska zavarovanja s 13 odstotki, transportna zavarovanja s 7 odstotki, zavarovanje vloma in kraje s 4,1 odstotka ter zavarovanje proti toči z 2,3 odstotka. Dodaten dobiček so zavarovalnicam prinašali še tarifni sporazumi.

Svetovna gospodarska kriza in druga svetovna vojna sta negativno vplivali tudi na zavarovalništvo. Rast brezposelnosti in zmanjšanje kupne moči prebivalstva je krčilo obseg obračunanih premij. Na drugi strani so nastajale vedno večje škode, ki so zavarovalnice prisilile, da so dodobra izčrpale svoje rezerve. Slovensko ozemlje je bilo med drugo vojno razdeljeno med Nemčijo, Madžarsko in Italijo, ki so vsaka po svoje urejale razmere v zavarovalništvu. Na zasedenih ozemljih so Nemci in Madžari zdravstveno zavarovanje uredili po svojih predpisih, Italijani pa so v veljavi pustili jugoslovansko ureditev. Po podatkih Letnega poročila Zavoda za socialno zavarovanje Ljubljanske pokrajine za leto 1941, ki jih navaja Kresal (2003) je: »... prišlo v okvir nemških socialnih ustanov 82.653 slovenskih zavarovancev, v okvir madžarskih pa 1.923 zavarovancev.« V Ljubljanski pokrajini je ostalo le 27.827 slovenskih zavarovancev.

2.3 Slovensko zavarovalništvo v okviru socialistične Jugoslavije

Že med narodnoosvobodilnim bojem so nastajali načrti za obnovo gospodarstva in organiziranje zavarovalstva. Ker so bila zavarovanja do sedaj v rokah kapitalističnih družb, ki so večinoma zasledovale dobiček in se soočale z visokim tveganjem, so želeli ustanoviti en zavarovalni zavod za vso Slovenijo. V skladu s to idejo je slovenska vlada takoj po vojni sprejela Odredbo o poslovanju zavarovalnic, ki je prinesla velike spremembe (Odredba o poslovanju zavarovalnic, Uradni list FLRJ, št. 70/1946). Nadzorstvo v zavarovalnicah je opravljal delegat, imenovan s strani Ministrstva za finance. Zavarovalnice so morale ministrstvu letno posredovati vse finančne podatke. Začelo se je postopno podržavljanje vseh zavarovalnic. Komunistična partija je poleg osvoboditve države izvedla socialno revolucijo in prevzem oblasti. Ob tem so zgradili tudi močan državni sektor, s katerim so uredili gospodarstvo skladno s svojimi cilji. Ustanovili so Državni zavarovalni zavod in tako dolgo omejevali delovanje zasebnih zavarovalnic, dokler niso vseh podržavili. Najprej je bila izvedena nacionalizacija predvojnih zavarovalnic iz okupatorskih dežel, nato so s pomočjo Državnega zavarovalnega zavoda začeli sprejemati ukrepe za omejevanje zasebnega sektorja. Prvi ukrep je bila prepoved zavarovanja državnega premoženja in podjetij pri zasebnih zavarovalnicah. Temu je sledila uvedba obveznega pozavarovanja za zasebne zavarovalnice pri Državnemu zavarovalnem zavodu in omejitev višine stroškov zavarovalnic, ki jim je onemogočila poslovanje v skladu s predpisi (Škufca, 2008, str. 178-179).

Vse odločitve o povojnem organiziranju gospodarstva so potekale na jugoslovanski ravni. Novembra 1944 je Avnoj sprejel Odlok o prehodu sovražnikovega imetja v državno last, o

državnem upravljanju imetja odsotnih oseb in o zasegi premoženja, ki je bilo odtujeno med vojno. Na podlagi tega odloka je bilo zaplenjeno in podržavljeno vse premoženje nemškega rajha in njegovih državljanov na ozemlju Jugoslavije. Tako so zaplenili vse zavarovalnice in podružnice okupatorskih držav. Z odlokom o združitvi vseh zavarovalnic in podružnic tujih zavarovalnic 1. marca 1945 v Državni zavarovalni zavod za zavarovanje in pozavarovanje se je začela uresničevati ideja o eni sami zavarovalnici (Pavliha, 2000, str. 49). Zavod je vodil upravni odbor, ki ga je imenoval finančni minister in je zastopal vse federalne enote. Leta 1946 se je z Zakonom o ureditvi in delovanju kreditnega sistema (Uradni list FLRJ, št. 87/1945) Državni zavarovalni zavod preimenoval v Državni zavarovalni zavod Federativne ljudske republike Jugoslavije. Zakon je določil, da zavod zavaruje vse državno in javnopravno premoženje, izvaja pozavarovanje, zasebne zavarovalnice pa lahko poslujejo le z dovoljenjem finančnega ministrstva FLRJ. Dovoljenje so pridobile le tiste zavarovalnice, ki so koristile narodnemu gospodarstvu. Te določbe so zamajale poslovanje zasebnih zavarovalnic, saj so ob izgubi velikega dela portfelja njihovi stroški strmo rasli. Minister za finance je julija 1946 določil novo omejitev, in sicer stroški v mesečnem znesku premije niso smeli presežati 30 odstotkov. Pod takimi pogoji večina zavarovalnic ni mogla več poslovati. Konec leta 1946 je država sprejela Zakon o nacionalizaciji zasebnih gospodarskih podjetij (Uradni list SFRJ, št. 98/1946). Kasneje leta 1948 je bil sprejet še Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o nacionalizaciji zasebnih gospodarskih podjetij (Uradni list FLRJ, št. 35/1948), ki je podržavil še vsa preostala podjetja, ki so imela splošen pomen za gospodarstvo, s tem pa tudi poslednje zasebne zavarovalnice (Škufca, 2008, str. 181).

Tudi Vzajemna zavarovalnica se je kmalu srečala s spremembami, ki jih je prinesla nova oblast. Po vojni se je soočila z velikimi kadrovskega vprašanji, saj so skoraj vsi vodilni uradniki in trije ravnatelji pobegnili. Poleg tega je morala nadomestiti skoraj tretjino zastopniške mreže. V letu 1945 je imela štiri podružnice: v Ljubljani, Mariboru, Celju in Novem mestu. Po sprejetju novih zakonov je lahko zavarovala le zasebno premoženje, kar je povzročilo izgubo več kot tretjine portfelja. Po vojni so skušali čim bolj obnoviti in povečati svoj izgubljeni portfelj. Izvedli so akcijo vpisnih pol, ki je zavarovancem omogočal izpolnitev le nekaterih osnovnih podatkov o imetju. Nato so plačali le trideset dinarjev kot akontacijo na premijo, na podlagi česar so pridobili šest mesečno zavarovalno kritje požarne škode. Kljub vsem naporom so morali slediti spremembam in sprejeti neizogibno. Na izrednem občnem zboru Vzajemne zavarovalnice 16. julija 1945 so razrešili nadzorništvo, izvolili nov upravni in nadzorni odbor ter preimenovali zavarovalnico v Zavarovalni zavod Slovenije. Aprila 1946 pa se je Vzajemna zavarovalnica oziroma Zavarovalni zavod Slovenije priključil Državnemu zavarovalnemu zavodu FLRJ.

Veliko slabše se je izteklo za Jugoslovansko zavarovalno banko Slavijo. Leta 1946 so za sodelovanje z okupatorjem in pridobivanje delnic nad 49 odstotki za Banko Slavija iz Prage obtožili generalnega ravnatelja dr. Ivana Boleta in glavnega knjigovodjo Josipa Neušimala. Zaradi kazenskega postopka proti Slaviji so že konec leta zaplenili celotno premoženje Slavije, kljub temu da so vse obtožbe tri mesece kasneje umaknili. Ministrstvo za finance iz Beograda je z odločbo prepovedalo poslovanje Slavije na območju FLRJ, likvidiralo njeno organizacijo, njen portfelj pa je prevzel Državni zavarovalni zavod (Škufca, 2008, str. 183-188).

Ostale zavarovalnice in zavarovalne zadruge so po vojni prenehale delovati ali pa so se priključile Državnemu zavarovalnemu zavodu. Zavodu so se priključila tudi železničarska podporna društva, kjer je bilo pred vojno vključenih 80 odstotkov železničarskih delavcev, ob prevzemu pa so štela okoli 2.500 članov.

Leta 1947 so v Kopru ustanovili Tržaško zavarovalnico d. d., ki naj bi poslovala na celotnem Svobodnem tržaškem ozemlju. Ustanoviteljski kapital je bil 10 milijonov lir. Njeni ustanovitelji so bili Istrska banka d. d., Boris Race, dr. Mirko Šlibar, Albin Godina, Jure Ribičič, Stanko Bole, Roman Pahor, dr. Stanko Peterlin in dr. Hubert Sajovitz. Zavarovalnica je izvajala posle zavarovanja proti škodam pri požaru, tatvini, vlomu in ropu, strelah, transportu, motornih vozilih, civilnih odgovornosti nezgode, živini, toči ter posle vsake vrste v zvezi s trajanjem človeškega življenja. Ravnatelj zavarovalnice je bil sprva Rudež, nato pa dr. Maks Obersnel. Po končni razdelitvi tržaškega ozemlja na dve coni je zavarovalnica poslovala v coni B Svobodnega tržaškega ozemlja. Po priključitvi cone B Jugoslaviji leta 1954 so zavarovalnico likvidirali (Škufca, 2008, str. 188-190).

Na področju socialnega zavarovanja je bil ob koncu vojne sprejet Zakon o socialnem zavarovanju delavcev, nameščencev in uslužbencev, ki je izenačil vse zavarovance in razširil njihove pravice. Ukinjene so bile vse bolniške blagajne za posamezne poklice. Nosilec zavarovanja je postal Državni zavod za socialno zavarovanje, ki je deloval pod neposrednim nadzorom oblasti, njegovi prihodki in izdatki pa so bili sestavni del državnega proračuna. Tudi višino prispevkov in razmerje med vplačili delavcev in delodajalcev je določala zveza vlada (Valant, 1978, str. 42).

Še večji napredek na področju socialnega zavarovanja je prinesel Zakon o Socialnem zavarovanju delavcev in uslužbencev in njihovih družin leta 1950, ki je razširil pravice zavarovancev, izvajanje zavarovanja pa je postala redna funkcija državne uprave. Finančna sredstva je priskrbela država, tako da plače delavcev niso bile več obremenjene s prispevki. Neposredna pogodbeni razmerja med zavarovanci in izvajalci storitev so bila ukinjena, saj so bile tudi zdravstvene organizacije financirane iz državnega proračuna. V letu 1952 je z Uredbo o ustanovitvi zavodov za socialno zavarovanje in o začasnem gospodarjenju s sredstvi socialnega zavarovanja prišlo do prenosa socialnega zavarovanja na zavode za socialno zavarovanje. Zavodi so bili samostojne ustanove z lastnimi finančnimi sredstvi, ki so jih zavarovanci upravljali prek izbranih predstavnikov. Ponovno so bila vzpostavljena pravna razmerja med zavarovanci in izvajalci (Strban, 2005, str. 27).

Zdravstveno zavarovanje se je od leta 1955 z novim Zakonom o zdravstvenem zavarovanju delavcev in uslužbencev izvajalo (Strban, 2005, str. 28) »po načelu, da imajo vsi, ki so zavarovani po zakonu ob enakih pogojih enake pravice«. Socialni zavodi so morali finančno prispevati k preventivnemu zdravstvenemu varstvu. Zavarovanje je bilo posebej urejeno za določene skupine ljudi, odvetnike, umetnike, duhovnike in kasneje tudi za kmete. Zavarovanci so imeli na voljo osnovno ali razširjeno zdravstveno varstvo, razširile pa so se tudi nekatere pravice (možnost dela s skrajšanim delovnim časom, izplačilo pogrebnine in posmrtnine družini preminulega zavarovanca itn.).

Čas po drugi svetovni vojni je zaznamovala socialna revolucija, ki jo je izvedla komunistična partija. Država je s poddržavljanjem predvojnih zavarovalnic in ustvarjanjem monopola nenehno uvajala spremembe zakonodaje. Te spremembe so preprečile, da bi se posvetili vsebinskim vprašanjem zavarovalništva. Zavarovalništvo je bilo tako kot druge panoge gospodarstva podrejeno stalnemu nadzoru komunistične partije in njeni skrbi za zagotovitev vpliva in oblasti.

2.3.1 Centralizirano zavarovalništvo

2.3.1.1 DOZ

Po vojni je zavladal centralnoplanski socialistični gospodarski sistem. V zavarovalništvu gre za čas centraliziranega, monopolnega zavarovalništva, ki ga je posebljal Državni zavarovalni zavod ali DOZ (Državni osiguravajući zavod).

Začetek centraliziranega zavarovalništva predstavlja sprejetje Odloka o spojitvi zavarovalnih podjetij, ki preidejo v državno last, v Državni zavarovalni zavod za zavarovanje in povratno zavarovanje s sedežem v Beogradu, leta 1945 (Uradni list DFJ, št. 12/1945). DOZ je v začetku izvajal vsa zavarovanja, ki so jih pred spojitvijo opravljale prejšnje zavarovalnice. Uvedel je tudi nove zavarovalne vrste, ki jih tuje zavarovalnice zaradi premajhnih dobičkov niso tržile. Poleg tega je opravljal tudi posle pozavarovanja (Bjelić, 1998, str. 13). Zavod je upravljal odbor, ki je štel od pet do devet članov, imenoval pa jih je finančni minister. V odboru so bile zastopane vse zvezne enote. Zavod je s poslovanjem začel 8. avgusta 1945. Prioritetna naloga je bila obnova zavarovalništva in njegova organizacija v skladu z novim sistemom in izvajanjem monopolnega zavarovanja. Poslovanje je bilo v začetku precej neorganizirano, saj so poslovali brez statuta in pravilnikov. Šele po letu dni poslovanja so sprejeli osnove za nove cenike in pripravili nove zavarovalne pogoje. Po Zakonu o ureditvi in delovanju kreditnega sistema (Ur. l. FLRJ št. 87/1945) je bilo določeno delovno področje DOZ-a (Škufca, 2008, str. 193):

- zavarovanje proti požarom in drugim tveganjem državnega in javnega premoženja,
- izvajanje vseh obveznih zavarovanj (razen socialnega zavarovanja),
- izvajanje pozavarovanja.

Glede organizacije zavoda je Pravilnik o ureditvi in poslovanju (Ur. l. FLRJ, št. 31/1946) določal zvezno direkcijo in direkcije v posameznih zveznih enotah, ki so imele funkcijo izvršilnega organa. Zvezno direkcijo je upravljal upravni odbor s šestnajstim člani, po dva iz vsake republike in avtonomne pokrajine Vojvodine ter eden s Kosova. Člani so bili praviloma zavarovalni strokovnjaki in so morali imeti stalno prebivališče v mestu sedeža vlade republike. Upravni odbor je določal zavarovalne pogoje in cenike, ugotavljal finančni načrt in zaključni račun zavoda, poročal o poslovanju finančnemu ministru, odločal o ustanavljanju poslovalnic, imenoval vodilen kader ter predlagal spremembe finančnemu ministru. V vsaki zvezni enoti je bil ustanovljen tri do pet članski federalni poslovni odbor, ki je dajal pooblastila za sklepanje zavarovalnih pogodb, obravnaval in sprejemal poročila, predloge upravnemu odboru ter odločal o zadevah, ki jih je predložil ravnatelj.

Nadzor nad poslovanjem zavoda je izvajal nadzorni odbor, ki ga je prav tako imenoval finančni minister. Nadzorni odbor je nadzoroval delo upravnih in federalnih poslovnih odborov, predvsem pa finančno in računovodsko poslovanje. Skratka celotno poslovanje in upravljanje DOZ-a je bilo podrejeno ministrstvu za finance.

Pravilnik o ureditvi in poslovanju je določal tudi obvezne tehnične rezerve in splošni sklad, sklad za izredna tveganja, sklad za pozavarovanje ter sklad za pospeševanje zavarovanja. Tehnične rezerve so bile oblikovane v višini, ki jo zahtevajo načela zavarovalne tehnike, ostali skladi pa glede na doseženi dobiček: 30 odstotkov doseženega dobička za rezervni sklad, 10 odstotkov za sklad izrednega tveganja, 10 odstotkov za sklad za pozavarovanje ter 10 odstotkov za druge sklade. Preostali del dobička je šel v državni proračun.

V letu 1947 je bila sprejeta Uredba o organizaciji in poslovanju Državnega zavarovalnega zavoda ter z njo tudi končno področje delovanja zavoda in njegova organizacija (Ur. l. FLRJ, št. 24/1947). Zvezno direkcijo v Beogradu so preimenovali v generalno direkcijo oziroma ravnateljstvo, poslovne odbore pa v republiške direkcije oziroma ravnateljstva. V večjih mestih so bile ustanovljene podružnice DOZ-a. Le-ta je izvajal vse vrste zavarovanj razen socialnega zavarovanja. Takšna ureditev je veljala vse do konca delovanja zavoda leta 1961.

Leta 1948 so v poslovanje DOZ-a uvedli D-sistem, ki je prinesel veliko racionalizacijo. Glavna novost je bil prenos pravice izdajanja zavarovalnih polic na zastopnike, ki so dobili pooblastilo za sklepanje vseh vrst zavarovanj, razen življenjskih. Poleg tega so lahko zaračunavali zavarovalno premijo. Kar se tiče življenjskih zavarovanj so zastopniki še vedno delovali le kot posredniki, saj so morali ponudbe za sklenitev teh zavarovanj najprej strokovno preučiti.

Uvedli so celo vrsto novih obveznih zavarovanj, in sicer obvezno zavarovanje domačih podjetij in zavodov, zavarovanje državne lastnine proti požaru, nezgodno zavarovanje potnikov na ladjah, posadke, potnikov in blaga na letalih, potnikov v javnem avtomobilskem prometu, na železnici in na rečnih plovilih, zavarovanje blaga v železničarskih pošiljkah, zavarovanje telefonskih in telegrafskih linij ter obvezno zavarovanje gospodarskih organizacij.

Vse zavarovanje, tako obvezno kot prostovoljno, je potekalo po enotnih pravilih, enotnih zavarovalnih pogojih in cenikih. Zavod je uporabljal bruto premijski sistem. Premijske stopnje so vsebovale sredstva za kritje škod, preventivno dejavnost in stroške izvajanja zavarovanja. Za zavarovance iz zasebnega sektorja so bile premijske stopnje višje, saj so imeli višje stroške sklepanja zavarovanj.

Tudi izravnavanje nevarnosti je potekalo v okviru DOZ-a, saj je minister za finance predpisal odločbo, s katero so morale vse zavarovalnice odpovedati pozavarovalne pogodbe v tujini. Za presežek škod je DOZ sklenil pozavarovalno pogodbo z GOSTRAH-om, državno zavarovalnico Sovjetske zveze. Izjeme za pozavarovanje v tujini so bile le tiste nevarnosti, kjer se je pojavil poseben devizni interes države.

Centralistično naravnani DOZ je imel Generalno direkcijo v Beogradu in šest republiških direktij ter podružnice v večjih krajih. Leta 1961, pred prenehanjem delovanja zavoda, je imel

Doz skupaj 117 podružnic, 19 v Bosni in Hercegovini, 5 v Črni gori, 31 na Hrvaškem, 11 v Makedoniji, 11 v Sloveniji ter 40 v Srbiji. Podružnice so po potrebi imele še zastopstva. Generalno direkcijo v Beogradu je vodil generalni direktor z dvema pomočnikoma. Generalna direkcija je imela šest oddelkov, premoženjsko zavarovanje, zavarovanje oseb, zavarovanje kreditov, plan, analize in računovodstvo. Konec leta 1961 je bilo v DOZ-u 5.518 zaposlenih, od tega 1.252 zastopnikov.

Za DOZ so bili značilni ozemeljski in cenovni monopol, prisilno zavarovanje družbenega premoženja, centralizirano izravnavanje nevarnosti in administrativno ukrepanje (Boncelj, 1983, str. 269-272). Lado Peternelj je poslovanje DOZ-a označil kot popolni monopol, ki je imel široko razvejan sistem obveznih zavarovanj in je centralno upravljal s sredstvi (Peternelj, 1995). Vendar pa je to obdobje prineslo tudi kaj pozitivnega. Zaradi prisilnosti se je zavarovalništvo razširilo na celotno državno premoženje in celotno območje Jugoslavije. Razvila se je zavarovalna zavest, da je zavarovanje gospodarska nujnost in dolžnost vsakega preudarnega gospodarja.

2.3.1.2 DOZ v Sloveniji

V Sloveniji je DOZ prvo poslovno enoto organiziral že oktobra 1945. Z oglaševanjem, predstavitevami na sestankih in množičnimi zborovanji je DOZ skušal obnoviti zaupanje prebivalstva. Povojne razmere niso bile ugodne za razvoj zavarovalstva, saj so poleg slabe organiziranosti centralističnega zavoda razmere oteževali visoki davki in nizki dohodki.

Poslovanje DOZ-a je bilo vse do uvedbe D-sistema, leta 1948, precej neenotno. Z opustitvijo sklepanja zavarovanj na podlagi pisnih ponudb in izpisovanja polic v poslovalnici so omogočili izpis police zavarovalnim zastopnikom, ki so jih lahko nemudoma vročili zavarovancu. Takšen sistem se je uporabljal pri vseh zavarovanjih, razen življenjskih in transportnih. Nasploh so zavarovalne zastopnike smatrali kot glavne aktiviste in oglaševalce, saj so od njih zahtevali popolno sodelovanje z oblastmi in predanost partiji. Poleg tega so jih nenehno nadzirali. Nova oblast je videla zavarovalne zastopnike kot važen člen verige gospodarske obnove. Potrebo po nadzoru oblasti nad ljudstvom in vsemi gospodarskimi panogami posebej dobro oriše obveznost prisege zastopnikov o pripadnosti FLRJ in Titu ter obljube, da bodo vestno opravljali svoje delo in se udeleževali političnih dejavnosti (Medved, 1995, str. 38).

DOZ je v Sloveniji ustanovil republiško direkcijo in več podružnic (Ljubljana, Celje, Nova Gorica, Kranj, Krško, Piran, Postojna, Novo mesto, Murska Sobota, Maribor). Direkcija, pod vodstvom direktorja, je imela pet oddelkov, in sicer zavarovanje oseb, zavarovanje premoženja, organizacijo, računovodstvo in sekretariat. Ob koncu delovanja je DOZ v Sloveniji zaposloval 1204 delavce, od tega 404 zastopnike. Zaradi obveznega zavarovanja družbenega premoženja je imel dve tretjini zavarovanj družbeni sektor, dobrih 35 odstotkov pa zasebni sektor. Primerjava strukture zavarovanj po zavarovalnih skupinah v letu 1961 (Priloga 11) nam pove, da je največji delež pripadal industriji.

Prevlada socialističnega gospodarskega sistema je pomenila popoln zastoj v razvoju tržnega zavarovalništva, kot ga poznamo danes. Monopol DOZ-a je namreč izničil vso konkurenco na trgu. Komunistična partija si je povsem podredila vse panoge gospodarstva in v želji po vplivu in

oblasti pozabila na reševanje vsebinskih vprašanj zavarovalništva. Prevlada političnih interesov je ponovno povečala zaostanek v razvoju za zavarovalniškimi trgi zahodne Evrope. Kljub centralistični ureditvi je sistem prinesel nekaj pozitivnih novosti, kot so uvedba D-sistema in cel kup novih zavarovanj, predvsem obveznih.

2.3.2 Decentralizacija zavarovalništva

Mejnik za novo obdobje v zgodovini zavarovalništva predstavlja sprejetje Zakona o zavarovalnicah in zavarovalnih skupnostih (Uradni list SFRJ, št. 27/1961) leta 1962 (Pavliha, 2000, str. 49). S tem zakonom je bila uvedena decentralizacija zavarovalništva, saj je bilo v FLRJ ustanovljenih kar 142 zavarovalnic. Vendar pa je decentralizacija potekala zgolj v organizacijskem smislu, saj je sistem v finančnem smislu ostal centraliziran. Tako lahko rečemo, da je to obdobje navidezne konkurence (Bjelić, 1998, str. 14).

V tem obdobju je torej nastala mreža razdrobljenih zavarovalnic, ki so imele monopol v občini, kjer so bile ustanovljene. Zakon je hkrati prinašal enotne funkcionalne premije za celotno državo, skupščina Jugoslovanske zavarovalne skupnosti pa je določala premijske cenike za vse vrste zavarovanj. Uvedli so obvezno izravnavanje nevarnosti, kar je pomenilo, da so se na državni ravni izravnali vsi presežki in primanjkljaji. Vse zavarovalnice so se tako morale vključiti v republiško zavarovalno skupnost ali pa neposredno v Jugoslovansko zavarovalno skupnost. Ta je plačala ali prejela razliko med obveznostmi zavarovalnic in plačanimi tehničnimi premijami. Flis (1995a, str. 291) je Jugoslovansko zavarovalno skupnost označil kot edino pravo zavarovalnico, »ki je dejansko izravnava nevarnosti in krila prevzete rizike«. Leta 1965 so v veljavo stopili novi enotni zavarovalni pogoji, ki so povečali obseg zavarovalnega kritja in prinesli zavarovanje na novo vrednost.

Organi zavarovalnic so bili:

- Skupščina, ki je presojala finančni načrt in letno poročilo, odločala o uvedbah novih zavarovanj ter določala zavarovalna pravila.
- Upravni odbor, ki je izvajal sklepe skupščine in skrbel za vodilen kader.
- Direktor, ki ga je imenoval občinski ljudski odbor.

Uvedli so svet delavcev, ki je prevzel urejanje delovnih razmerij, izbiral zastopnike in njihovo delovno območje ter odločal o delitvi čistega dobička za dohodke in sklade (Škufca, 2008, 206-209).

Glavne pristojnosti je ohranila Jugoslovanska zavarovalna skupnost. Opravljala je pozavarovanja v tujini, uvajala prostovoljna zavarovanja, določala pravilnike in cenike ter odločala o preventivnih in represivnih ukrepih. V zavarovalno-tehničnem pogledu so bile zavarovalnice kot poslovne enote Jugoslovanske zavarovalne skupnosti (Poročilo Zavarovalne skupnosti za Slovenijo za leto 1966). V Sloveniji je bilo ustanovljenih štirinajst zavarovalnic in Zavarovalna skupnost za Ljudsko republiko Slovenijo (Priloga 12).

Leta 1966 je bilo v zavarovalništvu zaposlenih 1.171 delavcev, od tega 414 zastopnikov. Portfelj po zavarovalnih skupinah pa je bil 13,8 odstotkov civil, 6,3 odstotka živina, 5,4 odstotka posevkov, 26,5 odstotka industrija, 7,3 odstotka transport, 11,9 odstotka življenje, 6,2 odstotka nezgode in 22,5 odstotka ostalo. Primerjava podatkov z letom 1961 je prikazana v Prilogi 13.

2.3.3 Tržno zavarovalništvo v obdobju od leta 1968 do 1976

Decentralizirano zavarovalništvo pod Jugoslovansko zavarovalno skupnostjo ni poslovalo uspešno. Enotni zavarovalni pogoji so onemogočali prilagoditev posameznim skupinam zavarovancev ali individualno ocenjevanje nevarnosti na posameznem območju, izravnavanje nevarnosti je slabšalo poslovne izide, območni monopol pa je zaviral napredek in prilagajanje povpraševanja na trgu. Vse to je poleg velikih škod in povečanega zavarovalnega kritja privedlo do velikega finančnega primanjkljaja v zavarovalniškem sektorju. Odgovor na nastale krizne razmere je bila splošna gospodarska reforma v letu 1965. Kot njen odmev so bili dve leti zatem sprejeti Zakon o zavarovanju in zavarovalnih organizacijah (Ur. l. SFRJ št. 7/1967) in Zakon o pogojih za ustanovitev in poslovanje zavarovalnic in pozavarovalnic (Ur. l. SFRJ št. 18/1967). S tem je bilo v Jugoslaviji prvič po vojni uvedeno tržno zavarovalništvo, ki je sicer delovalo po socialističnih merilih (Bjelić, 1998, str. 14).

Škufca (2008, str. 214) kot bistvene značilnosti novega zavarovalniškega sistema navaja:

- Načelo prostovoljnosti zavarovanja, razen nekaterih obveznih zavarovanj. To je pomenilo, da so se lahko zavarovanci prostovoljno odločali, pri kateri zavarovalnici bodo sklenili zavarovanje. Zavarovanja so lahko izvajale vse zavarovalnice in pozavarovalnice po državi.
- Zavarovanje postane gospodarska dejavnost. Zakon (Ur. l. SFRJ, št. 7/1967) je zavarovanje opredelil kot »gospodarsko dejavnost, s katero se po načelu vzajemnosti zagotavlja gospodarska varnost premoženja in oseb pred nevarnostmi, ki jih ogrožajo«.
- Odprava območnega monopola in uvedba konkurenčnega poslovanja zavarovalnic.
- Zavarovalnice so lahko samostojno določale zavarovalne pogoje in cenike. Organizacija poslovanja zavarovalnic ni bila več v središču, temveč jo je zamenjal poudarek na urejanju zavarovalnih razmerij, delitvi premije, oblikovanju varnostnih rezerv ipd..
- Po novem so zavarovalnico lahko ustanovila podjetja ali občani, pozavarovalnico pa samo zavarovalnice. Zavarovalnice so lahko izvajale zavarovalne, pozavarovalne posle ali oboje hkrati. Dovoljene so bile organizacije za vzajemno zavarovanje po načelu samopomoči.
- Možnost pogodbenega pozavarovanja in odprava obveznega izravnavanja nevarnosti.
- Uvedba soupravljanja zavarovancev in delavcev v zavarovalnici.

Organi upravljanja zavarovalnic so bili po novem zbor zavarovalnice, delavski svet in direktor. Predstavniki zavarovancev, ustanoviteljev in delavcev so sestavljali zbor zavarovalnice, ki je sprejemal statut in letno poročilo, odločal o vrstah zavarovanj ter predvsem vodil politiko zavarovalnice. Delavski svet je odločal o organizaciji zavarovalnice, določal zavarovalne pogoje, premijske cenike, prenosne premije, škodne rezerve in pri upravljanju zavarovalnih sredstev. Direktorja je imenoval zbor zavarovalnice.

Po sprejetju novega sistema je v Jugoslaviji ostalo enajst zavarovalnic in pozavarovalnic, in sicer Beograd, Jugoslavija, Novi Sad in Vojvodina v Srbiji, Sarajevo v Bosni in Hercegovini, Makedonija v Makedoniji, Jadranski osiguravajuci zavod in Croatia na Hrvaškem ter Sava in Maribor v Sloveniji. Pozavarovalnice so bile Croatia, Beograd, Jugoslavija, Zavod za reosiguranje v Zagrebu in od leta 1972 tudi Sava (Petranović, 1984, str. 34-35).

Novi zakon je predvideval zelo visoke začetne varnostne rezerve, ki pa sta jih v Sloveniji izpolnjevali samo zavarovalnica Ljubljana in Maribor. Zato je preostalih enajst zavarovalnic in Zavarovalna skupnost za SR Slovenijo pričelo z združevanjem. Leta 1967 je bila ustanovljena zavarovalnica Sava, katere direktor je bil Lado Peternelj. V Zavarovalnico Sava so se združile Zavarovalna skupnost za SR Slovenijo, Zavarovalnica Nova Gorica, Zavarovalnica Novo mesto, Zavarovalnica Celje, Zavarovalnica Domžale-Kamnik, Zavarovalnica Jesenice, Zavarovalnica Kranj, Zavarovalnica Krško, Zavarovalnica Murska Sobota, Zavarovalnica Piran, Zavarovalnica Postojna, Zavarovalnica Trbovlje in Osiguravajuci zavod Čakovec. Kasneje se je pridružila še Zavarovalnica Ljubljana in Osiguravajuci zavod Koprivnica.

Tako sta leta 1968 v Sloveniji po načelu prostega trga poslovali le še Zavarovalnica Sava s 82,4 odstotnim tržnim deležem in Zavarovalnica Maribor s 17,6 odstotnim deležem (Bjelić, 1998, str. 14). Razmerje kaže na slabo razvito konkurenčnost trga, saj so zavarovalnice le prevzele prejšnja zavarovalna razmerja. Zavarovalnica Sava je bila s 13,8 odstotki tržnega deleža, glede na plačano premijo, tretja največja zavarovalnica v Jugoslaviji. Po ustanovitvi pozavarovalnice Sava v letu 1972 je zavarovalnica dosegla boljše pozavarovalne pogoje, prevzela večje rizike in tako ohranila premijo. Tudi kot pozavarovalnica je bila Sava na tretjem mestu v Jugoslaviji z 10,9 odstotka tržnega deleža. V Prilogi 14 so navedeni tudi tržni deleži zavarovalnic v Jugoslaviji leta 1976.

2.3.4 Samoupravno zavarovalništvo

Ker je politika po sprejetju novega zakona izgubljala vpliv nad zavarovalnicami, so se pojavile težnje po spremembah na področju zakonodaje, ki bi zagotovile vpliv zavarovancev pri upravljanju in zmanjšale vpliv vodilnih delavcev v zavarovalnicah. Po sprejetju zvezne ustave leta 1974 in Zakona o temeljnih sistema premoženjskega in osebne zavarovanja (Ur. l. SFRJ, št. 24/76) v letu 1976, sta se naši zavarovalnici preobrazili v Zavarovalno in pozavarovalno skupnost Sava in Zavarovalno skupnost Maribor (Pavliha, 2000, str. 49). S tem si je Zveza komunistov povrnila nadzor in prekinila s podjetniškim pojmovanjem zavarovalništva. Namesto kapitalistične logike je v veljavo stopilo samoupravno zavarovalništvo, ki je temeljilo na marksističnih idejah. Uvedli so nov način upravljanja, organiziranja in poslovanja zavarovalnic ter povsem novo zavarovalno terminologijo. Kljub strokovnemu znanju so bili politični cilji takratne partije močnejši.

Novo nastale zavarovalne skupnosti so postale »zavarovalne organizacije (zavarovalnice) posebne skupnosti, v katerih organizacije združenega dela (podjetja) in občani združujejo sredstva (plačujejo premije) za zavarovanje pred nevarnostmi, ki ogrožajo ljudi in premoženje, in za ukrepe, ki naj preprečijo ali zmanjšajo škodo« (Škufca, 2008, str. 232). Zavarovalne skupnosti so bile ustanovljene s samoupravnim sporazumom med družbeno-pravnimi osebami, kot so

organizacije združenega dela ali podjetja, samoupravne interesne skupnosti in družbeno-politične skupnosti. Te družbeno-pravne osebe so zavarovalne skupnosti upravljale po načelu delegatskega sistema, kjer delavci zavarovalnice niso imeli več pravice soupravljanja. Novi organi upravljanja zavarovalnic so postali zbor, ki je imel vlogo skupščine, izvršilni odbor in poslovodni organ. Dodatno so uvedli še organ delavske kontrole, ki je skrbel za uresničevanje in varstvo samoupravnih pravic ustanoviteljev.

S procesom preoblikovanja zavarovalnic v zavarovalne skupnosti je v Jugoslaviji, do leta 1977, nastalo osem zavarovalnih skupnosti, in sicer Sarajevo, Croatia, Makedonija, Dunav, Kosovo, Novi Sad, Vojvodina in Triglav, ki je nastala z združitvijo Maribora in Save.

Ker je zakon določal, da lahko zavarovalne skupnosti opravljajo bodisi zavarovalne ali pa pozavarovalne posle, so leta 1976 ustanovili Pozavarovalno skupnost Sava. Poleg Save so v Jugoslaviji delovale še tri pozavarovalne skupnosti Bosna – Re, Slavija Lloyd in Dunav – Re.

S sprejetjem statuta 31. marca 1977 je bila kot pravna oseba oblikovana Zavarovalna skupnost Triglav. Organizacija Zavarovalne skupnosti Triglava je vključevala pet rizičnih skupnosti ali nevarnostnih skupin, v katere so se po načelu vzajemnosti povezovali zavarovanci, z namenom izravnavanja nevarnosti. Te rizične skupnosti (industrijska, kmetijska, prometna skupnost, skupnost komunalnih in družbenih dejavnosti ter skupnost osebnih zavarovanj) so delovale kot pravne osebe. Del teh skupnosti so bile temeljne rizične skupnosti, ki so jih ustanovili na območjih, kjer je bilo omogočeno vsaj delno izravnavanje nevarnosti. Temeljnih rizičnih skupnosti je imela Zavarovalna skupnost Triglav kar 94, med seboj pa so se združevale v območne skupnosti, ki so imele prav tako status pravnih oseb. V pravnem smislu je bila Zavarovalna skupnost Triglav nekakšna skupnost zavarovalnih skupnosti, čeprav zakon tega ni dopuščal. V ekonomskem smislu pa je z enotnimi zavarovalnimi pogoji in drugimi akti delovala kot enovita zavarovalnica.

Upravljanje vseh teh skupnosti je bilo zelo zapleteno. Zavarovalno skupnost Triglav so upravljali zbor delegatov, izvršilni odbor ter razni drugi odbori in komisije. Leta 1981 je imela Zavarovalna skupnost Triglav pet rizičnih, šestnajst območnih in devetinsedemdeset temeljnih rizičnih skupnosti, za upravljanje tega aparata pa je bilo potrebno ogromno število delegatov.

Zavarovalna skupnost Triglav je do leta 1990 postala ena izmed treh največjih zavarovalnic v Jugoslaviji (Bjelić, 1998, str. 15). V Prilogi 15 lahko vidimo, da je skupaj z Zavarovalno skupnostjo Croatia in Zavarovalno skupnostjo Dunav obvladovala dve tretjini celotnega trga.

Uspeh smo dosegli tudi na pozavarovalnem trgu, kjer je imela leta 1990 Pozavarovalna skupnost Sava vodilno vlogo s 38,3 odstotka vplačanih premij.

Bistveno se je spremenila tudi struktura zavarovalnega portfelja, kjer so začela prevladovati avtomobilska zavarovanja. Struktura zavarovalnega portfelja Zavarovalne skupnosti Triglav v letu 1990 je prikazana v Prilogi 16.

Na področju socialnega zavarovanja je bilo do leta 1980 sprejetih še nekaj novih zakonov. Njihov cilj je bil zagotavljanje obveznega zdravstvenega zavarovanja za vse prebivalstvo. S tem je tudi število aktivnih zavarovancev strmo naraščalo, od 126.000 zavarovancev v letu 1946 do 880.000 v letu 1988 (Kresal, 2003, str. 150). Obdobje od leta 1980 do osamosvojitve Slovenije bi lahko označili za utopično, saj je bil sistem zdravstvenih dajatev predmet nacionalnega zdravstvenega varstva, denarne dajatve pa predmet socialnega zavarovanja. Socialistično samoupravljanje je prineslo decentralizacijo in razdrobitev zdravstvenih skupnosti na medobčinsko in občinsko raven. Samoupravne občinske zdravstvene skupnosti so prevzele vse, vključno s financiranjem. Model nacionalnega zdravstvenega varstva je bil ukinjen leta 1990 z Republiško upravo za zdravstveno varstvo, ki je prevzela vse naloge in je veljala do sprejetja nove zakonodaje (Cvetko, 1992, str. 11).

V obdobju samoupravnega zavarovalništva naj bi bil dosežen višek samoupravljanja, ko naj bi se izvedla socialistična preobrazba zavarovalništva na temeljih marksizma. Zavarovalne skupnosti so se še najbolj približale vzajemnim zavarovalnicam, ki jih upravljajo zavarovanci. Namesto učinkovitosti je ponovna reorganizacija sistema prinesla le zelo zapleteno in drago upravljanje in organizacijo zavarovalništva.

Zavarovalništvo na Slovenskem je od konca druge svetovne vojne dalje »iskalo« najustreznejšo rešitev v skladu s političnim sistemom. Ob nenehnih spremembah organizacije so bila vsebinska vprašanja v veliki meri zanemarjena. Kljub temu se slovensko zavarovalništvo lahko pohvali z mnogimi zavarovalniškimi strokovnjaki, ki so delovali tudi mednarodno. Med vsemi posebno mesto gotovo zasluži Ivo Lah, ki je že leta 1931 izračunal prve mortalitetne tablice za Jugoslavijo. Aktuarski matematik, urednik Glasnika aktuarskega združenja Kraljevine Jugoslavije in član švicarskega združenja aktuarjev je napisal ogromno število strokovnih člankov. Njegovo najbolj znano delo Računske osnove životnog osiguranja pa so ocenili za nemarksistično in ga le nekaj let po izdaji žal uničili. V tujini je najbolj znan po Lahovem številu (Pisanski, 2002). Poleg Laha so k razvoju zavarovalništva na slovenskem veliko doprinesli še Ivan Martelanc, Josip Pehani (ravnatelj Vzajemne zavarovalnice od začetka, leta 1900 do 1945), Anton Urbanc (strokovnjak za zavarovalno pravo), Jože Boncelj (zavarovalniški teoretik in profesor na ljubljanski Ekonomski fakulteti), Lado Peternelj (strokovnjak in zavarovalniški organizator), Slavko Flis (zavarovalniški strokovnjak in tudi predavatelj na Ekonomski fakulteti) in drugi.

3 SLOVENSKO ZAVAROVALNIŠTVO OD OSAMOSVOJITVE DALJE

Od osamosvojitve Slovenije do danes je slovenski zavarovalniški trg doživel popoln preobrat. V začetku je bila v veljavi še jugoslovanska zakonodaja, ki je sicer postavila temelje tržnemu zavarovalništvu, vendar je omejevala nadzor nad zavarovalnicami. Prelomnico v zgodovini slovenskega zavarovalniškega trga predstavlja prvi slovenski Zakon o zavarovalnicah iz leta 1994. Zakon je prinesel dokončno uveljavitev zavarovalništva kot pridobitne dejavnosti, ki deluje na konkurenčnem trgu, in uveljavitev sodobnega zavarovalnega nadzora. Z ustanovitvijo več novih zavarovalnic in pozavarovalnic, Slovenskega zavarovalnega združenja, Jedrskega Pool-a GIZ, vstopom v Evropsko unijo ter veljavo prenovljenega Zakona o zavarovalnicah leta

2000 in Zakona o lastninjenju zavarovalnic, se je slovenski zavarovalni trg povzpел na raven zahodnoevropskih držav.

3.1 Obdobje omejenega zavarovalnega nadzora do leta 1993

Ob osamosvojitvi Slovenije so na slovenskem trgu poslovale Zavarovalna skupnost Triglav, Pozavarovalna skupnost Sava ter zavarovalni skupnosti Croatia in Dunav. Začelo se je novo obdobje v slovenskem zavarovalništvu, in sicer obdobje omejenega zavarovalnega nadzora. S prevzemom jugoslovanskega Zakona o temeljnih sistema zavarovanja premoženja in oseb se je zavarovalništvo približalo nekdanjim organizacijskim oblikam, zavarovalnice so dobile samostojnost, primarni cilj pa je postalo zasledovanje dobička. Ponovno so bili uvedeni tržni pogoji poslovanja in podjetniški koncept organiziranja. Novosti zakona so bile (Škufca, 2008, str. 249-251):

- uvedba varstva zavarovancev,
- možnost tujih vlaganj,
- pet organizacijskih oblik – delniška družba, vzajemna, mešana, javna in lastna zavarovalnica,
- možnost ustanovitve zavarovalnega poola za opravljanje poslov sozavarovanja in pozavarovanja,
- enotirni sistem upravljanja, ki v izvedbi sicer ni bil dosleden,
- organi upravljanja so bili skupščina delničarjev (ali skupščina zavarovancev), upravni odbor in nadzorni odbor,
- uvedba notranjega nadzora zavarovalnic,
- uvedba obveznega zavarovanja potnikov v javnem prometu, odgovornosti lastnikov motornih vozil do tretjih oseb in odgovornost lastnikov letal do tretjih oseb.

Vse zavarovalne skupnosti v nekdanji SFRJ so se preoblikovale v delniške družbe. Pred preoblikovanjem Zavarovalne skupnosti Triglav so potekale številne razprave. Predlog tujih strokovnjakov je bil, da moramo upoštevati tržne razmere, tako da bo nova zavarovalnica konkurenčna tujim (Škufca, 2008, str. 251): »Svetovali so preoblikovanje v delniško družbo, ki naj bi povežala centralo skupnosti in območne enote v močno, prožno in učinkovito zavarovalnico.« Tudi mnenja priznanih slovenskih strokovnjakov so bila podobna. Slavko Flis (1990, str. 2) je menil: »... sodobna zavarovalnica v razvitem svetu je v organizacijskem smislu čim bolj decentralizirana, v zavarovalno-ekonomskem smislu pa povsem enotna. Zlasti v sedanjih razmerah našega odpiranja v svet (ne le v Evropo) je za slovensko zavarovanje optimalna rešitev enotna zavarovalnica z močnim strokovnim jedrom na sedežu zavarovalnice ter z inovativnimi, prilagodljivimi, poslovno uspešnimi ter ustvarjalnimi zunanjimi organizacijskimi enotami tega ali onega ranga (z različnimi stopnjami pooblastil) na terenu.« Tudi Šime Ivanjko je podobno zagovarjal kapitalsko povezavo in skupno koordiniranje sicer samostojnih zavarovalniških delniških družb. Kljub mnenjem stroke, političnim stališčem ter različnim predlogom in idejam se je na koncu oblikovalo več samostojnih zavarovalniških delniških družb. K temu je pripomogel odpor nekaterih območnih enot, ki se niso želele odpovedati premoženju, lastnostim pravne osebe in lastnemu žiro računu.

Zavarovalnica Triglav d. d. je s poslovanjem začela 1. januarja 1991. Največji delničarji družbe so bili Pozavarovalnica Sava d. d. s 5,4 odstotka, HIT Invest, d. o. o. z enakim deležem, Emona Ljubljana s 5-odstotnim deležem in Universale Domžale s 3 odstotki vplačanega kapitala. Ob ustanovitvi je imela Zavarovalnica Triglav d. d. centralo in dvanajst območnih enot (Celje, Kranj, Krško, Ljubljana, Murska Sobota, Nova Gorica, Postojna, Trbovlje, Čakovec, Pulj, Reka in Zagreb). Od Zavarovalne skupnosti Triglav so se med preoblikovanjem za samostojno pot odločile območne enote Maribor, Koper, Novo mesto in Beograd. Po odcepitvi so postale pravne naslednice nekdanjih območnih enot, tako da so prevzele celoten portfelj, nepremičnine, opremo, naložbe in zaposlene. Beograd je že v letu 1990 ustanovil zavarovalno delniško družbo Kopaonik, Območna enota Maribor se je preoblikovala v Zavarovalnico Maribor d. d., Območna enota Novo mesto v Zavarovalnica Tilia d. d., Območna enota Koper pa v Adriatic, zavarovalna družba, d. d. Lastniška struktura treh slovenskih novoustanovljenih zavarovalnih delniških družbe je bila (Škufca, 2008, str. 262):

- Zavarovalnica Maribor, d. d. – Nova KB Maribor, d. d. s 46,09 odstotka, Probanka, d. d. s 18,32 odstotka in pozavarovalnica Sava, d. d. s 14,65 odstotka vplačanega kapitala.
- Zavarovalnica Tilia, d. d. – SKB banka, d. d. s 5,42 odstotka, Tipos, d. o. o. z enakim odstotkom in Beti Metlika s 4,87 odstotka delnic.
- Adriatic, d. d. – Interevropa, d. d. z 20,34 odstotka, Istrabenz, d. d. z 20,33 odstotka in Banka Koper, d. d. z 20,23 odstotka delnic.

Pozavarovalna skupnost Sava se je konec leta 1990 prav tako preoblikovala v delniško družbo. Največji delničarji Pozavarovalnice Sava, d. d. so bili Zavarovalnica Triglav, d. d. s 15 odstotki, SGP Primorje Ajdovščina z 9 odstotki, Steklarska šola Rogaška Slatina s 6 odstotki, Nafta, d. d. Lendava s 6 odstotki in Avtotehna, d. d. Ljubljana s 5 odstotki.

Po razpadu Jugoslavije in osamosvojitvi ter sprejetju nove zavarovalne zakonodaje so morale poslovanje prilagoditi tudi tuje zavarovalnice. Croatia, d. d. je tako leta 1992 v Sloveniji ustanovila Slovenico zavarovalno hišo, d. d., Dunav pa je leto poprej oblikovala Ljubljansko zavarovalnico, d. d. To sta leta 1996 kupili SKB banka in Generali. SKB je leto kasneje svoj delež prodala, zato se je preimenovala v Generali zavarovalnica, d. d. Podobno se je morala spremembam prilagoditi tudi Zavarovalnica Triglav, d. d., ki je šele leta 1993 uspela ustanoviti zavarovalnico Istra Osiguranje, d. d. s sedežem v Pulju. Kasneje se je preimenovala v Sava osiguranje, d. d. Rijeka (sedaj Triglav Osiguranje, d. d. Zagreb).

Po ustanovitvi nove države je zavarovalniški trg dobil nov zagon. Ustanovljenih je bilo več novih zavarovalnic: Prima, zavarovalna družba, d. d., Merkur zavarovalnica, d. d., ki sta bili ustanovljeni z večinskim tujim kapitalom, Zavarovalnica Mercator, d. d., Inter, pozavarovalna družba, d. d., Concordia, pokojninska zavarovalnica, d. d. in Slovenska izvozna družba, d. d..

Leta 1992 je bil z namenom urejanja odškodninskih zahtevkov v zvezi z zelenimi kartami ustanovljen Slovenski zavarovalni biro. Zaradi izrazite prehodnosti naše sicer majhne države, je bilo vse bolj pomembno zagotavljanje reševanja škodnih primerov voznikov motornih vozil. Ti kot dokazilo o obstoju zavarovanja avtomobilske odgovornosti v tujini potrebujejo zeleno karto. Zato se je v začetku leta 1992 pet zavarovalnic, ki so sklepale zavarovanja za avtomobilsko

odgovornost, povežalo v interesno gospodarsko združenje. Že konec leta je Slovenski zavarovalni biro postal član Sveta birojev v Londonu, nato je začel izdajati SLO zelene karte. Zaradi želje po povezavi tudi drugih zavarovalnih področij, so vse slovenske zavarovalnice in pozavarovalnice ustanovile združenje slovenskih zavarovalnic. Združenje je sprva delovalo kar pod imenom Slovenski zavarovalni biro, kasneje pa se je preimenovalo v Slovensko zavarovalno združenje. Namen združenja je bil predvsem sodelovanje in svetovanje pri skupnih zavarovalnih poslih, razvijanje zavarovalniškega trga, vplivanje na zakonodajo, obveščanje javnosti o zavarovalništvu, organiziranje izobraževanj, usklajevanje zavarovalnih podlag, sodelovanje s tujimi zavarovalnicami in pozavarovalnicami, zagotavljanje lojalne konkurence na slovenskem zavarovalniškem trgu in še bi lahko naštevali (Oprešnik, 1994, str. 9).

Leta 1992 je bil v Sloveniji sprejet še Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju, ki je namesto proračunskega financiranja ponovno uvedel obvezno, socialno zdravstveno zavarovanje. Njegov nosilec je postal Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije. Ta zakon je z nekaj dopolnitvami v veljavi še danes (Strban, 2005, str. 30). Tako je bilo uvedeno enotno socialno zavarovanje z minimalnimi pravicami, ki jih zavarovanci lahko povečujejo z dodatnim prostovoljnimi zavarovanjem, ki ga lahko sklenejo v okviru številnih zavarovalnic.

3.2 Obdobje konkurence in sodobnega zavarovalnega nadzora od leta 1994 dalje

Kljub temu da se je z začetkom procesa privatizacije zavarovalništvo približalo praksi zahodnoevropskih držav, še nismo imeli lastnih zakonov, ki bi uredili razmere na področju zavarovalništva. Ker so nadzor nad zavarovalnicami takrat izvajali le pooblaščenih aktuarji z omejenimi pooblastili, je sledila nujna uvedba sistematičnega zavarovalnega nadzora (Ivanjko, 1999, str. 16).

S sprejetjem Zakona o zavarovalnicah (Ur. l. RS, št. 64/1994 in 35/1995), Zakona o obveznih zavarovanjih v prometu in drugih predpisov, leta 1994, je nastopilo obdobje tržnega poslovanja zavarovalnic in sodobnega zavarovalnega nadzora. Z upoštevanjem prve in druge evropske direktive za premoženjska zavarovanja ter zgledovanjem po avstrijski in nemški zakonodaji je bil državni zavarovalni nadzor izpopolnjen. Bistvena je bila Odredba o statističnih in drugih podatkih, ki so jih bile zavarovalnice dolžne pošiljati Ministrstvu za finance in ustanovitev Urada za zavarovalni nadzor v okviru Ministrstva. Urad, od leta 2000 Agencija za zavarovalni nadzor (AZN), ki je izvajal zunanji nadzor zavarovalnic, je bil pooblaščen za (Škufca, 2008, str. 269):

- izdajo in odvzem dovoljenj za opravljanje zavarovalnih in pozavarovalnih poslov,
- izdajo soglasja za prenehanje ali preoblikovanje zavarovalnice,
- pregled poslovnih knjig, finančnega poslovanja in zavarovalniških naložb,
- izdajo dovoljenja za prenos zavarovalniškega portfelja vzajemne zavarovalnice na drugo zavarovalnico itn..

Cilj prenove zavarovalnega nadzora je bila odprava nepravilnosti pri izvajanju zavarovalniških poslov, ustvarjanje možnosti za uspešno delovanje zavarovalništva, varovanja interesov zavarovalcev in tudi splošnih gospodarskih interesov. Kljub zelo pozitivnim zakonskim

določbam se zavarovalni nadzor zaradi vpliva politike, slabega delovanja pravne države in pomanjkanja usposobljenega kadra ni izvajal dosledno.

V splošnem je nova zavarovalna zakonodaja določila nove pogoje ustanavljanja zavarovalnic, njihovo upravljanje in poslovanje, prenehanje in že omenjeni nadzor.

Zakon je zavarovalnice opredelil kot samostojne gospodarske subjekte, ki se organizirajo kot delniške družbe ali vzajemne zavarovalnice, pri čemer delničarji ali člani razpolagajo in upravljajo s sredstvi zavarovalnice. Zavarovalnice naj bi poslovale po ekonomskih načelih, v skladu z zakonom in načeli tržne konkurence, njihov glavni cilj pa je zasledovanje dobička. Zavarovalna delniška družba se je lahko ukvarjala z vsemi zavarovalnimi vrstami, na podlagi odobritve nadzornega organa tudi s pozavarovalnimi posli, medtem ko vzajemna zavarovalnica ni smela opravljati pozavarovalnih poslov. Za svoje člane pa je lahko opravljala vse zavarovalne posle.

Zakon je podrobno opredelil postopek in pogoje za ustanovitev zavarovalnice. Za pridobitev dovoljenja je bil potreben poslovni načrt, statut, podatki o osnovnem kapitalu, seznam delničarjev in podatki o vodstvu družbe. Osnovni kapital ni smel biti manjši od garancijskega sklada in ga je bilo potrebno vplačati v denarju pred vpisom družbe v sodni register. To je predstavljalo težave manjšim zavarovalnicam, ki so se morale v skladu z zakonom dokapitalizirati do konca leta 1995.

Zakon je določal dvotirni sistem upravljanja, saj so bili za organe družbe določeni skupščina, nadzorni svet in uprava. Pravico do sodelovanja pri upravljanju so imeli tudi delavci, preko predstavnikov v nadzornem svetu.

Posebej natančno je bilo urejeno tudi finančno poslovanje zavarovalnic, in sicer:

- solventnost zavarovalnic,
- garancijski sklad,
- nalaganje matematičnih rezervacij in drugih zavarovalno-tehničnih rezervacij,
- priprava poslovnih poročil v skladu s slovenskimi računovodskimi standardi,
- uvedba pooblaščenih aktuarjev, ki so izračunavali zavarovalne premije, zavarovalno-tehnične rezervacije in udeležbo v dobičku itd..

Po mnenju Dorfmana in Ennsfellnerja (1998) je bila zakonodaja zelo dobro zastavljena in se je v veliki meri približala evropski, vendar še vedno preveč usmerjena v zaščito domačega zavarovalnega trga. Zakonodaja je namreč preprečevala vstop tujega kapitala na zavarovalniški trg, saj ni dopuščala možnosti ustanovitve zavarovalnice izključno s tujim kapitalom. Kljub nekaterim pomanjkljivostim in svoji prehodni naravi je Zakon o zavarovalnicah iz leta 1994, prinesel velik napredek za slovenski zavarovalni trg. Uvedene so bile številne novosti, nove zavarovalne vrste in skupine, predvsem pa nov način tržnega poslovanja na konkurenčnem zavarovalniškem trgu.

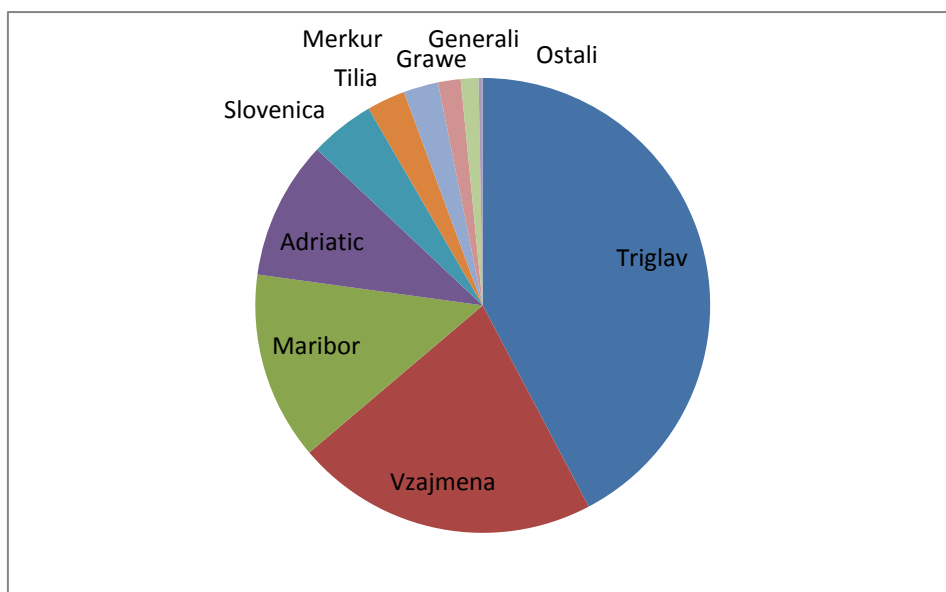
Od sprejetja slovenskega Zakona o zavarovalnicah do danes so bile v Sloveniji ustanovljene naslednje nove zavarovalnice in podružnice tujih zavarovalnic (Statistični zavarovalniški bilten, 2013, str. 82):

- Slovenski Jedrski pool GIZ leta 1994,
- Sklad dodatnega pokojninskega in invalidskega zavarovanja v letu 1996 (leta 2000 se je preimenoval v Kapitalsko družbo pokojninskega in invalidskega zavarovanja),
- Zavarovalnica Generali, d. d. leta 1997,
- Sklad dodatnega pokojninskega in invalidskega zavarovanja, d. d. leta 1998,
- Pozavarovalnica Triglav RE, d. d. leta 1998,
- Vzajemna zdravstvena zavarovalnica, d. v. z. leta 1999,
- GRAWE zavarovalnica, d. d. leta 2001 (ko je prevzela zavarovalno družbo Prima, d. d.),
- Triglav, zdravstvena zavarovalnica, d. d. leta 2002 (iz zavarovalnice Concordia),
- NLB VITA, življenjska zavarovalnica, d. d. leta 2003,
- ARAG, zavarovanje pravne zaščite, d. d. leta 2004,
- Podružnica avstrijske zavarovalnice Wiener Staedtische v Ljubljani leta 2004,
- Prva kreditna zavarovalnica, d. d. v Ljubljani (SID) leta 2004,
- Slovenica Življenje, življenjska zavarovalnica, d. d. leta 2005 (dve leti kasneje se je preimenovala v KD Življenje, d. d.),
- Podružnica avstrijske zavarovalnice Victoria-Volksbanken leta 2005,
- Združitev zavarovalnih družb Adriatic, d. d. in Slovenica, zavarovalna hiša, d. d. v Adriatic Slovenica, d. d. v Kopru leta 2005,
- Podružnica zavarovalnice Allianz Hungaria Zrt leta 2007,
- Prva osebna zavarovalnica, d. d. leta 2007,
- Nemška zavarovalnica Allianz leta 2009,
- Zavarovalnica Wiener Städtische leta 2009,
- Zavarovalnica Victoria-Volksbanken leta 2009,
- ERGO leta 2010,
- Modra zavarovalnica, d. d. leta 2011 (v letu 2012 nadomesti KAD),
- ARAG, zavarovanje pravne zaščite, d. d. se reorganizira v podružnico matične družbe in se preimenuje v ARAG SE – Zavarovalnica pravne zaščite podružnica v Sloveniji (leta 2012),
- Allianz Hungaria Zrt, podružnica Ljubljana se preimenuje v Allianz zavarovalna podružnica Ljubljana (leta 2013).

Za slovenski zavarovalniški trg je od osamosvojitve in sprejetja nove zakonodaje dalje značilno povečevanje števila zavarovalnic in širjenje njihove ponudbe, konstantna rast zavarovalnih premij in njihova rast v deležu BDP ter postopno kapitalsko povezovanje zavarovalnic.

Po podatkih iz Statističnega zavarovalnega biltena za leto 2002 lahko ugotovimo, da se je število zavarovalnic v Sloveniji od leta 1991 do 2001 podvojilo, saj se je povečalo iz sedem na štirinajst. Kljub temu pa je koncentracija ponudbe ostala visoka, saj so imele v letu 2002 tri največje zavarovalnice 73,8 odstotni tržni delež. Na spodnjem grafu lahko vidimo, da je imela največji tržni delež Zavarovalnica Triglav s 42,28 odstotka, sledila je Vzajemna z 21,52 odstotka, tretja pa je bila Zavarovalnica Maribor s 13,37 odstotnim tržnim deležem.

Slika 2: Tržni deleži zavarovalnic v Sloveniji v letu 2001

Vir: Statistični zavarovalniški bilten, 2002.

Zavarovalna premija je vse od osamosvojitve naraščala, in sicer je bila njena povprečna nominalna rast od leta 1991 do 2001 35 odstotkov, realna pa 8 odstotkov. Njen delež v BDP se je skoraj podvojil, od leta 1991 ko je znašal 3,3 odstotke, do leta 2001 ko je dosegel 5 odstotkov. V tem desetletju se je precej izboljšalo tudi razmerje med življenjskimi in premoženjskimi zavarovanji. Delež življenjskih zavarovanj se je s 6,8 odstotka povečal na kar 21,4 odstotka skupaj vplačane premije.

Tabela 2: Bruto obračunana premija zavarovanja in pozavarovanja, letna rast in zavarovalna penetracija v obdobju 1991 – 2001

Leto	Zavarovanje			Pozavarovanje		
	Premija (v 1000 SIT)	Letna rast	Zavarovalna penetracija (v odstotkih)	Premija (v 1000 SIT)	Letna rast	Zavarovalna penetracija (v odstotkih)
1991	11.518.799	-	3,30	2.345.310	-	0,67
1992	32.901.978	285,6	3,23	6.026.127	256,9	0,59
1993	47.414.878	144,1	3,30	5.722.221	95,0	0,40
1994	62.962.405	132,8	3,41	7.356.185	128,6	0,40
1995	102.373.707	162,6	4,65	8.718.400	118,5	0,40
1996	121.815.413	119,0	4,85	9.830.423	112,8	0,39
1997	129.589.589	106,4	4,46	11.529.139	117,3	0,40
1998	154.044.988	118,9	4,75	13.313.317	115,5	0,41
1999	171.381.310	111,3	4,71	17.803.855	133,7	0,49
2000	192.865.500	112,5	4,77	18.807.535	105,6	0,46
2001	230.029.774	119,3	5,04	21.689.262	115,3	0,47

Vir: Statistični zavarovalni bilten, 2002.

Vzroki za takšno rast premije in večanje zavarovalne penetracije so bili stabilen gospodarski razvoj in valuta, nova zakonodaja na področju zavarovalništva in ponudba novih zavarovalniških storitev. Povečala se je konkurenca med zavarovalnicami in zaupanje zavarovancev do zavarovalnic.

3.3 Jedrski pool GIZ

V tem obdobju, natančneje marca 1994, je nastal slovenski Jedrski pool GIZ, zato je prav, da omenim še nekaj v zvezi z njegovo ustanovitvijo. Ker je po osamosvojitvi Slovenije članstvo slovenskih zavarovalnic v Nuklearnem pool-u Zagreb postalo nedopustno, se je sedem slovenskih zavarovalnic in ena pozavarovalnica odločilo, da iz njega izstopijo. Ustanovili so prvi slovenski Jedrski pool, ki deluje kot gospodarsko interesno združenje. Ustanoviteljice opravljajo zavarovalne, sozavarovalne in pozavarovalne posle v zvezi z delovanjem naprav za miroljubno izkoriščanje jedrske energije na območju Slovenije. Pool ustvarja varnost zavarovancev, ki jih ogroža jedrska nevarnost, organizira preventivno dejavnost za preprečevanje škod na premoženju ljudi in v njihovem življenjskem okolju ter skrbi za primerno nalaganje zbranih denarnih sredstev. Jedrski pool GIZ zavaruje domači jedrski objekt, Jedrsko elektrarno Krško, ter pozavaruje tuje jedrske naprave v okviru kapacitet in deležev, ki jih zagotavljajo članice za vsako leto posebej. Jedrski pool GIZ skupaj s hrvaškim jedrskim pool-om kot sozavarovateljem (deli kritje polovice rizikov) zagotavlja zavarovanje proti jedrskimi, požarnimi, strojelomnimi in drugimi tveganji (Uprava RS za jedrsko varnost, 2012, str. 224-225).

Ustanoviteljice Jedrskega pool-a so bile Zavarovalnica Triglav, d. d., Zavarovalnica Maribor, d. d., Adriatic, zavarovalna družba, d. d., Slovenica, zavarovalna hiša, d. d., Zavarovalnica Tilia, d.

d., Krekova zavarovalnica, d. d., Zavarovalnica Merkur, d. d. in Pozavarovalnica Sava, d. d. Leta 2000 se je pool-u pridružila še Pozavarovalnica Triglav RE, d. d..

Vlada RS je leta 2001, ko je Slovenija postala članica Pariške konvencije o odgovornosti tretjim osebam na področju jedrske energije, povišala limit odgovornosti za upravljavca jedrske elektrarne. Zakon o odgovornosti za jedrsko škodo (Ur. l. RS, št. 77/2010) iz leta 2011 pa je še dodatno zvišal standarde zaščite potencialnih oškodovancev ob morebitni jedrski nesreči. Zakon je prinesel višje limite jamčenja in nove zahtevane vsebine jamčenja, na primer okoljske škode. Jedrski pool GIZ pri zavarovanju odgovornosti za jedrske škode krije škodo do višine svojih kapacitet, presežek pa je pozavarovan v tujini, pri tujih pozavarovalnih pool-ih (Statistični zavarovalniški bilten, 2012, str. 62).

3.4 Prenovljena slovenska zakonodaja na področju zavarovalništva

Z reformo slovenskega zavarovalništva v začetku leta 2000 je bil sprejet novi Zakon o zavarovalništvu (Uradni list RS, št. 13/2000), ki je z dopolnitvami v veljavi še danes. Zakon na sistematičen način ureja področje zavarovalništva v Sloveniji in pomeni uskladitev z zakonodajo Evropske unije. S 364 členi zakon natančno opredeljuje način opravljanja zavarovalnih poslov, statusna vprašanja zavarovalnic, področje kapitalske ustreznosti, obvladovanje tveganj, nalaganje kritnega premoženja, nadzor nad delom zavarovalnic in prinaša poenotenje finančnega prava in dokončni korak k Evropski uniji (Pavliha, 2000a, str. 49).

Novosti, ki jih je prinesel nov Zakon o zavarovalništvu (Statistični zavarovalniški bilten, 2000, str. 4-10):

- Prepovedano je opravljanje zavarovalniških poslov premoženjskega in življenjskega zavarovanja v eni pravni osebi, z izjemo že obstoječih kompozitnih zavarovalnic.
- Kapitalska ustreznost zavarovalnice je določena tako, da mora zajamčeni sklad predstavljati eno tretjino minimalnega kapitala.
- Za vse zavarovalne posle je obvezno oblikovanje zavarovalno-tehničnih rezervacij, ki predstavljajo kritje bodočih obveznosti iz zavarovanj in morebitnih izgub zaradi tveganj.
- Zmanjšanje omejitev vrste naložb kritnih skladov, ki zavarovalnicam omogoča, da del sredstev kritnega premoženja nalagajo v tujini. Odstranjena je omejitev vlaganja sredstev v državne vrednostne papirje.
- Kritni sklad predstavlja kritno premoženje za pokrivanje obveznosti zavarovalnice iz zavarovalnih vrst, za katere je predpisano oblikovanje matematičnih rezervacij. Kritne sklade morajo zavarovalnice upravljati ločeno od ostalega premoženja, zaradi zaščite zavarovancev v primeru stečaja.
- Določen je zunanji in notranji nadzor nad poslovanjem zavarovalnic. Agencija za zavarovalni nadzor, kot samostojna in neodvisna organizacija, skrbi za zunanji nadzor nad zavarovalnicami in s tem zagotavlja potrebno finančno trdnost. Za potrebe notranjega nadzora mora zavarovalnica organizirati notranjo revizijo, ki izvaja celovit nadzor nad zakonitostjo poslovanja zavarovalnice. Imenovati mora pooblaščenega aktuarja, ki skrbi za pravilen izračun premije in zavarovalno-tehničnih rezervacij.

- Izenačitev tujih oseb z domačimi glede kapitalskih naložb v zavarovalnice in glede ustanavljanja zavarovalnic, tako da je bilo omogočeno ustanavljanje podružnic tujih zavarovalnic. Odpravljene so bile dosedanje omejitve na področju pozavarovanja in diskriminatorno obravnavanje tujih oseb.
- Materialni nadzor nad zavarovalnimi pogoji in tarifami je bil opuščen, z izjemo obveznih zavarovanj v prometu in prostovoljnih dodatnih zavarovanjih.
- Uvedba obveznega obveščanja zavarovancev o pomembnih podatkih glede zavarovalne pogodbe.
- Preoblikovanje in preimenovanje Urada za zavarovalni nadzor v Agencijo za zavarovalni nadzor. Uvedba izobraževanja zavarovalnih zastopnikov in posrednikov pri Slovenskem zavarovalnem združenju.

V istem letu je začel veljati tudi Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Ur. l. RS, št. 106/1999), ki je omejil pravice in določil strožje pogoje pri obveznem pokojninskem zavarovanju. Vzporedno so bila uvedena prostovoljna dodatna pokojninska zavarovanja, ki jih lahko same v celoti opravljajo zavarovalnice. To pomeni, da lahko zavarovalnice same izvajajo pokojninske načrte, upravljajo vzajemne pokojninske sklade in izplačujejo pokojnine.

Leta 2004 je Zakon o zavarovalništvu doživel še zadnje popravke pred vstopom Slovenije v Evropsko unijo, ko se je zavarovalniški trg popolnoma odprl tuji konkurenci. Evropske zavarovalnice so dobile možnost za prosto prodajo zavarovanj v Sloveniji, brez ustanavljanja podružnic ali drugih formalnih organizacijskih oblik. Enako velja za slovenske zavarovalnice na trgu držav Evropske unije. Slovensko zavarovalno združenje je postalo pravnomočni član Evropskega zavarovalnega komiteja (Širca, 2005, str. 19).

3.5 Lastninjenje zavarovalnic v Sloveniji

Sočasno z Zakonom o zavarovalništvu je vlada RS sprejela tudi Zakon o lastninskem preoblikovanju zavarovalnic (ZPLZ), ki ga je morala zaradi številnih polemik razveljaviti (Ur. l. RS, št. 40/2001). Leta 2002 je bil sprejet vsebinsko spremenjen Zakon o lastninskem preoblikovanju zavarovalnic (ZPLZ-1). Sistemski zakon je predstavljal temelj za upravljavske in strateške premike v slovenskem zavarovalništvu. Zakon ureja način določitve deleža nenominiranega kapitala v kapitalu zavarovalnice oziroma pozavarovalnice in prenos delnic, ki so bile izdane za nenominirani kapital, na skrbnika. Nadalje ureja način določitve upravičencev do delnic za nenominirani del kapitala zavarovalnice oziroma pozavarovalnice po Zakonu o temeljih sistema zavarovanja premoženja in oseb (Ur. l. SFRJ, št. 17/1990 in 82/1990) in prenos navedenih delnic v last teh upravičencev (Ur. l. RS, št. 44/2002). ZPLZ-1 velja za Zavarovalnico Triglav, d. d., Adriatic, zavarovalno družbo, d. d., Zavarovalnico Maribor, d. d., Zavarovalnico Tilia, d. d., Generali zavarovalnico, d. d. in Pozavarovalnico Sava, d. d.. Za postopke ugotavljanja nenominiranega kapitala je bil zadolžen Slovenski inštitut za revizijo, ki je kasneje ugotovil, da nenominirani kapital obstaja le v Zavarovalnici Triglav, d. d. in Pozavarovalnici Sava, d. d..

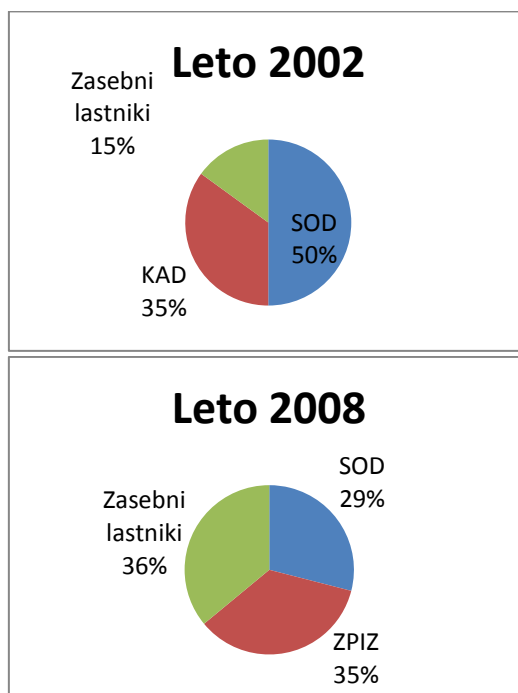
Namen Zakona je bila preobrazba ovrednotene družbene lastnine v državno in nato izvedba lastninjenja zavarovalnic. Z lastninjenjem so se ustvarili pogoji za dokončno sistemsko ureditev

slovenskega zavarovalništva s pravnim redom in usmeritvami Evropske unije, kar je bilo po mnenju stroke nujno potrebno. Zato je presenetila odločitev Ustavnega sodišča, ki je ugodilo pritožbam nosilcev parcialnih lastninskih interesov in ustavilo postopek lastninjenja zavarovalnic (Končina, 2002, str. 1).

Po vseh pritožbah, razpravah in usklajevanjih je Ustavno sodišče 6. februarja 2003 razsodilo, da je Zakon o lastninskem preoblikovanju zavarovalnic ustaven, razen v 11. členu, ker znanim delničarjem ne zagotavlja pravice tožbe zoper odločbo vlade. Z odpravo te pomanjkljivosti je Vlada Republike Slovenije z odločbo ugotovila, da je bil 1. januarja 1991 delež nenominiranega kapitala v Pozavarovalnici Sava 85,44 odstotka, v Zavarovalnici Triglav pa 68,94 odstotka. Delež kapitala znanih delničarjev v Zavarovalnici Triglav je znašal 14,56 odstotka, v Savi pa 31,06 odstotka. Ob upoštevanju dokapitalizacij znanih delničarjev in izplačil dividend je bil delež nenominiranega kapitala na dan 31. decembra 2000 v Savi 99,86 odstotka, v Triglavu pa 85,14 odstotka (Odločba Vlade RS, Ur. l. RS, št. 31/2003 in 37/2003). Delež družbenega kapitala kot razmerje med fizičnimi in pravnimi osebami je izračunal Slovenski inštitut za revizijo. Na podlagi odločb je konec leta 2003 Slovenska odškodninska družba izdala poziv pravnim osebam za vložitev zahtevkov za pridobitev delnic iz lastninjenja. V letu 2004 so bili zaradi nove ocene vrednosti Zavarovalnice Triglav začasno ustavljeni postopki lastninjenja. Novo ocenjena vrednost Triglava je bila skoraj enkrat višja od prejšnje. Odškodninska družba je zato izdala nove odločbe, ki so omogočale odkup delnic po višji ceni.

Postopek lastninjenja zavarovalnice za fizične osebe, ki so bili zavarovanci zavarovalnice v letu 1990, je trajal še dlje. Vlada, ki je predlagala ZLPZ-1, je sicer že leta 2004 ugotovila, da ni podatkov o zavarovancih, ki so upravičeni do lastninjenja in da bi ugotavljanje upravičencev predolgo trajalo. Nova vlada je zagovarjala stališče, da se zavarovancem pravica do lastninjenja prizna, vendar je nato prišla do enakih ugotovitev. Končno je sredi leta 2007 pripravila predlog zakona, ki bi delnice iz naslova upravičenosti do lastninjenja fizičnih oseb prenesle na Kapitalsko družbo. Kapitalska družba bi dohodke od dividend usmerjala v Skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Ta predlog je bil z referendumom zavržen. Konec leta 2007 je vlada pripravila nov predlog, po katerem bi šle delnice Triglava na javno prodajo, zbrana sredstva pa bi pripadla Kapitalski družbi, ki bi sredstva nalagala, dohodke pa usmerjala v Skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Leta 2008 je vlada spremenila predlog, da se delnice prenesejo v last Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanja, ki ga upravlja Kapitalska družba. S sprejetjem zakona je bilo vprašanje lastninjenja zavarovalnic po skoraj desetih letih končno zaključeno (Škufca, 2008, str. 275-280).

Slika 3: Lastniki Zavarovalnice Triglav, d. d. leta 2002 in 2008

Vir: F. Škufca, *Zavarovalništvo na Slovenskem od začetkov do danes*, 2008, str.280.

Poleg omenjenih zakonov slovensko zavarovalno zakonodajo dopolnjujejo še drugi zakonski predpisi. Pomembno podlago za zavarovalništvo predstavljajo Slovenski računovodski standardi (SRS) in Mednarodni standardi računovodskega poročanja (MSRP), saj urejajo vse posebnosti pri vrednotenju sredstev in obveznosti, merjenju in izkazovanju odhodkov in prihodkov, poslovnega izida, finančnih tokov in drugih izkazov, ki so značilni za zavarovalnice. Področje zavarovalništva ureja še Zakon o gospodarskih družbah (Ur. l. RS, št. 42/2006), ki določa delovanje kapitalskih družb, med drugimi tudi zavarovalnic in Obligacijski zakonik (Ur. l. RS, št. 83/2001), ki ureja področje civilnega prava. Posebno poglavje Obligacijskega zakonika je namenjeno zavarovalništvu in vsebuje podrobna določila o pogodbenem razmerju med skleniteljem zavarovanja in zavarovalca ob sklenitvi zavarovalne pogodbe.

Zavarovalništvo v Sloveniji je od osamosvojitve dalje zelo napredovalo, čeprav ni izkoristilo vseh možnosti za razvoj. Ob prelomu tisočletja je Slovenija po zavarovalni gostoti, zavarovalni penetraciji in deležu življenjskih zavarovanj še vedno zaostajala za zahodnoevropskimi državami. V tem obdobju bi morali bolje izkoristiti vlogo posrednika med zahodnoevropskimi zavarovalnicami in jugovzhodno Evropo. Zavarovalniški trg v Sloveniji je namreč potreboval več kot desetletje, da se je delno odprl in omogočil vstop na trg tudi za tuje zavarovalnice. Poleg tega so napredek zavirali tranzicijski problemi, na področju zakonodaje, predvsem lastninjenje zavarovalnic in uvedba učinkovitega zavarovalnega nadzora. Nedosleden zavarovalni nadzor je zmanjševal gospodarsko varnost in ugled zavarovalnic, posledično pa je bilo načeto tudi zaupanje zavarovancev v zavarovalnice. Zaupanje zavarovancev pa je temelj za sklepanje zavarovanj. Poleg težav z zakonodajo, pa so k skrhanemu ugledu zavarovalnic pripomogle tudi interesne in nestrokovne polemike v javnih medijih. Obtoževanja o primernosti delovanja Agencije za zavarovalni nadzor, napovedi o odvzemu dovoljenja za poslovanje naše največje

zavarovalnice, odvzem licence članoma uprave te zavarovalnice in podobno so dober pokazatelj brezbržnosti in nestrokovnosti odgovornih organov v Sloveniji.

3.6 Vključevanje Slovenije v Evropsko unijo

Pridružitve Slovenije Evropski uniji je pomenila tudi vstop na enoten trg finančnih storitev. To za kupce pomeni neomejeno možnost izbire storitev znotraj EU, za ponudnike pa možnost prodaje v vseh državah članicah. Odpiranje in liberalizacija posameznih reguliranih in izoliranih trgov se kaže v zmanjšanju stroškov finančnih storitev. Posledično povečanje konkurenčnosti evropskih podjetij je eden od ciljev oblikovanja enotnega, notranjega trga (Dimovski et al., 1998, str. 85).

Del ideje o oblikovanju enotnega trga zadeva tudi zavarovalniško dejavnost. Henke pravi, da (Henke, 2000, str. 26) je »enoten zavarovalniški trg del splošne zasnove enotnega evropskega trga in nima nekih posebnih značilnosti v celi zasnovi evropskega povezovanja«.

Vladna politika je na podlagi usmeritev Evropske unije ustvarila dokaj učinkovito zakonodajo, ki ureja ustanavljanje, organiziranje in nadzor zavarovalnic ter strokovne podlage za izvajanje zavarovanj in upravljanje zavarovalniških družb. Velike zasluge za uspešen razvoj zavarovalništva velja pripisati tudi vodstvu naših zavarovalnic, Agenciji za zavarovalni nadzor in Slovenskemu zavarovalnemu združenju. Če povzamem Štiblarja in Šramela (2008, str. 99) omenjeni inštituciji »kot temeljna kamna slovenskega zavarovalništva z ustreznim delovanjem odločilno prispevata k njegovi uveljavitvi in uspehu«.

Velik izziv za prihodnje poslovanje v zavarovalništvu predstavlja tudi uvedba Solventnosti II. Že leta 1997 je bila v okviru evropskih zakonodajnih institucij sprejeta odločitev o oblikovanju obširnega sistema novih kapitalskih zahtev za zavarovalnice in pozavarovalnice. V prvem koraku je bila sprejeta Solventnost I. Končno preoblikovanje vsebine evropskih direktiv s področja zavarovalništva pa predstavlja sprejetje Direktive 2009/138/ES Evropskega Parlamenta in Sveta z dne 25. novembra 2009 o začetku opravljanja dejavnosti zavarovanja in pozavarovanja (Solventnost II) ter izvedbenih predpisov na njeni podlagi (Agencija za zavarovalni nadzor, 2013).

Solventnost II je nov evropski sistem nadzora, ki nadzornim organom pri opravljanju nadzora nad poslovanjem zavarovalnic zagotavlja podlago za uporabo kvalitativnih in kvantitativnih orodij za ocenjevanje kapitalske ustreznosti (po)zavarovalnic. Solventnost II temelji na treh stebrih. V prvem so definirane kapitalske zahteve zavarovalnic. Uvedeni sta dve višini kapitala, in sicer zahtevani solventnostni kapital (SCR – Solvency Capital Requirement) in zahtevani minimalni kapital (MCR – Minimal Capital Requirement). V kolikor bo razpoložljivi kapital zavarovalnice padel pod zahtevani solventnostni kapital, bo organ nadzora primoran ukrepati po predpisih iz drugega stebra. V kolikor pa bo razpoložljivi kapital padel pod zahtevani minimalni kapital, bo nadzorni organ izvedel stroge ukrepe, saj bo v tem primeru solventnost zavarovalnice že resno ogrožena. Poleg kapitalski zahtev so v prvem stebru določena zavarovalna, tržna, kreditna in operativna tveganja, ki jih bo potrebno kvantitativno obravnavati, poleg njih pa še zavarovalno-tehnične rezervacije in vrednotenje sredstev. Drugi steber predstavlja dopolnitev

prvega in ureja predvsem področje nadzora. Tretji steber pa ureja predvsem področje poročanja o poslovanju in razkritij za večjo transparentnost poslovanja (Komelj, 2011).

Solventnost II bo torej prinesla nove zahteve glede kapitalske ustreznosti evropskih zavarovalnic. Višina kapitalskih zahtev bo odvisna od same zavarovalnice in njenega upravljanja s tveganji. Cilj uvedbe Solventnosti II je predvsem povečanje zaščite oziroma varnosti zavarovancev, saj bo s svojimi zahtevami zmanjšala verjetnost nezmožnosti zavarovalnic za izplačevanje odškodnin in verjetnost pretresov na zavarovalniškem trgu. Predpisi Solventnosti II naj bi začeli veljati s 1. 1. 2014, uveljavljali pa se bodo postopno (Agencija za zavarovalni nadzor, 2013). Za zavarovalnice nov sistem predpisov prinaša izzive predvsem pri uvedbi in organiziranju služb za upravljanje s tveganji in služb notranjega nadzora.

4 SLOVENSKI ZAVAROVALNI TRG DANES

Za boljši vpogled v slovenski zavarovalniški trg bom najprej predstavila razmere v gospodarstvu Slovenije nasploh.

4.1 Gospodarske razmere v Sloveniji

Slovensko gospodarstvo se od začetka zadnje gospodarske krize (od leta 2008) neprestano oddaljuje od povprečja Evropske unije. Življenjski standard prebivalstva se znižuje, prav tako ni vidnega napredka pri izkoriščanju sinergij med okoljskim in gospodarskim razvojem. Padeč gospodarske aktivnosti v obdobju krize je bil v Sloveniji med najvišjimi v Evropski uniji. Večletne slabe gospodarske razmere so močno zaostriale stanje na trgu dela, saj se stopnja brezposelnosti viša. Zaradi nestabilnosti finančnega sektorja in javnih financ se je poslabšala percepcija Slovenije na mednarodnih finančnih trgih, kar je pripeljalo do zniževanja bonitetnih ocen države in podražitve zadolževanja v tujini (UMAR, 2013, str. 8-12).

Druga polovica leta 2013 in leto 2014 naj bi po pričakovanjih prinesla šibko in postopno okrevanje gospodarske aktivnosti v evrskem območju. BDP evrskega območja se je v drugem četrtletju leta 2013 po dolgem obdobju upadanja povečal za 0,3 odstotka. Ob krepitvi rasti v nekaterih razvitih državah (ZDA), bo za krepitev gospodarske aktivnosti evrskega območja ključen izvoz. Po napovedih Evropske Centralne banke bosta zmanjšana negotovost finančnih trgov in povečano domače povpraševanje pozitivno vplivala na gospodarsko rast. Povečanje državne in zasebne potrošnje bo posledica pričakovane rasti dohodkov, manj restriktivne fiskalne politike, nizke inflacije in manj zaostrenih razmer na trgu dela.

Tabela 3: Napoved gospodarske rasti najpomembnejših trgovskih partneric Slovenije (v odstotkih)

Realna stopnja rasti	Leto			
	Država	2012	2013	2014
EU 27	-0,3	-0,1	1,0	1,6
Evrsko območje	-0,6	-0,4	0,8	1,4
Nemčija	0,7	0,5	1,3	1,7
Italija	-2,2	-1,6	0,3	0,9
Avstrija	0,7	0,3	1,5	1,4
Francija	0,0	0,3	0,6	1,3
Hrvaška	-1,9	-1,0	0,2	2,1
Rusija	3,4	2,3	2,9	3,6

Vir: UMAR, Jesenska napoved gospodarskih gibanj 2013, 2013a, str. 9.

Kljub znakom okrevanja v evrskem območju, se razmere v domačem gospodarstvu ne izboljšujejo. H gospodarski aktivnosti bo pozitivno vplivala le mednarodna menjava, ki na žalost prav tako zaostaja za primerljivimi državami. Ob predpostavki javnofinančne konsolidacije in sanacije bančnega sistema UMAR v Jesenski napovedi gospodarskih gibanj 2013 napoveduje povečanje primanjkljaja javnih financ. Zaradi slabših pogojev financiranja in nujne odprave presežnega primanjkljaja se bo gospodarska aktivnost zmanjševala še prihodnje leto. Primanjkljaj v državnem sektorju je v letu 2012 znašal 4 odstotke BDP, kar je za 2,4 odstotne točke manj kot leto prej. Zmanjšanje je bilo med večjimi v Evropski uniji, sam primanjkljaj pa je bil najnižji od začetka krize dalje. V 2013 se bo po napovedih primanjkljaj spet povečal. Predvidoma bo znašal 1.547,4 mio evrov, kar je 308 mio evrov več kot lani in 538 mio evrov več od načrtovanega s sprejetim proračunom za leto 2013. Kljub sprejetim ukrepom se je primanjkljaj zaradi večjih odhodkov povečal. Naraščanje odhodkov so povzročili odhodki za obresti in transferje v ZPIZ, zaradi povečanja števila upokojencev.

Tabela 4: Primanjkljaj sektorja država po metodologiji ESA-95, v odstotkih BDP za Slovenijo

	2000	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Primanjkljaj sektorja država	-3,7	-1,4	0,0	-1,9	-6,2	-5,9	-6,4	-4,0

Vir: Statistični Urad RS, Poročilo o primanjkljaju in dolgu države, 2013, str. 3.

Celotni javni dolg je konec leta 2012 znašal že 19,2 mrd evrov oziroma 54,1 odstotka BDP. Dolg se je povečal za več kot polovico od leta 2008, ko je znašal 8,18 mrd evrov ali 22 odstotkov BDP.

Ker se že od začetka krize oddaljujemo od povprečne razvitosti Evropske unije, se je Slovenija znašla v skupini držav članic EU, kjer je BDP na prebivalca najbolj upadel. BDP na prebivalca v

standardih kupne moči² po podatkih Eurostata je v letu 2012 znašal le 82 odstotkov povprečja Evropske unije, kar je enako ravni relativne gospodarske razvitosti iz leta 2002. Tako se je naš položaj poslabšal za kar 9 odstotnih točk glede na leto 2008, ko smo dosegli največ 91 odstotkov evropskega povprečja.

Tabela 5: Primerjava BDP na prebivalca v PKM za izbrane države glede na povprečje EU

Država / Leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
EU (27)	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Češka	73	74	77	78	79	80	83	81	83	80	80	79
Nemčija	116	115	116	116	116	116	116	116	115	119	121	122
Hrvaška	51	53	55	56	57	58	61	63	62	59	61	61
Avstrija	126	128	128	128	126	126	124	125	126	128	129	131
Slovenija	80	83	84	87	88	88	89	91	87	84	84	82
Srbija	-	-	-	-	32	33	33	36	36	35	35	35
ZDA	157	155	157	158	159	155	152	147	147	148	148	149

Vir: Eurostat, GDP per capita in PPS, 2013.

Iz spodnje tabele je razvidno, da se je realni BDP rekordno zmanjšal v letu 2009, ko je svetovna gospodarska kriza zadela tudi Slovenijo. V letih 2010 in 2011 smo beležili skromno rast, ki je posledica rasti izvoza. Zaradi zmanjšanja gospodarske rasti v glavnih trgovskih partnericah in posledičnega zmanjšanja izvoza ter zmanjšane investicijske aktivnosti in padca domače potrošnje se je zmanjšala končna potrošnja. Rezultat je ponoven padec BDP v letu 2012.

Tabela 6: Gibanje BDP v Sloveniji od 1996 do 2012 (v odstotkih)

Leto	1996	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Realna rast BDP	3,6	4,3	4,0	5,8	7,0	3,4	-7,8	1,2	0,6	-2,3

Vir: UMAR, Poročilo o razvoju, 2013, str. 91.

BDP se bo tudi v letu 2013 zmanjšal, po napovedih za 2,4 odstotka. Zaradi zmanjšanja domače potrošnje je bil BDP v prvi polovici leta 3,2 odstotka manjši kot v prvem polletju leta 2012. Zaostreni pogoji na trgu dela in omejenost javnofinančnih sredstev bo še naprej zmanjševala končno potrošnjo. Kljub tem črnim napovedim bo padec investicij nekoliko manjši kot prej, kar lahko pripišemo večjim investicijam v energetiki in relativno manjšemu padcu gradbenih investicij. Trend padanja BDP se bo nadaljeval tudi še v prihodnjem letu (-0,8 odstotka), skromno okrevanje gospodarstva je pričakovano šele v letu 2015 (0,4 odstotna rast BDP).

² BDP na prebivalca je razmerje med ravnjo BDP v standardih kupne moči in celotnim prebivalstvom. BDP v paritetah kupne moči je rezultat preračuna BDP s posebnimi pretvorniki v izbrano skupno fiktivno valuto. Paritete kupne moči so opredeljene kot prostorski cenovni deflatorji in pretvorniki valut, ki izločajo učinek razlik v ravni cen med državami. Tako dobimo BDP, ki je primerljiv med državami. Izračun paritete kupnih moči je rezultat več tisoč cen proizvodov in storitev med državami.

Od nastopa gospodarske krize je gibanje inflacije v Sloveniji umirjeno. Na rast cen v zadnjih letih so vplivale višje cene energentov, hrane in storitev ter ukrepi na davčnem področju.

Tabela 7: Letna rast cen v Sloveniji in v evrskem območju od 2002 do 2012 (v odstotkih)

Leto	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Cene življenjskih potrebščin v Sloveniji (CPI)	9,0	8,9	2,3	2,8	5,6	2,1	1,8	1,9	2,0
Cene življenjskih potrebščin v EU (HICP)	2,5	2,5	2,2	1,9	3,1	1,6	0,9	2,2	2,7

Vir: Statistični urad RS, Nacionalni računi, 2013b; Eurostat, GDP per capita in PPS, 2013.

Trend nizke inflacije se bo ob odsotnosti cenovnih šokov iz tujine nadaljeval tudi v prihodnje. V letu 2013 bo po napovedih stopnja inflacije 2,3 odstotna.

V zadnjih letih je velik preobrat doživel tudi trg dela. Stopnja anketne brezposelnosti se je v Sloveniji od začetka krize do 2012 skoraj podvojila. Od leta 2008, ko smo dosegli najnižjo raven, 4,4 odstotno, se je do konca leta 2012 povečala na 8,2 odstotka. Kljub visoki stopnji pa je bila brezposelnost v Sloveniji nižja od povprečja EU (10,2 odstotka) in povprečja evrskega območja (kar 11,1 odstotka). Število registriranih brezposelnih je bilo konec leta 2012 najvišje v zadnjem desetletju. Konec decembra smo imeli 118.061 registriranih brezposelnih oseb.

Tabela 8: Primerjava stopnje anketne brezposelnosti med izbranimi državami (mesečni podatki v odstotkih)

	2012 - 12	2013 - 10
EU 27	10,8	10,9
Češka	7,2	6,8
Nemčija	5,4	5,2
Grčija	26,2	27,3
Španija	26,2	26,7
Hrvaška	17,7	17,6
Avstrija	4,5	4,8
Slovenija	9,7	10,1
ZDA	7,8	7,3

Vir: Eurostat, Unemployment rate, 2013a.

Povečanje stopnje brezposelnosti lahko pričakujemo še v prihodnjih dveh letih. V letu 2013 bo število registriranih brezposelnih oseb že 120,6 tisoč. Ta trend se bo nadaljeval zaradi slabih gospodarskih razmer, sanacije bančnega sektorja, s katero je predvideno zmanjšanje kadra in javnofinančne konsolidacije, ki bo zmanjšala število zaposlenih v javnem sektorju (UMAR, 2013a, str. 19).

Tveganja, da slovensko gospodarstvo ne bi okrevalo v skladu z napovedmi izvirajo iz domačega okolja. Glavno tveganje predstavljata nujno potrebna sanacija bančnega sistema in konsolidacija javnih financ. Mednarodno okolje ne predstavlja dodatnega tveganja za gospodarsko aktivnost v državi.

4.2 Zavarovalniški trg v Sloveniji

V letu 2012 je na slovenskem zavarovalniškem trgu delovalo 19 zavarovalnic, 2 pozavarovalnici in 4 tuje podružnice, kar lahko vidimo v Prilogi 17. Tuje podružnice ne poslujejo pod nadzorom Slovenskega zavarovalnega združenja, temveč spadajo pod nadzorne organe v matičnih državah, v Avstriji, Nemčiji in na Madžarskem.

Skupaj je 21 članic Slovenskega zavarovalnega združenja zbralo 2,322 milijarde evrov obračunane kosmate zavarovalne premije, nekoliko več kot leto prej (indeks 102,6). Med 19 klasičnimi zavarovalniškimi družbami je bilo 10 kompozitnih in 9 specializiranih zavarovalnic³. Štiri največje zavarovalnice so obvladovale 70,64 odstotka trga klasičnih zavarovalnic (v letu 2011 71,3 odstotka). Vodilno mesto ohranja Zavarovalnica Triglav, d. d., z 31,48 odstotnim tržnim deležem (Priloga 18). Na drugem mestu je Vzajemna, zdravstvena zavarovalnica, d. v. z., ki ima skoraj 2,5-krat manjši tržni delež. Med zavarovalnicami s tujim kapitalom je največji tržni delež pripadel zavarovalnici Generali, s tržnim deležem 4,30 odstotka. Zavarovalnice z večinskim tujim kapitalom in podružnice tujih zavarovalnic (Generali, Merkur, Grawe, Wiener Städtische, Allianz, ERGO podružnica, ERGO življenjska zavarovalnica, ARAG podružnica) so skupaj zbrale 206,8 milijona evrov zavarovalne premije in povečale tržni delež z 11,4 v letu 2011 na 11,9 odstotka trga (Zavarovalnica Triglav, d. d., 2013).

Klasične zavarovalnice so skupaj zbrale za 2,053 milijarde evrov zavarovalne premije. Od tega 71 odstotkov predstavlja premoženjska premija (1.457.991.235 EUR), preostanek pa življenjska premija (595.337.456 EUR). Premija premoženjskih zavarovanj je ostala na ravni preteklega leta (indeks 100), življenjska zavarovanja pa so zabeležila manjši upad (indeks 99,3⁴). Kljub manjšemu upadu se nadaljuje stagnacija razvoja zavarovalniške dejavnosti v Sloveniji. Bruto obračunana premija celotnega slovenskega zavarovalnega trga se je od leta 2011 zmanjšala za 74.689 evrov, odškodnin pa je bilo izplačanih za 7,1 odstotka več. Zaradi slabih gospodarskih razmer in socialne stiske prebivalstva ter izteka zavarovalnih dob mnogih življenjski zavarovancev v letu 2012 so se za dobro četrtno povečale zavarovalnine. Škodni rezultat zavarovalne dejavnosti se lansko leto poslabšal na 67,2 odstotka, bolj v življenju (72,7 odstotka) kot v premoženju (65 odstotkov).

Neugodno gospodarsko okolje je zavarovalnice primoralo k previdnejšemu poslovanju. Zato za zavarovanje svojih rizikov namenjajo več sredstev pozavarovalnicam, predvsem na področju življenjskih zavarovanj. V letu 2012 se je tako za 2,6 odstotka povečal obseg skupne pozavarovalne premije, največjo rast pa so dosegla življenjska pozavarovanja. Premija

---

³ Zavarovalnice specializirane za izvajanje samo življenjskih, zdravstvenih ali premoženjskih zavarovanj.

⁴ Podatki ne vsebujejo zavarovalnih poslov, ki jih v Sloveniji neposredno opravljajo zavarovalnice iz drugih članic EU. Njihov delež sicer narašča, a je za enkrat še zanemarljiv.

življenjskih pozavarovanj je, kot je prikazano v spodnji tabeli, narasla kar za 96,56 odstotka⁵. Za 4,4 odstotke se je povečal znesek vseh izplačanih pozavarovalnih odškodnin. Kljub temu da je bilo izplačanih za četrtno manj odškodnin iz življenjskih pozavarovanj kot v letu 2011, se je škodni rezultat pozavarovalnic poslabšal za eno odstotno točko.

Tabela 9: Bruto obračunana premija zavarovanja in pozavarovanja, letna rast in delež v BDP (zneski so v 1000 EUR)

Leto	Zavarovanje	Letna rast*	Delež v BDP**	Pozavarovanje	Letna rast*	Delež v BDP**
Premija vseh zavarovanj						
2008	2.018.960	106,6	5,44	241.738	117,3	0,65
2009	2.072.923	102,7	5,94	261.109	108	0,75
2010	2.094.342	101	5,81	263.029	100,7	0,73
2011	2.053.443	98	5,76	262.282	99,7	0,74
2012	2.053.368	100	5,79	269.181	102,6	0,76
Premija življenjskih zavarovanj						
2008	642.653	105,5	1,73	724	102,8	0,00
2009	630.089	98	1,81	643	88,8	0,00
2010	656.013	104,1	1,82	794	123,5	0,00
2011	599.359	91,4	1,68	862	108,6	0,00
2012	595.377	99,3	1,68	1.693	196,4	0,00
Premija neživljenjskih zavarovanj						
2008	1.376.307	107,1	3,71	241.014	117,3	0,65
2009	1.442.834	104,8	4,13	260.466	108,1	0,75
2010	1.437.454	99,6	3,99	262.235	100,7	0,73
2011	1.454.084	101,2	4,08	261.42	99,7	0,73
2012	1.457.991	100,3	4,11	267.487	102,3	0,75

Legenda: * Pri izračunu indeksa rasti premij ni vračunana inflacija.

** Deleži premij v BDP (v odstotkih) so izračunani glede na izračun SURS o velikosti BDP po tekočih cenah za leto 2012.

Vir: Statistični zavarovalniški bilten, 2013, str. 51.

⁵ K slovenski pozavarovalni premiji je všteta tudi aktivna premija, ki jo pozavarovalnici prejmeta iz tujine.

Tabela 10: Obračunane kosmate odškodnine zavarovanja in pozavarovanja in njihova letna rast (zneski v 1000 EUR)

Leto	Zavarovanje	Letna rast*	Pozavarovanje	Letna rast*
Odškodnine vseh zavarovanj				
2008	1.204.208	117,7	200.375	174
2009	1.240.001	103	171.828	58,8
2010	1.242.833	100,2	139.93	81,4
2011	1.288.696	103,7	126.258	90,2
2012	1.380.172	107,1	131.809	104,4
Premija življenjskih zavarovanj				
2008	178	109,7	162	53,6
2009	188.496	106,1	137	84,6
2010	246	130,3	179	130,7
2011	344.742	140,4	365	203,9
2012	433	125,5	276	75,6
Premija neživljenjskih zavarovanj				
2008	1.026.619	119,2	200.213	174,3
2009	1.051.505	102,4	171.691	85,8
2010	997.209	94,8	139.751	81,4
2011	944	94,7	125.893	90,1
2012	947.466	100,4	131.533	104,5

Legenda: * Pri izračunu indeksa rasti premij ni vračunana inflacija.

Vir: Statistični zavarovalniški bilten, 2013, str. 51.

V povprečju je prebivalec Slovenije v letu 2012 porabil 999 evrov za zavarovanje premoženja in življenja, kar je le 9 evrov več kot leta 2008, pred nastopom krize. Spodnja tabela prikazuje letne izdatke za zavarovanje, tako življenjsko kot neživljenjsko, na prebivalca od leta 2002 do 2012.

Tabela 11: Zavarovalna gostota v Sloveniji v letu 2012

Leto	PREMIJE (v 1000 EUR)	Prebivalci	Izdatki za zavarovanje na osebo (v EUR)	Medletna rast
2002	1.178.845	1.995.718	591	115,8
2003	1.275.102	1.996.773	639	11,6
2004	1.456.887	1.997.004	730	116,8
2005	1.549.167	2.001.114	774	106,3
2006	1.725.304	2.008.516	859	111
2007	1.893.980	2.019.406	938	109,2
2008	2.018.960	2.039.399	990	105,6
2009	2.072.923	2.042.335	1.015	102,5
2010	2.094.343	2.049.261	1.022	100,7
2011	2.053.443	2.052.496	1.000	97,9
2012	2.053.368	2.056.262	999	99,8

Vir: Statistični Urad RS, Prebivalstvo, 2013; Statistični zavarovalniški bilten, 2013, str. 54.

Med premoženjskimi zavarovanji sta največjo rast obračunane kosmate premije dosegli zavarovanje tirnih vozil (za 30,8 odstotka) in kavcijska zavarovanja (za 21,1 odstotek). Pri življenjskih zavarovanjih pa so največji porast dosegla pokojninska zavarovanja po ZPIZ-1 (za 16,4 odstotka). Med vsemi zavarovalnimi vrstami je bila obračunana kosmata premija tako kot v letu 2011 tudi v letu 2012 za zdravstvena zavarovanja (468.366 tisoč evrov) med premoženjskimi zavarovanji in za dopolnilna zdravstvena zavarovanja (460.791 tisoč evrov) med življenjskimi zavarovanji. Najmanj premije pa so zavarovalnice obračunale iz naslova letalskih zavarovanj med premoženjskimi zavarovalnimi vrstami (le 722 tisoč evrov) in zavarovanji za primer poroke oz. rojstva med življenjskimi zavarovalnimi vrstami (le 460 tisoč evrov).

Gibanja so bila enaka tudi na strani odškodnin. Največja rast izplačanih kosmatih odškodnin med premoženjskimi zavarovanji je bila pri zavarovanju tirnih vozil (indeks 265,4), med življenjskimi zavarovanji pa pri pokojninskih zavarovanjih po ZPIZ-1 (za 76,3 odstotke). Med vsemi izplačanimi zavarovalninami so bile najvišje kosmate odškodnine za zdravstveno zavarovanje (400.407 tisoč evrov) med premoženjskimi zavarovanji in dopolnilno zdravstveno zavarovanje (373.498 tisoč evrov) med življenjskimi zavarovanji. Enako kot pri obračunani premiji velja pri izplačanih odškodninah, saj so zavarovalnice izplačale najmanj zavarovalnin za letalska zavarovanja (le 101 tisoč evrov) in zavarovanje za primer poroke oz. rojstva (le 804 tisoč evrov). V Prilogi 19 je prikazana letna rast zavarovalnih premij in odškodnin po zavarovalnih vrstah.

Neugodne gospodarske razmere za enkrat ne vplivajo na število zaposlenih v zavarovalni dejavnosti. V letu 2012 je bilo v zavarovalnicah zaposlenih 6.152 oseb, kar je 0,9 odstotka več kot leto prej. V pozavarovalnicah je bilo konec leta 2012 zaposlenih 118 oseb, kar je 9,3 odstotka več kot leta 2011. Če k temu prištejemo še 6.208 zavarovalnih zastopnikov in 1.804 zavarovalne posrednikov, potem zavarovalništvo v Sloveniji zaposluje že skoraj 14 tisoč oseb.

4.3 Slovenski zavarovalniški trg v primerjavi s tujino

Na svetovni zavarovalniški lestvici za leto 2012 je slovenski zavarovalniški trg na 49. mestu in predstavlja 0,09 odstotka celotnega svetovnega trga (v letu 2011 je bil na 50. mestu z 0,07 odstotka). Čeprav je naš zavarovalniški trg zelo majhen, je dobro razvit. To kaže tudi dejstvo, da je po absolutni velikosti večji od trgov Slovaške, Romunije, Malte, Hrvaške, Cipra, Bolgarije in še nekaterih evropskih trgov. Njegovo razvitost ustrezneje prikazujejo relativni kazalniki. Tako se je Slovenija v svetovnem merilu uvrstila na 28. mesto po premiji na prebivalca in na 25. mesto glede na zavarovalno penetracijo⁶.

---

⁶ Zavarovalna penetracija pomeni delež premije v BDP-ju.

Tabela 12: Zavarovalna gostota in zavarovalna penetracija za Slovenijo in primerjava z drugimi državami v letu 2012

Država	Zavarovalna gostota		Zavarovalna penetracija	
	V USD	Svetovni rang	V % BDP	Svetovni rang
Slovenija *	1.247,70	28	5,46	25
Avstrija	2.478,30	21	5,27	27
Hrvaška	348,4	47	2,69	50
Češka	746,7	33	3,72	40
Velika Britanija	4.350,20	9	11,27	7
Grčija	520,3	37	2,36	53
Srbija	96,1	69	1,86	61
ZDA	4.047,30	10	8,18	13
Japonska	5.167,50	4	11,44	6
Nemčija	2.804,60	19	6,74	17
Švica	7.522,10	1	9,57	9

Legenda: * Za Slovenijo podatki o premiji Slovenskega zavarovalnega združenja.

Vir: Swiss RE, World Insurance in 2012, 2013.

Leta 2011 je v Evropski uniji skupaj poslovalo 5.046 zavarovalniških družb, ki so zaposlovale 863.824 oseb. Evropska zavarovalna gostota se je poslabšala na 2.001 evro na prebivalca, prav tako zavarovalna penetracija, ki je v letu 2011 znašala 7,9 odstotka BDP. Slovenija se v letu 2012, v okviru teh dveh kazalnikov, ni bistveno oddaljila od povprečja EU 27 v preteklem letu. Zavarovalna gostota namreč dosega že 49,9 odstotka kazalnika EU, zavarovalna penetracija pa dosega 73,3 odstotka kazalnika povprečja EU.

Tabela 13: Primerjava zavarovalniške dejavnosti v Evropski uniji leta 2011 in v Sloveniji leta 2012*

Kazalci	EU (27)	Slovenija	Delež Slovenije (v %)
Število zavarovalnih družb	5.046	19	0,38
Število zaposlenih v zavarovalnicah	863.824	6.152	0,71
Povprečno število zaposlenih v zavarovalnici	171	324	189,14**
Premije (mio EUR)	999.310	2.053	0,21
Od tega iz življenjskih zavarovanj (mio EUR)	593.985	595	0,10
Zavarovalna gostota (EUR)	2.001	999	49,92
Premije življenjskih zavarovanj/prebivalca (EUR)	1.190	290	24,38
Premije neživljenjskih zavarovanj/prebivalca (EUR)	812	709	87,35
Delež premij v BDP (%)	7,9	5,8	73,29

Legenda: * Podatki so samo za zavarovalno dejavnost, pozavarovalna dejavnost ni upoštevana v tem prikazu.

** Podatek ni delež, temveč indeks za primerjavo povprečnega števila zaposlenih v zavarovalnicah.

Vir: Statistični zavarovalniški bilten, 2013, str. 82.

SKLEP

Zavarovalništvo je dejavnost zaščite gospodarstva pred določenimi nevarnostmi, ki ogrožajo premoženje in osebe. Njegova naloga je predvsem zmanjšanje in prerazporeditev tveganja. Zgodovina zavarovanja sega več tisočletij nazaj v preteklost. Prve oblike lahko zasledimo že 3000 let pr. n. š. pri kitajskih trgovcih. Na Slovenskem se zavarovanje najprej pojavi v 12. stoletju v obliki pomorskih posojil.

Razvoj zavarovanja je vezan na razvoj družbe. Šele ko je bila družba dovolj razvita in se pojavi institucija privatne lastnine, lahko zasledimo prve vire, ki pričajo o zavarovanju. Z napredkom družbe in gospodarstva, pojavom katastrofalnih škod, urbanizacijo in razvojem znanosti se je tudi zavarovanje razvilo v sodobno zavarovalništvo. Panoga je razcvet doživela šele v zadnjih dveh stoletjih, ko so bile izpolnjene vse zahteve za njeno uspešno delovanje.

Na Slovenskem je, tako kot večina drugih dejavnosti, razvoj zavarovalništva zaostajal za razvitimi državami zahodne Evrope. Zaostanek je logična posledica majhnosti in podrejenosti tujim narodom, ki nas je spremljala več stoletij. Poleg tega se je na našem ozemlju v začetku uveljavilo predvsem zavarovanje po načelu vzajemnosti. Zasluge za to lahko pripišemo na zadrugeth in cehih temelječi družbi in fevdalni družbeni ureditvi v času srednjega veka. Zaradi močne vloge Cerkve in bratovščin, ki so nudile vzajemno pomoč, potreba po drugačnih oblikah zavarovanja ni bila tako izrazita. Komercialne, pridobitno naravnane zavarovalnice so se razvile relativno pozno. Tako smo prvo domačo, slovensko zavarovalnico dobili šele leta 1900. Vse do prve svetovne vojne se je slovensko zavarovalništvo razvijalo nadvse uspešno. Vzajemna zavarovalnica je dosegla zavidljiv uspeh, zavarovalniški trg pa je deloval po tržnih načelih.

Kasneje, po drugi svetovni vojni, pa je sprememba režima povzročila pomanjkljivo zavarovalno zakonodajo in nekonsistenten nadzor nad zavarovalnicami. Za obdobje Jugoslavije so značilne nenehne spremembe, v želji po »izumu« nečesa novega, kar bi ustrezalo razvoju socializma v državi. Iskanje nove, originalne rešitve za zavarovalništvo je bilo ves čas pogojeno z obstoječim političnim sistemom. Od centralizacije zavarovalništva, ki je prinesla poddržavljenje vseh zavarovalnic v en sam zavarovalni zavod in popolno ukinitvev konkurenčnosti, do navidezne decentralizacije. Neuspešno poslovanje je privedlo do ponovne spremembe sistema v tržno zavarovalništvo, ki ga je nazadnje zamenjalo samoupravno zavarovalništvo. Te stalne spremembe organizacije in zakonodaje so se izmenjale v manj kot petdesetih letih. Ob tem je povsem jasno, da si je politična elita privoščila eksperimentiranje, z namenom ohranjanja oblasti in uvedbe »originalnega modela« zavarovalništva. Kljub zanemarjanju stroke in vsebinskih vprašanj zavarovalništva, se je povečala razširjenost zavarovanj in njihova ponudba, povečala se je zavarovalna penetracija, zavarovalnice pa so ostale v domači lasti.

Šele s sprejetjem slovenske zavarovalne zakonodaje leta 1994 in kasneje priključitvijo Evropski uniji je slovensko zavarovalništvo doživelo razcvet, se povzpelo na nivo evropskih držav in se vrnilo na stare poti, ki smo jih zapustili po vojni. Danes se slovensko zavarovalništvo v svetovnem merilu uvršča na 28. mesto po premiji na prebivalca in 25. mesto glede na zavarovalno penetracijo.

Seveda pa ti rezultati niso prišli gladko. Največji kamen spotike je predstavljala lastniška struktura zavarovalnic. V preteklosti so bili nekateri domači in predvsem tuji strokovnjaki mnenja, da je potrebno naše banke in zavarovalnice razbiti in prodati tujcem. Spet drugi so označevali zavarovalnice kot pomemben del slovenskega finančnega sistema in podpornik razvoja celotnega gospodarstva. Kot enega od ciljev Slovenije so smatrali ohranitev samostojnih domačih zavarovalniških (in širših finančnih) stebrov, ki bodo konkurenčni na domačem in tujih trgih. Do danes sta, kljub vsem razpravam, vodilni finančni instituciji v Sloveniji, NLB in Triglav, še vedno v državnih rokah, čeprav se v zadnjem času pojavljajo vse glasnejše govorice o prodaji državnega deleža tujim investitorjem.

Zavarovalništvo v Sloveniji ima dolgo in bogato tradicijo ter ugodno perspektivo. Ker poslovanje domačih zavarovalnic za enkrat prinaša dobre poslovne rezultate, državno lastništvo ni škodljivo. Problem državnega lastništva sicer predstavlja politično motivirano kadrovanje, ki družbo upravlja v skladu z interesom politične elite ene ali druge strani. V Sloveniji predstavlja velik problem za gospodarstvo dejstvo, da naša dva politična pola nikakor ne najdeta skupnega jezika. Tako se za vodenje državnih podjetij velikokrat izbirajo politično privržene menedžerske ekipe, ki strokovno niso dorasle izzivu in ironično povzročijo samo škodo aktualni oblasti. Za uspešen razvoj slovenskega zavarovalništva bodo tudi v prihodnosti vsekakor potrebne spremembe pri lastniški strukturi zavarovalnic. Ali bo to prodaja tujim investitorjem, kar pomeni odtekanje dohodkov v tujino, ali pa bo morala država prenehati uveljavljati svoje politične interese.

Na razvoj samega zavarovalništva in poslovanja zavarovalnic bodo vplivali globalni trendi, kot so razvoj novih tehnologij, potrošnik z informacijami in nagle okoljske spremembe. V prihodnjih letih lahko pričakujemo trend krčenja socialne države, ki bo v ospredje postavil zavarovalne družbe. K temu bodo še dodatno pripomogli demografski trendi, kot sta dolgoživost in nizek naravni prirastek. Slovensko zavarovalništvo mora zato upoštevati razvoj zavarovalništva v luči globalizacije in vključenosti Slovenije v svetovne trge. Pri razvoju zavarovalnic je potrebno upoštevati nove trende v svetu, širjenje področij in vlaganje v razvoj novih zavarovalniških storitev ter povezovanje v samem sektorju zavarovalništva kot tudi čezmejno in čezsektorsko povezovanje. Učinki globalizacije, demografski trendi, okoljske spremembe ter nastanek gospodarskih in finančnih inovacij (institucionalno povezovanje) povečujejo negotovost in ustvarjajo nova tveganja. Slovensko zavarovalništvo se bo moralo prilagoditi s krepitvijo solventnosti in likvidnosti ter hkrati najti izzive in nove priložnosti za širitev zavarovalniških poslov in povečevanje konkurenčnosti.

Zavarovalništvo je pomembno za gospodarski razvoj, saj zavarovalnice prispevajo kot finančni posredniki in prevzemniki tveganj razvoja. Večja prisotnost zavarovanja povečuje gospodarsko rast, na drugi strani pa zasledimo, da imajo bolj razviti trgi tudi razvitejše zavarovanje. Ta misel lepo zaokroži osrednjo idejo naloge, da sta zavarovalništvo in razvitost gospodarstva premo-sorazmerna. Za uspešno zavarovalništvo je potrebno razvito in uspešno gospodarstvo. Prav tako gospodarske dejavnosti in sodobna družba nasploh ne morejo dobro delovati brez uspešnega zavarovalništva, ki prevzema in prerazporeja tveganja ter skrbi za varnost in odpravlja ekonomske posledice škod.

LITERATURA IN VIRI

1. Amara, S. (2001). *Regulatorische Rahmenbedingungen einer Allfinanz-Strategie in Europa*. St. Gallen: Swiss Institute of Banking and Finance.
2. Agencija za zavarovalni nadzor. (2013). *Nove kapitalne zahteve za zavarovalnice in pozavarovalnice*. Najdeno 24. novembra 2013 na spletnem naslovu: <http://www.a-zn.si/Default.aspx?id=154>
3. Beck, H. (1924). *Jugoslawien*. Dunaj:Assekuranz-Jahrbuch.
4. Bijelić, M. (1998). *Zavarovanje in pozavarovanje*. Ljubljana: Slovenica.
5. Boncelj, J. (1983). *Zavarovalna ekonomika*. Maribor: Obzorja.
6. Cvetko, A. (1992). *Zdravstveno zavarovanje po novem*. Ljubljana: ČZP Enotnost.
7. Cammarata, M., Cervani, G., Masan Dan, M., Zimolo, A., & Giacconi, P., et.al. (1998). *L'assicuratore Giuseppe de Morpurgo*. Trieste: Edizioni Dedolibri.
8. Dimovski, V. et al. (1998). *Trendi zavarovalništva v EU in svetu ter razvojna vizija zavarovalništva v Sloveniji z lastninsko transformacijo*. Ljubljana: Center za mednarodno konkurenčnost.
9. Dimovski, V. (1998). Pogled na zavarovalništvo v Evropski uniji. 5. Dnevi slovenskega zavarovalništva. Portorož: Slovensko zavarovalno združenje.
10. Dorfman, M. & Ennsfellner, K. (1998). *The coming of private insurance to a former planned economy, The case of Slovenia*. (Number 2). Washington: International Insurance Foundation.
11. Eichenhofer, E. (2007). *Sozialrecht*. Tübingen: Mohr Siebeck.
12. Elston, J. (1915). *The documentary history of insurance 1000 B.C.-1875 A.D.* New Jersey: Prudential Press.
13. Eurostat. (2013). *GDP per capita in PPS*. Najdeno 20. novembra 2013 na spletnem naslovu: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tec00114>
14. Eurostat. (2013a). *Unemployment rate*. Najdeno 20. novembra 2013 na spletnem naslovu: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&language=en&pcode=teilm020&tableSelection=1&plugin=1>
15. Fabjančič, V. (b.l.). *Sodniki in župani, III. knjiga*. (161). Ljubljana: Zgodovinski arhiv Ljubljane.
16. Flis, S. (1990). *Komentar k reorganizaciji zavarovanja v Sloveniji*. Ljubljana.
17. Flis, S. (1995). *Zbrani spisi o zavarovanju, II. knjiga*. Ljubljana: Pozavarovalnica Sava.
18. Flis, S. (1995a). *Zbrani spisi o zavarovanju, III. knjiga*. Ljubljana: Pozavarovalnica Sava.
19. Flis, S. (1999). *Zbrani spisi o zavarovanju, IV. knjiga*. Ljubljana: Pozavarovalnica Sava.
20. Henke, V. (2000). Enotni evropski trg zavarovanja – nemške izkušnje. 7. dnevi slovenskega zavarovalništva. Portorož: Slovensko zavarovalno združenje.
21. Genetay, N., & Molyneux, P. (1998). *Bancassurance*. London: Macmillian Press Ltd.
22. Golovitsch, J. (1950). *Die geschichtliche Entwicklung des österreichischen Versicherungswesens bis zur Zulassung ausländischer Gesellschaften* (Dissertation). Graz.
23. Granda, S. (1984). *Poskus organiziranja slovenskega zavarovalništva v Ljubljani v drugi polovici 19. stoletja*. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino Zveza ekonomistov Slovenije.
24. Gruden, J. (1912). *Zgodovina slovenskega naroda* (drugi del: Pozni srednji vek). Celovec: Družba sv. Mohorja.

25. Hémard, J. (1924-1925). *Théorie et pratique des assurances terrestres*. Paris: Contant-Laguerre.
26. Hribar, I. (1983). *Moji spomini, I. del.* Ljubljana: Slovenska matica.
27. Insurance Europe. (2013). *European Insurance – Key Facts*. Najdeno 21. novembra 2013 na spletnem naslovu: <http://www.insuranceeurope.eu/uploads/Modules/Publications/final-key-facts-2013.pdf>
28. Insurance Europe. (2013a). *European Insurance in Figures*. Najdeno 22. novembra 2013 na spletnem naslovu: <http://www.insuranceeurope.eu/facts-figures/statistical-publications/european-insurance-in-figures>
29. Ivanjko, Š. (1999). *Uvod v zavarovalno pravo*. Maribor: Pravna fakulteta.
30. Komelj, J. (2011). *Kaj nam prinaša Solventnost II*. Najdeno 24. novembra 2013 na spletnem naslovu: <http://www.sava-re.si/si/spletni-casopis>
31. Končina, M. (2002). O privatizaciji slovenskih zavarovalnic. *Bančni vestnik* 51(9).
32. Kresal, F. (2003). *Zavarovalništvo in socialno zavarovanje na Slovenskem 1890-1990*. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino.
33. Manes, A. (1918). *Grundzüge des Versicherungswesen (Privatversicherung)*. Leipzig, Berlin: B.G. Teubner.
34. Martelanc, I. (1933): *Vzajemna zavarovalnica v Ljubljani*. Ljubljana: Tiskovno društvo.
35. Martelanc, I. (1937). Zavarovalna banka Slovenija: donesek k slovenski zavarovalniški zgodovini. *Naša moč: list za člane Vzajemne zavarovalnice v Ljubljani* 2(6).
36. Martelanc, I. (1940). Zasebno zavarovalstvo v Sloveniji. *Zbornik ob 20-letnici Kraljevine Jugoslavije*. Ljubljana: Jubilej.
37. Martelanc, I. (1943). *Razvojna nagibnost oblike zavarovalnega podjetja* (Doktorska disertacija). Ljubljana: Zadržna tiskarna.
38. Medved, D. (1995). *Golob v roki, vrabec na strehi*. Celje: Zavarovalnica Triglav, d.d. Območna enota Celje.
39. Mihelič, D. (2002). *Piranska notarska knjiga (1289 – 1292)*, Tretji zvezek. Ljubljana: Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU.
40. Morgenstern, O. (1937). *Von Sonnenfels bis Lueger*. Wien: Kommerzia.
41. Mrden, P. (2010). *Kako se je vse začelo....* Najdeno 16. Avgusta 2012 na spletnem naslovu: <http://blog.zav-mb.si/2010/12/29/zgodovina/>.
42. Odlok o spojitvi zavarovalnih podjetij. *Uradni list FLRJ* št. 12/1945.
43. Odredba o poslovanju zavarovalnic. *Uradni list FLRJ* št. 70/6.
44. Oprešnik, M. (1994). Slovensko zavarovalno združenje. *Obzornik* (17).
45. Outreville, F. (1997). *Theory and practice of Insurance*. London: Kluwer Academic Publishers.
46. Pavliha, M. (2000). *Zavarovalno pravo*. Ljubljana: Gospodarski vestnik.
47. Pavliha, M. (2000a). Ob letu osorej - Drugo dejanje. *7. dnevi slovenskega zavarovalništva*. Portorož: Slovensko zavarovalno združenje.
48. Pehani, J. (1940). Pred štiridesetimi leti. *Naša moč: list za člane Vzajemne zavarovalnice v Ljubljani* 5(8).
49. Peternej, L. (1995). Ob 95-letnici slovenske zavarovalnice. *Obzornik: Glasilo Zavarovalne skupnosti Triglav* (3-8).
50. Petranović, V. (1984). *Osiguranje i reosiguranje*. Zagreb: Informator.

51. Pisanski, T. (2002). Lah biography. Najdeno 14. februarja 2014 na spletnem naslovu: [www-history.mcs.st-and.ac.uk](http://www.history.mcs.st-and.ac.uk)
52. *Poročilo Zavarovalne skupnosti za SR Slovenijo za leto 1966.* (1967). Ljubljana.
53. Pravilnik o ureditvi in poslovanju. *Uradni list FRLJ št. 31/1946.*
54. RandMark 40 (2012). *A brief history of insurance.* Najdeno 30. septembra 2012 na spletnem naslovu:
http://www.randmark40.com/index.php?option=com_content&view=article&id=33&Itemid=56
55. Ravara, C. (1999). *Allfinanz nicht neu, aber mit Zukunft* (12). Zurich: Credite Suisse, Economic Research.
56. Slovensko zavarovalno združenje (2000). *Statistični zavarovalniški bilten 2000.* Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje.
57. Slovensko zavarovalno združenje (2002). *Statistični zavarovalniški bilten 2002.* Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje.
58. Slovensko zavarovalno združenje (2012). *Statistični zavarovalniški bilten 2012.* Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje.
59. Slovensko zavarovalno združenje (2013). *Statistični zavarovalniški bilten 2013.* Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje.
60. Statistični Urad RS. (2013). *Poročilo o primanjkljaju in dolgu države.* Najdeno 22. novembra 2013 na spletnem naslovu: https://www.stat.si/tema_ekonomsko_nacionalni_racunidrzave.asp
61. Statistični Urad RS. (2013a). *Prebivalstvo.* Najdeno 22. novembra 2013 na spletnem naslovu: www.stat.si/tema_demografsko_prebivalstvo.asp
62. Statistični Urad RS. (2013b). *Nacionalni računi.* Najdeno 20. novembra 2013 na spletnem naslovu: <http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Ekonomsko/Ekonomsko.asp>
63. Strban, V. (2005). *Temelji obveznega zdravstvenega zavarovanja.* Ljubljana: Cankarjeva založba.
64. Sušnik, I. (1940). Ustanovitev Vzajemne zavarovalnice. *Naša moč: list za člane Vzajemne zavarovalnice v Ljubljani* 5(8).
65. Swiss RE. (2013). *World Insurance in 2012: Progressing on the long and winding road to recovery.* Zurich: Swiss Reinsurance Company, Ltd.
66. Swiss RE. (2012). *History of Insurance.* Zürich: Swiss Reinsurance Company, Ltd.
67. Širca, B. (2005). *Slovensko zavarovalništvo ob vstopu Slovenije v Evropsko unijo.* (magistrsko delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
68. Škufca, F. (2008). *Zavarovalništvo na Slovenskem od začetkov do danes.* Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje.
69. Štiblar, F. & Šramel, F. (2008). *Zavarovalništvo Slovenije v 21. stoletju.* Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje.
70. Štraus, A. (1941). *Naša moč: list za člane Vzajemne zavarovalnice v Ljubljani* 6(1).
71. UMAR. (2013). *Poročilo o razvoju.* Ljubljana: Statistični Urad RS.
72. UMAR. (2013a). *Jesenska napoved gospodarskih gibanj 2013.* Ljubljana: Statistični Urad RS.
73. Uprava RS za jedrsko varnost. (2012). *Razširjeno poročilo o varstvu pred ionizirajočimi sevanji in jedrski varnosti v RS leta 2011.* Ljubljana: RS, Ministrstvo za kmetijstvo in okolje.
74. Urbanc, A. (1939). *Zavarovalno pravo.* Ljubljana: Univerzitetna tiskarna in litografija.

75. Urbanc, A. (1940). *Slovenska bratovščina sv. Hieronima v Vidmu iz leta 1452*. Ljubljana: Zbornica za trgovino, obrt in industrijo.
76. Uredba o organizaciji in poslovanju Državnega zavarovalnega zavoda. *Uradni list FRLJ* št. 24/1947.
77. Valant, M. (1978). *Zgodovina socialnega zavarovanja do leta 1945*. Ljubljana: Pleško.
78. Wong, C., & Cheung, L. (2002). *Bancassurance developments in Asia – shifting into a higher gear* (7). Zurich: SwissRe Sigma.
79. Zakon o ureditvi in delovanju kreditnega sistema. *Uradni list FLRJ* št. 87/1945.
80. Zakon o nacionalizaciji zasebnih gospodarskih podjetij. *Uradni list FLRJ* št. 98/1946.
81. Zakon o zavarovalnicah in zavarovalnih skupnostih. *Uradni list SFRJ* št. 27/1961.
82. Zakon o zavarovanju in zavarovalnih organizacijah. *Uradni list SFRJ*, št. 7/1967.
83. Zakon o pogojih za ustanovitev in poslovanje zavarovalnic in pozavarovalnic. *Uradni list SFRJ* št. 18/1967.
84. Zakon o temeljih sistema premoženjskega in osebnega zavarovanja. *Uradni list SFRJ* št. 24/1976.
85. Zakon o temeljih sistema zavarovanja premoženja in oseb. *Uradni list SFRJ* št. 17/1990 in 82/1990.
86. Zakon o zavarovalnicah. *Uradni list RS* št. 64/1994 in 35/1995.
87. Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju. *Uradni list RS* št. 106/1999.
88. Zakon o zavarovalništvu. *Uradni list RS* št. 13/2000, 91/2000 popr., 12/2001 Skl.US: U-I-131/00-11, 21/2002, 52/2002-ZJA, 91/2002, 29/2003Odl.US: U-I-131/00-22, 40/2004-ZDDPO-1 (70/2004popr.), 50/2004, 65/2004 Skl.US: U-I-300/02-31, 102/2004-UPB1, 76/2005-ZZVZZ-H, 8/2006- ORZZavar62, 79/2006, 109/2006-UPB2, 9/2007, 102/2007, 69/2008, 19/2009, 49/2009, 83/2009, 79/2010, 99/2010-UPB7, 90/2012, 102/2012, 56/2013, 63/2013-ZS-K
89. Zakon o lastninskem preoblikovanju zavarovalnic. *Uradni list RS* št. 44/2002.
90. Zakon o finančnih konglomeratih. *Uradni list RS* št. 43/2006.
91. Zakon o odgovornosti za jedrsko škodo. *Uradni list RS* št. 77/2010.
92. Zavarovalnica Triglav, d.d. (2013). Letno poročilo Skupine Triglav 2012. Najdeno 22. novembra 2013 na spletnem naslovu: <http://lp2012.triglav.eu>

PRILOGE

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Življenjska in premoženjska zavarovanja po regijah.....	2
Priloga 2: Regionalna porazdelitev zbrane premije svetovnega zavarovalniškega trga.....	3
Priloga 3: Zavarovalna gostota in zavarovalna penetracija po regijah.....	3
Priloga 4: Položaj zavarovanja na Kranjskem leta 1885	4
Priloga 5: Poročilo o požarih na Kranjskem v letih od 1885 do 1890	4
Priloga 6: Podatki o poslovanju Vzajemne zavarovalnice leta 1914 in 1918	5
Priloga 7: Rast življenjskega oddelka v letih 1920-1932	5
Priloga 8: Pregled požarnega zavarovanja v letih 1900-1932.....	6
Priloga 9: Pregled zavarovanja v oddelku zvonov v letih 1900-1932.....	7
Priloga 10: Tržni deleži zavarovalnic v Kraljevini Jugoslaviji leta 1935	8
Priloga 11: Struktura zavarovanj po zavarovalnih skupinah leta 1961 na Slovenskem.....	8
Priloga 12: Zavarovalnice Ljudske republike Slovenije	9
Priloga13: Primerjava portfelja zavarovalnih skupin med letoma 1961 in 1966	9
Priloga 14: Tržni deleži zavarovalnic v Jugoslaviji leta 1976.....	10
Priloga 15: Tržni deleži zavarovalnic leta 1990	10
Priloga 16: Struktura zavarovalnega portfelja Zavarovalne skupnosti Triglav v letu 1990.....	11
Tabela 17: Število zavarovalniških družb v posameznih letih	11
Priloga18: Tržni deleži zavarovalnic v letu 2012.....	12
Priloga 19: Letna rast zavarovalnih premij in odškodnin po zavarovalnih vrstah	13

Priloga 1: Življenjska in premoženjska zavarovanja po regijah

Tabela 1: Delež premije življenjskih in premoženjskih zavarovanj po regijah (v odstotkih)

Regija	Premija živ. zav.	Premija prem. zav.
1962		
Severna Amerika in Oceanija	70	74
Zahodna Evropa	22	23
Azija	5	2,5
Kitajska in druge države v razvoju	3	0,5
1982		
Severna Amerika in Oceanija	43	57
Zahodna Evropa	24	30
Azija	30	8
Kitajska in druge države v razvoju	3	5
2002		
Severna Amerika in Oceanija	33	52
Zahodna Evropa	33	30
Azija	28	11
Kitajska in druge države v razvoju	6	7
2012		
Severna Amerika in Oceanija	25	41
Zahodna Evropa	33	30
Azija	28	11
Kitajska	5	5
Druge države v razvoju	9	12

Vir: Swiss RE, *World Insurance in 2012: Progressing on the long and winding road to recovery 2013*.

Priloga 2: Regionalna porazdelitev zbrane premije svetovnega zavarovalniškega trga

Tabela 2: Regionalna porazdelitev zbrane premije svetovnega zavarovalniškega trga v letih 2002 in 2012

Regija	Premija v letu 2002		Premija v letu 2012	
	(v mio USD)	(v %)	(v mio USD)	(v %)
Severna Amerika	1.054.415	40,10	1.393.416	30,21
Zahodna Evropa	821.352	31,20	1.462.718	31,71
Japonska	445.940	16,90	654.112	14,18
Južna in Vzhodna Azija	182.979	6,90	692.111	15,01
Oceanija	37.469	1,40	97.071	2,10
Latinska Amerika	40.168	1,50	168.737	3,66
Afrika	24.805	0,90	71.891	1,56
Srednja in V Evropa	25.345	1,00	72.458	1,57
SKUPAJ	2.632.473	100,00	4.612.514	100,00
Življenjska zavarovanja	1.534.061	58,30	2.620.864	56,82
Premoženjska zavarovanja	1.098.412	41,70	1.991.650	43,18

Vir: Swiss RE, World Insurance in 2012: Progressing on the long and winding road to recovery 2013.

Priloga 3: Zavarovalna gostota in zavarovalna penetracija po regijah

Tabela 3: Zavarovalna gostota in zavarovalna penetracija po regijah v letu 2012

Regija	Zavarovalna penetracija (v odstotkih)	Zavarovalna gostota (v USD)
Amerika	6,80	1.649,2
Evropa	6,73	1.724,4
Azija	5,73	321,7
Afrika	3,65	67,3
Oceanija	5,60	2.660,2
Skupaj	6,50	655,7
EU27	7,70	2.533,4

Legenda: * Premija na prebivalca per capita.

Vir: Swiss RE, World Insurance in 2012: Progressing on the long and winding road to recovery 2013.

Priloga 4: Položaj zavarovanja na Kranjskem leta 1885*Tabela 4: Položaj zavarovanja na Kranjskem leta 1885*

POLITIČNI OKRAJ	ŠTEVILO OBČIN	ŠTEVILO VASI	ŠTEVILO POSLOPIJ	SKUPNA VRED. POSLOPIJ V GOLDINARJIH	ŠTEVILO ZAV. POSLOPIJ	ZAVAROVANA VSOTA V GOLDINARJIH	ŠTEVILO NEZAV. POSLOPIJ
Črnomelj	31	192	4.770	4.010.720	1.955	1.459.249	2.815
Kamnik	60	389	6.487	8.447.094	5.149	5.254.823	1.338
Kočevje	41	385	8.044	9.980.287	6.583	5.274.629	1.461
Kranj	26	290	8.273	11.289.724	6.804	5.728.904	1.469
Krško	18	471	10.386	8.349.221	6.423	4.495.672	3.963
Litija	41	393	5.594	6.274.243	3.514	3.901.466	2.080
Ljubljana	36	298	8.491	9.875.899	6.787	5.566.345	1.704
Logatec	19	166	5.106	5.765.346	3.812	2.757.540	1.294
Novo mesto	21	498	8.600	8.034.848	6.297	4.265.330	2.303
Postojna	39	165	4.478	8.782.535	5.484	5.625.747	1.194
Radovljica	20	123	4.083	6.191.323	3.061	3.131.400	1.022
SKUPAJ	352	3.370	74.312	87.001.240	55.869	47.461.105	20.643

Vir: I. Martelanc, Vzajemna zavarovalnica v Ljubljani, 1933, str. 9.

Priloga 5: Poročilo o požarih na Kranjskem v letih od 1885 do 1890*Tabela 5: Poročilo o požarih na Kranjskem v letih od 1885 do 1890*

Leto	Število požarov	Število poškodovanih poslopij	Med temi zavarovana		Skupna škoda v goldinarjih	Izplačana odškodnina zavarovalnic	
			Število	Odstotki		V goldinarjih	V odstotkih
1880	143	645	353	54,7	467.836	/	/
1885	104	249	167	67,1	200.283	94.935	47,4
1890	190	673	496	73,7	438.838	152.582	34,8
1891	147	294	241	82	652.233	301.400	46,2
1892	142	332	267	80,4	200.106	85.756	42,9
1893	170	452	338	74,8	393.696	150.859	38,3
1894	177	354	298	84,2	347.629	144.311	41,5
1895	130	232	166	71,6	197.295	/	/

Vir: I. Martelanc, Vzajemna zavarovalnica v Ljubljani, 1933, str. 18.

Priloga 6: Podatki o poslovanju Vzajemne zavarovalnice leta 1914 in 1918

Tabela 6: Podatki o poslovanju Vzajemne zavarovalnice leta 1914 in 1918 (v avstrijskih kronah)

		1914	1918
POLICE	POŽAR	115.950	153.208
	ZVONOVI	3.137	/
ZAVAROVALNA VSOTA	POŽAR	195.886.444	263.141.524
	ZVONOVI	3.315.274	300.848
PREMIJA	POŽAR	526.824.500	681.492.830
	ZVONOVI	7.975.650	790.950
ŠKODE	POŽAR	394.235.230	206.000.150
	ZVONOVI	5.659.090	/

Vir: I. Martelanc, Vzajemna zavarovalnica v Ljubljani, 1933, str. 72.

Priloga 7: Rast življenjskega oddelka v letih 1920-1932

Tabela 7: Rast življenjskega oddelka v letih 1920-1932 po glavnih bilančnih podatkih v dinarjih

LETO	ZAVAROVANI KAPITAL	PREMIJA	TEKOČA KRITNA SREDSTVA
1920	3.945.450,00	160.488,86	296.324,93
1921	8.625.630,50	326.780,11	1.248.220,64
1922	17.539.393,81	697.134,55	2.042.109,74
1923	27.525.040,31	1.157.113,19	3.299.947,45
1924	37.235.969,56	1.605.643,27	4.841.500,09
1925	51.893.402,28	2.278.092,89	6.972.666,68
1926	70.807.734,53	2.987.872,43	9.491.520,21
1927	87.488.073,35	3.773.128,56	12.827.304,36
1928	107.403.735,85	4.493.074,56	15.978.565,11
1929	119.612.323,35	4.813.561,23	19.134.021,08
1930	129.969.416,85	5.475.448,01	23.088.199,55
1931	137.176.546,10	5.997.138,10	26.590.480,16
1932	136.544.603,60	5.674.558,33	28.896.382,29

Vir: I. Martelanc, Vzajemna zavarovalnica v Ljubljani, 1933, str. 93.

Priloga 8: Pregled požarnega zavarovanja v letih 1900-1932*Tabela 8: Pregled požarnega zavarovanja v letih 1900-1932 – do leta 1921 v kronah, od tedaj v dinarjih*

Leto	Zavarovalna vsota	Premije	Škode	Odstotek škod	Požarna kvota v promilih
1901	5.296.199	18.488,84	5.074,21	27,45 %	0,958
1902	15.773.526	41.822,88	27.214,88	65,07 %	1,725
1903	22.015.710	61.923,19	25.084,45	40,51 %	1,139
1904	28.438.979	81.739,08	72.961,23	89,27 %	2,565
1905	35.960.840	103.650,73	51.159,34	49,36 %	1,423
1906	48.965.043	149.650,63	76.767,58	51,3 %	1,568
1907	64.203.833	194.707,43	115.738,86	59,44 %	1,803
1908	79.220.972	244.451,20	120.300,02	49,21 %	1,518
1909	99.048.115	290.198,40	126.965,57	43,75 %	1,282
1910	123.156.560	345.901,57	155.859,40	45,06 %	1,265
1911	139.796.711	400.223,36	339.668,09	84,87 %	2,43
1912	161.539.936	443.896,65	357.611,05	80,56 %	2,214
1913	181.600.628	493.350,22	353.792,77	71,71 %	1,948
1914	195.886.444	526.824,50	349.253,23	66,29 %	1,783
1915	206.873.681	527.079,55	249.768,13	47,39 %	1,207
1916	213.635.435	561.338,66	230.970,50	41,15 %	1,081
1917	227.840.444	583.309,58	315.980,32	54,17 %	1,389
1918	263.065.465	681.492,83	206.000,15	30,23 %	0,783
1919	348.985.022	955.720,53	293.683,23	30,73 %	0,841
1920	478.184.102	1.970.614,06	770.670,83	39,11 %	1,612
1921	996.092.994	3.139.043,23	1.426.508,19	45,41 %	1,43
1922	616.554.986	1.790.261,01	523.133,97	29,23 %	0,848
1923	1.063.063.855	2.999.002,32	1.430.672,41	47,7 %	1,346
1924	1.388.060.916	3.630.471,39	1.858.228,34	51,19 %	1,339
1925	1.600.573.373	4.511.600,92	2.887.560,33	63,56 %	1,804
1926	1.805.216.749	4.881.912,16	4.412.071,35	90,38 %	2,438
1927	1.979.203.370	5.665.296,88	4.350.850,53	76,8 %	2,198
1928	2.197.541.455	6.064.598,67	3.898.206,12	64,28 %	1,766
1929	2.487.368.549	6.807.101,16	3.647.576,78	53,58 %	1,466
1930	2.789.746.622	7.668.939,38	3.740.176,39	48,76 %	1,384
1931	3.068.039.231	8.171.926,09	5.449.123,63	66,68 %	1,776
1932	3.419.311.600	8.386.219,14	5.679.888,46	67,73 %	1,946

Vir: I. Martelanc, *Vzajemna zavarovalnica v Ljubljani, 1933, 116.*

Priloga 9: Pregled zavarovanja v oddelku zvonov v letih 1900-1932

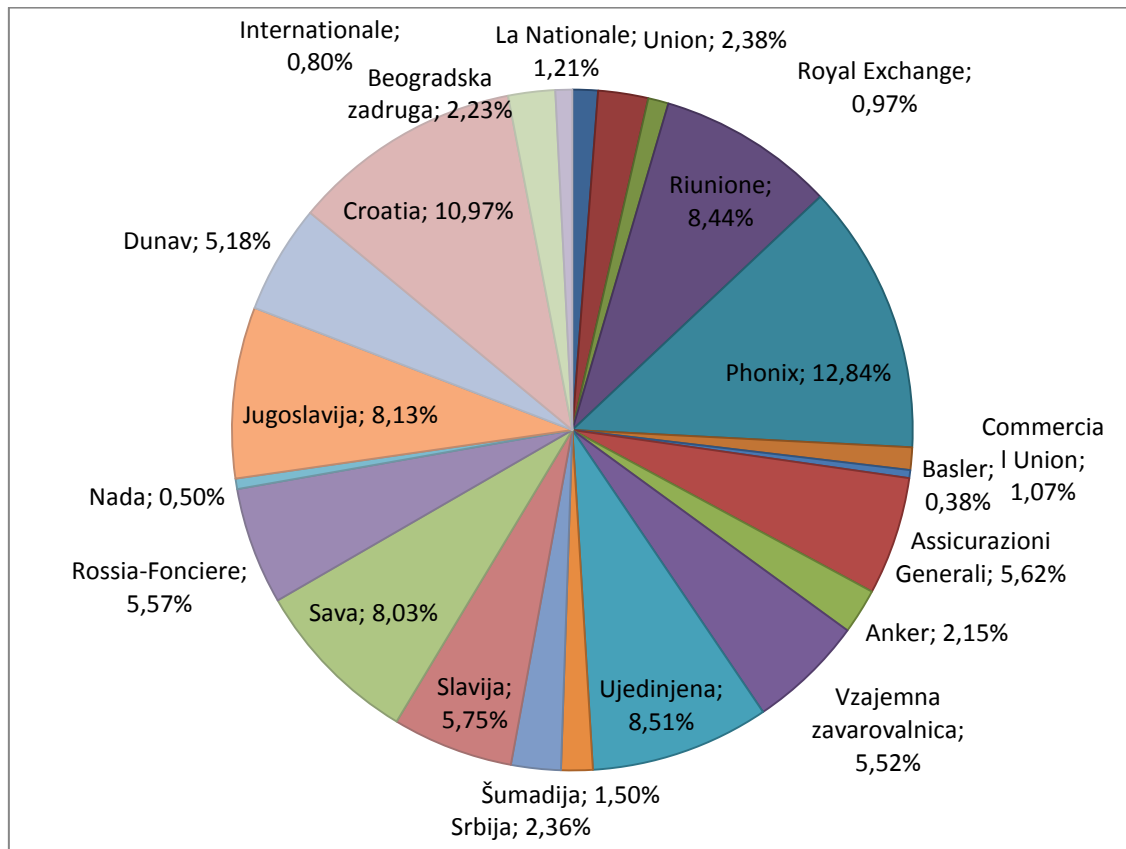
Tabela 9: Pregled zavarovanja v oddelku zvonov v letih 1900-1932 – do leta 1921 v kronah, od tedaj v dinarjih

Leta	Zavarovalna vsota	Premije	Škode
1901	520.973	2.344,64	-
1902	2.203.017	5.845,87	2.326,54
1903	2.405.501	4.712,73	1.694,38
1904	2.466.780	4.882,51	1.080,83
1905	2.472.307	4.778,58	3.284,31
1906	2.516.377	6.549,65	4.752,70
1907	2.585.628	9.184,31	3.282,90
1908	2.530.168	5.630,26	4.918,10
1909	2.603.545	6.464,42	5.371,58
1910	2.720.649	6.743,77	3.473,15
1911	3.082.717	9.286,44	5.434,38
1912	3.188.895	9.345,10	4.352,22
1913	3.251.478	8.494,67	3.576,64
1914	3.315.274	7.975,65	5.659,09
1915	3.058.338	8.400,74	2.799,20
1916	1.682.095	6.038,77	1.340,85
1917	454.423	1.877,26	100,28
1918	300.848	790,95	-
1919	201.090	974,43	-
1920	174.798	1.722,12	-
1921	895.118	7.802,91	6.204,00
1922	641.720	4.041,73	-
1923	1.027.575	10.606,46	750
1924	1.461.717	12.909,33	7,50
1925	1.642.117	12.672,33	2.370,00
1926	1.886.127	21.543,59	9.752,50
1927	2.600.925	19.604,40	2.443,00
1928	3.642.117	28.508,33	2.705,50
1929	4.070.193	22.011,93	-
1930	4.620.721	27.699,40	8.340,00
1931	5.209.589	36.925,40	-
1932	5.868.931	31.016,90	6.467,00

Vir: I. Martelanc, Vzajemna zavarovalnica v Ljubljani, 1933, str. 117.

Priloga 10: Tržni deleži zavarovalnic v Kraljevini Jugoslaviji leta 1935

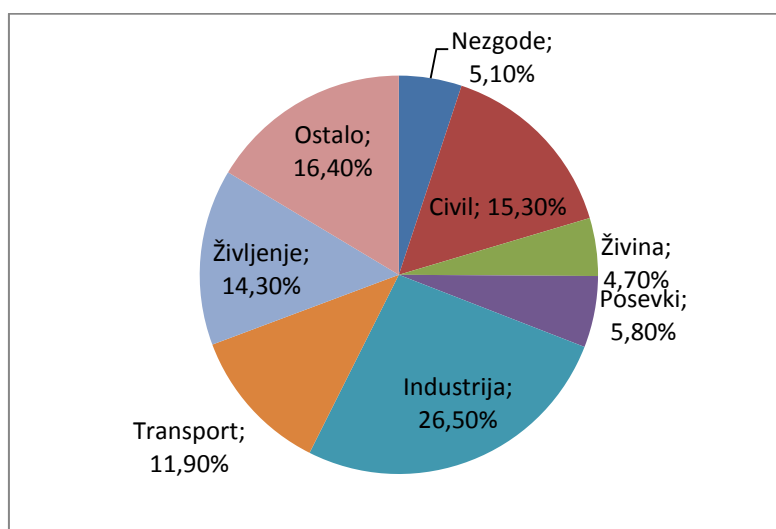
Slika 1: Tržni deleži zavarovalnic v Kraljevini Jugoslaviji leta 1935

Vir: F. Škufca, *Zavarovalništvo na Slovenskem od začetkov do danes*, 2008, str. 164.

Priloga 11: Struktura zavarovanj po zavarovalnih skupinah leta 1961 na Slovenskem

Slika 2: Struktura zavarovanj po zavarovalnih skupinah leta 1961 na Slovenskem

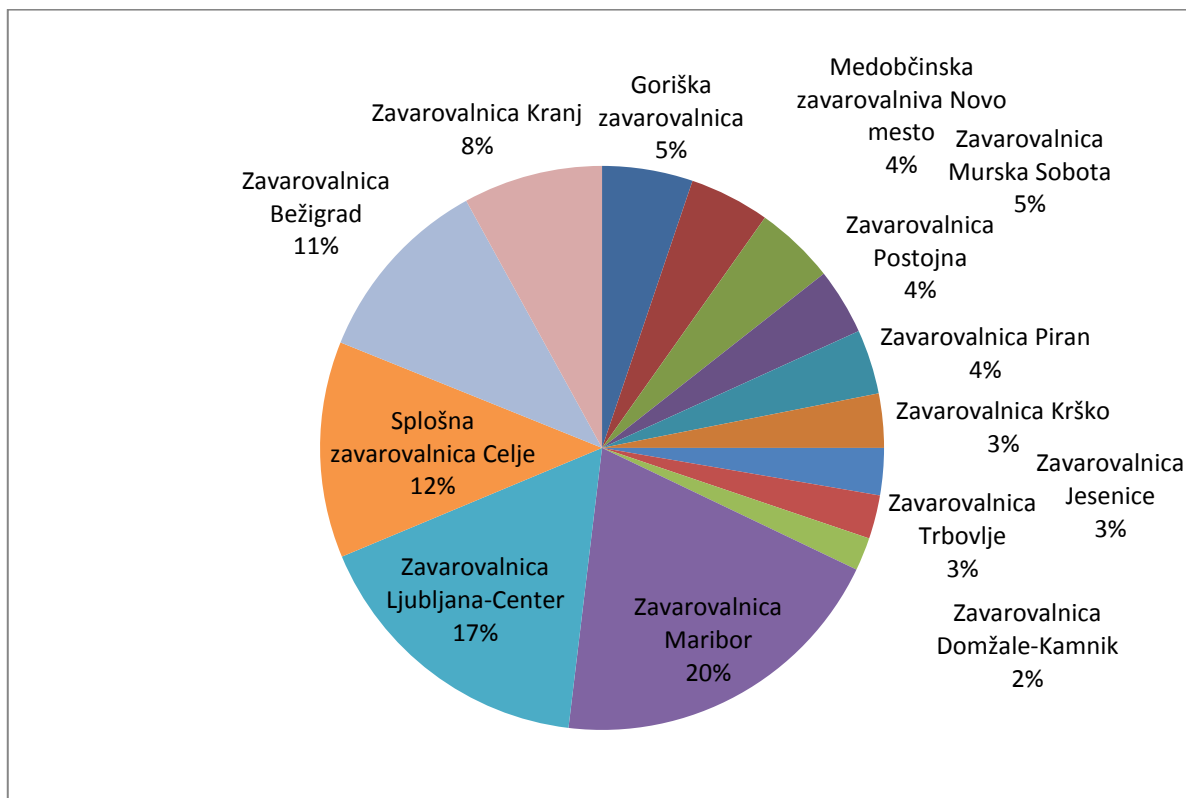

Vir: F. Škufca, *Zavarovalništvo na Slovenskem od začetkov do danes*, 2008, str. 203.

Priloga 12: Zavarovalnice Ljudske republike Slovenije

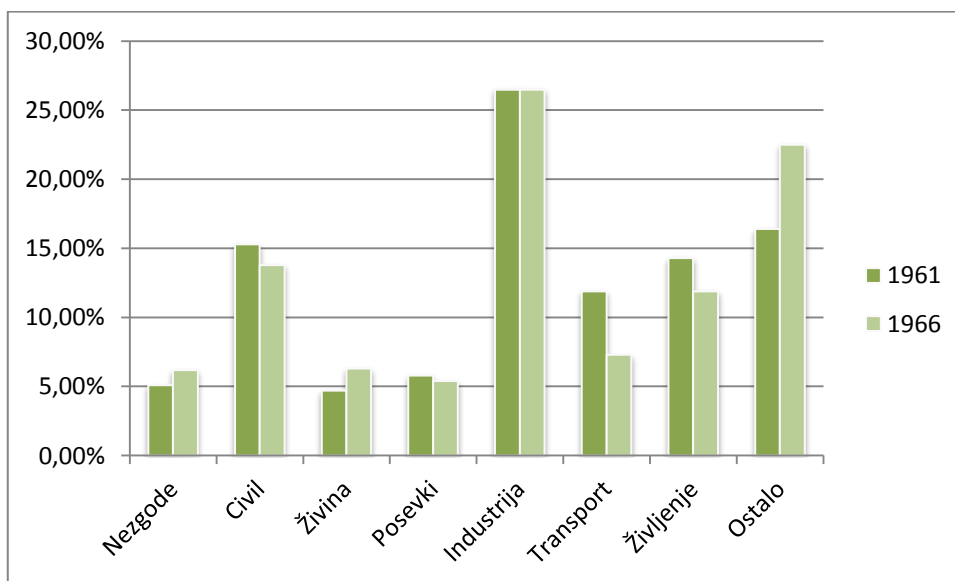
Slika 3: Zavarovalnice Ljudske republike Slovenije

Vir: F. Škufca, *Zavarovalništvo na Slovenskem od začetkov do danes*, 2008, str. 211

Priloga 13: Primerjava portfelja zavarovalnih skupin med letoma 1961 in 1966

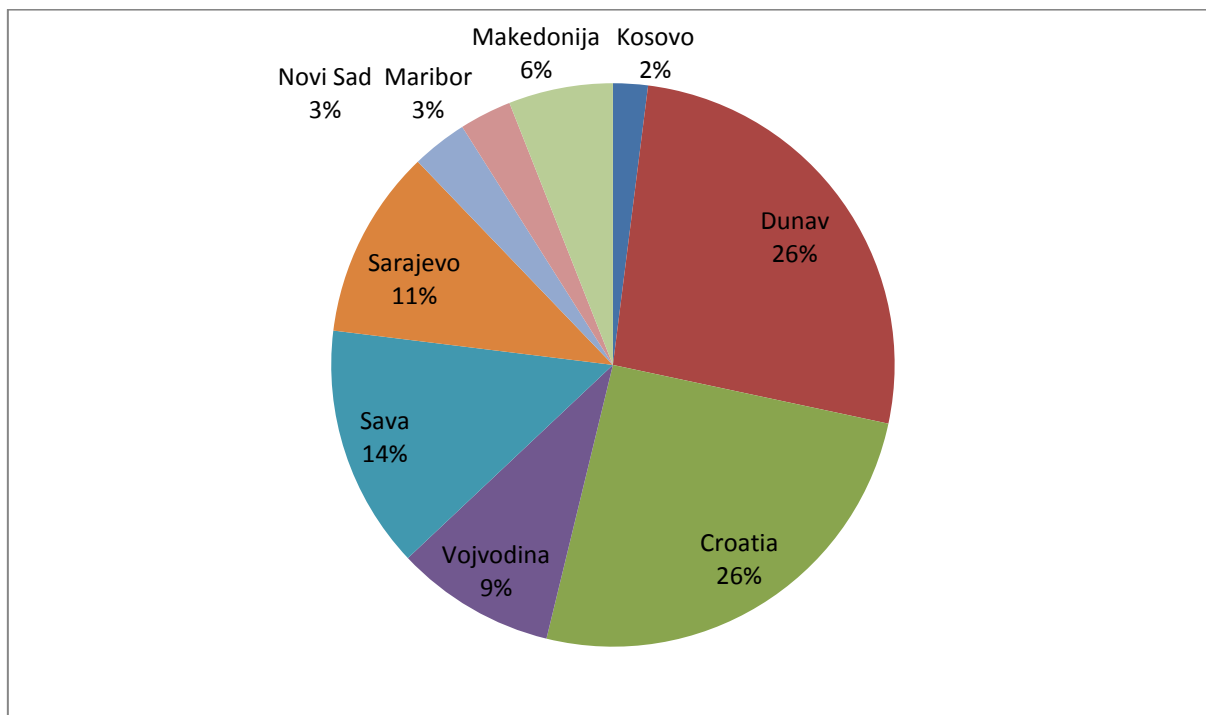
Slika 4: Primerjava portfelja zavarovalnih skupin med letoma 1961 in 1966

Vir: F. Škufca, *Zavarovalništvo na Slovenskem od začetkov do danes*, 2008, str. 211

Priloga 14: Tržni deleži zavarovalnic v Jugoslaviji leta 1976

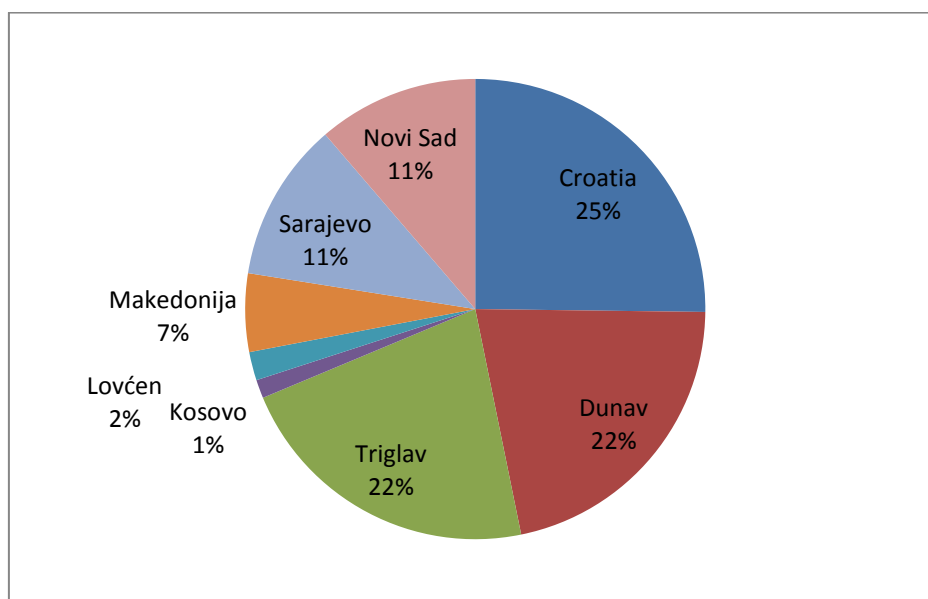
Slika 5: Tržni deleži zavarovalnic v Jugoslaviji leta 1976

Vir: F. Škufca, *Zavarovalništvo na Slovenskem od začetkov do danes*, 2008, str. 225

Priloga 15: Tržni deleži zavarovalnic leta 1990

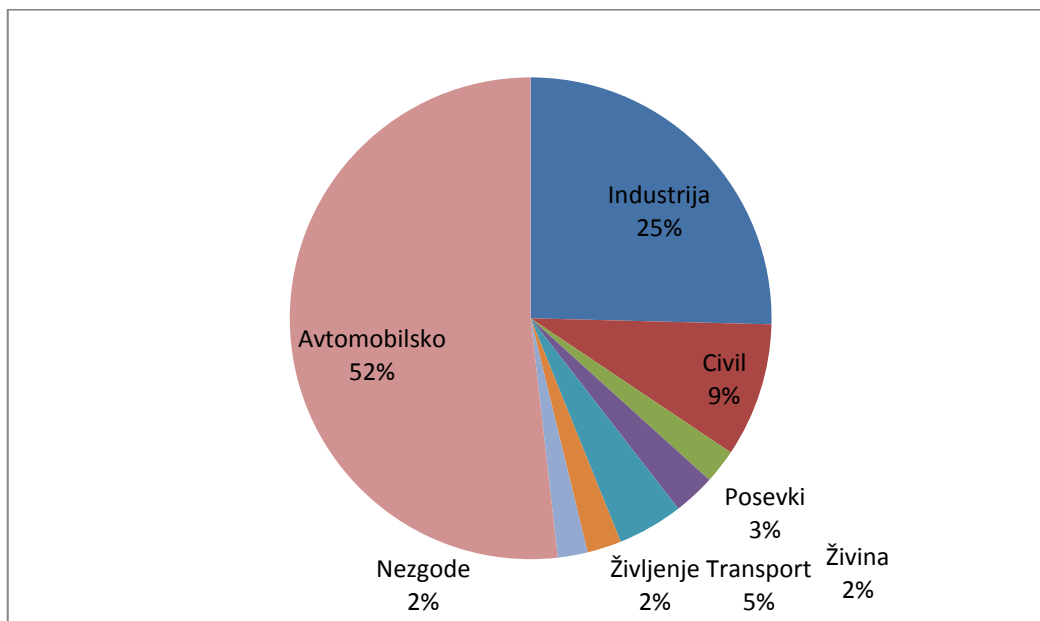
Slika 6: Tržni deleži zavarovalnic leta 1990

Vir: F. Škufca, *Zavarovalništvo na Slovenskem od začetkov do danes*, 2008, str. 242

Priloga 16: Struktura zavarovalnega portfelja Zavarovalne skupnosti Triglav v letu 1990

Slika 7: Struktura zavarovalnega portfelja Zavarovalne skupnosti Triglav v letu 1990

Vir: F. Škufca, *Zavarovalništvo na Slovenskem od začetkov do danes*, 2008, str. 243

Tabela 17: Število zavarovalniških družb v posameznih letih

Tabela 10: Število zavarovalniških družb v posameznih letih glede na različne kriterije

Leto	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Število družb na zavarovalnem trgu											
Zavarovalne družbe	14	15	15	15	16	16	16	18	19	19	19
Pozavarovalne družbe	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Podružnice tujih zavarovalnic	-	-	-	2	2	2	2	3	3	3	4
Skupaj	16	17	17	19	20	20	20	23	24	24	25
Zavarovalne družbe glede na portfelj											
Kompozitne	9	9	8	7	8	8	8	10	10	10	10
Življenjske	3	4	3	4	4	4	4	4	5	5	5
Premoženjske	2	2	4	4	4	4	4	4	4	4	4
Zavarovalne družbe po organizacijski obliki											
Delniške družbe (vse)	12	13	13	13	14	14	14	16	17	17	17
Delniške družbe z večinskim deležem tujega kapitala	3	4	5	4	5	5	5	7	8	9	9
Vzajemne družbe	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Drugo	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

Vir: *Statistični zavarovalniški bilten 2013*, str. 17.

Priloga 18: Tržni deleži zavarovalnic v letu 2012

Tabela 11: Tržni deleži zavarovalnic v letu 2012

ZAVAROVALNICE	VRSTA ZAVAROVANJ (v odstotkih)		
	VSA	ŽIVLJENJSKA	PREMOŽENJSKA
Triglav	31,48	32,37	31,13
Vzajemna	13,21	-	18,58
Adriatic Slovenica	13,11	2,08	17,59
Maribor	12,84	12,72	12,88
Modra	5,48	18,97	-
Triglav, zdravstvena	4,46	-	6,27
Generali	4,30	3,73	4,53
Tilia	4,03	1,68	4,98
KD Življenje	2,50	8,65	-
Merkur	2,30	6,74	0,50
NLB Vita	1,81	6,01	0,10
GRAWE	1,64	3,45	0,91
Wiener Städtische - podružnica	1,13	2,63	0,52
SID - PKZ	1,00	-	1,40
Allianz - podružnica	0,24	-	0,34
ERGO - podružnica	0,22	0,42	0,14
ERGO	0,16	0,54	-
ARAG - podružnica	0,08	-	0,12
SKUPAJ	100,00	100,00	100,00
POZAVAROVALNICE			
Sava	56,78	75,00	56,66
Triglav RE	43,22	25,00	43,34
SKUPAJ	100,00	100,00	100,00
DRUGE ČLANICE SZZ			
Sklad obrtnikov in podjetnikov (SOP)	100,00	100,00	-
SKUPAJ	100,00	100,00	100,00

Vir: Statistični zavarovalniški bilten, 2013, str. 19.

Priloga 19: Letna rast zavarovalnih premij in odškodnin po zavarovalnih vrstah

Tabela 12: Letna rast zavarovalnih premij in odškodnin po zavarovalnih vrstah

Zavarovalna vrsta	Kosmate premije (v 1000 EUR)			Kosmate odškodnine (v 1000 EUR)*			Škodni rezultat (v %)**	
	2012	2011	Rast	2012	2011	Rast	2012	2011
Nezgodno zavarovanje	100.831	103.608	97,3	34.848	37.69	92,5	34,60	36,40
Zdravstveno zavarovanje	468.366	428.522	109,3	400.407	375.436	106,7	85,50	87,60
Zavarovanje kopenskih motornih vozil	241.704	254.495	95	173.592	178.729	97,1	71,80	70,20
Zavarovanje tirnih vozil	2.682	2.05	130,8	3.095	1.166	265,4	115,40	56,90
Letalsko zavarovanje	722	1.273	56,7	101	103	98,1	14,00	8,10
Zavarovanje plovil	1.405	1.481	94,9	1.157	987	117,2	82,30	66,60
Zavarovanje prevoza blaga	8.719	8.23	105,9	2.414	2.554	94,5	27,70	31,00
Zavarovanje požara in elementarnih nesreč	102.889	98.816	104,1	44.088	40.138	109,8	42,90	40,60
Drugo škodno zavarovanje	135.011	142.799	94,5	76.291	72.645	105	56,50	50,90
Zavarovanje odgovornosti pri uporabi motornih vozil	266.407	283.414	94	140.433	155.164	90,5	52,70	54,70
Zavarovanje odgovornosti pri uporabi zrakoplovov	1.104	1.174	94	660	271	243,5	59,80	23,10
Zavarovanje odgovornosti pri uporabi plovil	1.225	1.218	100,6	217	165	131,5	17,70	13,50
Splošno zavarovanje odgovornosti	54.946	52.749	104,2	25.71	27.923	92,1	46,80	52,90
Kreditno zavarovanje	42.681	44.415	96,1	32.104	38.105	84,3	75,20	85,80
Kavcijsko zavarovanje	1.258	1.039	121,1	515	1.141	45,1	40,90	109,80
Zavarovanje različnih finančnih izgub	5.881	6.478	90,8	2.452	3.716	66	41,70	57,40
Zavarovanje stroškov postopka	3.611	4.117	87,7	354	254	139,4	9,80	6,20
Zavarovanje pomoči	18.549	18.206	101,9	9.027	7.767	116,2	48,70	42,70
SKUPAJ PREMOŽENJSKA ZAVAROVANJA	1.457.991	1.454.084	100,3	947.465	943.954	100,4	65,00	64,90

Tabela 12: Letna rast zavarovalnih premij in odškodnin po zavarovalnih vrstah (nadaljevanje)

Zavarovalna vrsta	Kosmate premije (v 1000 EUR)			Kosmate odškodnine (v 1000 EUR)*			Škodni rezultat (v %)**	
	2012	2011	Rast	2012	2011	Rast	2012	2011
Življenjsko zavarovanje	240.136	228.359	105,2	194.637	182.273	106,8	81,10	79,80
Zavarovanje za primer poroke oz. rojstva	460	527	87,3	804	819	98,2	174,80	155,40
Življenjsko zavarovanje vezano na enote investicijskih skladov	332.643	350.049	95	207.752	136.345	152,4	62,50	39,00
Tontine	0	-	-	0	-	-	-	-
Zavarovanje s kapitalizacijo izplačil	22.138	20.424	108,4	29.513	25.305	116,6	133,30	123,90
Zavarovanje izpada dohodkov zaradi nezgode ali bolezni	0	-	-	0	-	-	-	-
Pokojninska zavarovanja po ZPIZ-1	138.507	118.973	116,4	159.168	90.27	176,3	114,90	75,90
Dopolnilna zdravstvena zavarovanja	460.791	421.148	109,4	398.734	373.498	106,8	86,50	88,70
Dodatna zavarovanja	51.242	51.416	99,7	19.253	19.535	98,6	37,60	38,00
SKUPAJ ŽIVLJENJSKA ZAVAROVANJA	595.377	599.359	99,3	432.706	344.743	125,5	72,70	57,50
SKUPAJ PREM. IN ŽIV. ZAVAROVANJA	2.053.368	2.053.443	100	1.380.171	1.288.696	107,1	67,20	62,80

Legenda: * Ne vsebujejo cenilnih stroškov.

** Kosmati škodni rezultat je razmerje med obračunanimi kosmatimi zavarovalninami ali odškodninami in obračunanimi kosmatimi zavarovalnimi premijami. Nižji kot je škodni rezultat, bolj uspešno je poslovanje zavarovalnice.

Vir: Statistični zavarovalniški bilten, 2013, str. 55.